

”...Ohjaajat ja aikuiset...niitä pittää vähän sivistää tähän digielämään.”

Evaluaatiotutkimus #Ihan Diginä! –hankkeen toiminnoista

Saila Kosunen

Opinnäytetyö, ylempi AMK

Kesäkuu 2021

Sosionomi (YAMK), sosiaali- ja terveysala

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Kosunen, Saila

"...Ohjaajat ja aikuiset...niitä pittää vähän sivistää tähän digielämään." - Evaluaatiotutkimus #Ihan Diginä! -hankkeen toiminnoista

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kesäkuu 2021, 98 sivua

Sosiaali- ja terveysala. Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen. Opinnäytetyö YAMK

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Evaluaatiotutkimus kohdentui Honkalampi-säätiön hallinnoimaan ja toteuttamaan ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen rahoittamaan #Ihan Diginä! –hankkeen toimintaan. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja nuorten aikuisten digitaitoja ja kehittää uusia toimintamalleja digimmän arjen rakentamiseen.

Tutkimuksessa arvioitiin hankkeen kahden toimintaprosessin, digiklubitoiminnan ja digimmän päivätoiminnan tuottamia vaikutuksia ja kehittämistarpeita. Arviointitietoa tuottivat toiminnoissa mukana olleet sidosryhmät eli digitoimijat ja ammattihenkilöstö. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida toiminnan vaikutuksia suhteessa hankkeelle asetettuihin vaikutustavoitteisiin sekä tuottaa kehittävää tietoa toimintamallien muotouttamiseen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, johon osallistui 26 digitoimijaa ja yhdeksän (9) ammattihenkilöä. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Arviointitutkimuksen tulososiossa laadullinen aineisto täydentyi valmiilla #Ihan Diginä! –hankkeessa sidosryhmiltä kerätyllä määrällisellä arviointitiedolla.

Tulosten mukaan toiminnalla oli monipuolisia vaikutuksia digimmän arjen rakentumiseen. Digitoimijoiden valmiudet digitaalisten yhteydenpidonvälineiden ja digipalveluiden käyttöön kasvoivat ja monipuolistuivat toiminnan aikana. Opittuja digitaitoja oli pystytty hyödyntämään myös omassa arjessa. Toimintojen vaikutuksena myös ammattihenkilöiden digitaidot ja tieto kasvoivat. Muutoksia tapahtui myös asenteissa ja työotteissa. Ammattihenkilöt pystyivät toimintojen myötä huomioimaan aiempaa paremmin digitoimijoiden digitaalisia toimintamahdollisuuksia ja lisäämään niiden tarjontaa arjessa. Vaikutuksia syntyi myös yhteisötasoisesti. Sidosryhmien arvioinnin tuloksena syntyi muotoutusehdotuksia digiklubitoiminnan ja digimmän päivätoiminnan toimintamalleihin.

Arvioinnin kohteena olevat toiminnot saavuttivat alkuperäiset vaikutustavoitteensa hyvin. Alkuperäisten vaikutustavoitteiden lisäksi toiminnan myötä syntyi myös uusia, odotettua laajemmalle ulottuneita vaikutuksia. Teoriatietoon peilattuna toiminnot vaikuttivat digiosallisuuden toteutumisen mahdollisuuksiin vahventavasti.

Avainsanat (asiasanat)

Evaluaatiotutkimus, digitaalinen osallisuus, digitaidot, digitaalinen kuilu, erityistä tukea tarvitseva henkilö, kehitysvamma, osallisuus, toimijuus, vaikutus, kehittäminen

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Ei ole

Kosunen, Saila

“Councillors and adults, you must educate them a little for this digital life”- Evaluation research of the activities of project called #Ihan Diginä!

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, June 2021, 98 pages

Social ja Health Care. Development and Management of Social and Health Care. Master's Degree Programme.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

Evaluation research focused on the #Ihan Diginä! project activities. Project is managed by Honkalampi foundation and funded by Funding Centre for Social Welfare and Health Organisations. The aim of the project is to strengthen the digital skills of young people and young adults with special needs and to develop new operating models for building a more digital everyday life.

The study assessed the impacts and development needs of the project's two operational processes digital club and digital day centres. The evaluation information was produced by the stakeholders involved in the activities ie digital agents and professional staff. The aim of the study was to evaluate the effects of the activities in relation to the impact objectives set for the project and to produce developmental information. The research method was thematic interview and it was attended by 26 digital agents and nine (9) professionals. The material was analyzed using thematic analysis. In the result section of the evaluation study, the qualitative material was supplemented with material from #Ihan Diginä!

The activities had diverse effects on the construction of the digital everyday life. During the activities the capabilities of digital agents of using digital communication tools and services increased and diversified. The learned skills have also been utilized in their daily lives. Professional personnels digital skills and knowledge also increased. In addition, there were changes in attitudes and working habits. Because of the activities the professionals were able to take a better notice of the digital possibilities of digital agents and increase digital opportunities in everyday life. Impacts also occurred at the community level. As a result, development ideas emerged for the operating models of digital club and digital day centres.

The activities under evaluation achieved their initial impact objectives well. In addition to the original impact targets, the activities also created new, broader impacts. Mirrored in theoretical knowledge, the functions had a strengthening effect on the possibilities of digital inclusion.

Keywords/tags (subjects)

Evaluation research, digital inclusion, digital skills, digital divide, person with special needs, intellectual and developmental disability, inclusion, agency, impact, development

Miscellaneous (Confidential information)

No

Sisältö

1	Digitaalinen maailma voi olla meistä jokaisen	7
2	Arvioinnin kohde	9
2.1	Honkalampi-säätiö, #Ihan Diginä! -hanke	9
2.2	Arvioinnin kohteena olevat toiminnot ja yleiset vaikutustavoitteet	10
3	Erityisen tuen tarve	13
3.1	Vammaisuus	13
3.2	Erityisen tuen tarpeen taustalla kehitysvamma ja sen vaikutus oppimiseen.....	14
4	Tutkimuksellisenä lähestymistapana arviointi	14
4.1	Arviointi käsitteenä	14
4.2	Arviointitutkimus.....	15
4.3	Arvioinnin kohteena vaikutukset ja vaikuttavuus.....	17
5	Evaluaatiotutkimuksen asetelma	18
5.1	Evaluaatiotutkimuksen kehys	18
5.2	Arvioinnin tarkoitus ja arviointikysymykset	19
5.3	Arviointitutkimuksessa käytettävät käsitteet	19
6	Hyvinvointi, osallisuus ja osaaminen digitaalisessa yhteiskunnassa	20
6.1	Digitaalinen osallisuus ja sen edistäminen.....	21
6.2	Digitaidoista digitaaliseen osaamiseen	23
6.2.1	Dig Comp 2.0 -viitekehys	24
6.2.2	Digitaitokriteeristö.....	26
7	Erityinen kansalainen digiyhteiskunnassa.....	27
7.1	Erityisenä digitaalisessa kuilussa?	28
7.2	Erityistä tukea tarvitsevan henkilön digitaalisen osallisuuden muotoutuminen	29
7.3	Digi erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden arjessa tutkimustiedon valossa.....	32
7.4	Digi kehitysvamma-alan toiminnan laatuksiteereissä.....	33
8	Tutkimuksen toteutus.....	35
8.1	Tutkimusmenetelmät	35
8.2	Tutkimukseen osallistujat.....	36
8.3	Aineiston keruu	38
8.4	Aineistoanalyysi.....	40
9	Tulokset.....	42
9.1	Toimintaprosessien vaikutukset, digitoimijat	43
9.2	Toimintaprosessien vaikutukset, ammattihenkilöstö.....	51

9.3 Toimintaprosessien vaikutukset, yhteisö.....	58
9.4 Digiklubitoiminnan arviointi ja jatkomuotoutus	61
9.5 Digimmän päivätoiminnan arviointi ja muotoutus	68
10 Pohdinta.....	72
10.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	72
10.2 Ideoita ja näkökulmia toimintamallien muotoiluun	76
10.3 Arviointitutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	77
10.4 Loppusanat ja jatkotutkimusehdotukset	79
Lähteet	82
Liitteet	88
Liite 1. Kutsu ryhmähaastatteluun (ammattihenkilöstö).....	88
Liite 2. Saatekirje digitoimijoille	90
Liite 3. Videointi ja äänityslupa	92
Liite 4. Esimerkki haastattelun kuvatuesta	93
Liite 5. Teemoittelu esimerkki, ammattihenkilöt vaikutukset	94
Liite 6. Teemoittelu esimerkki, toimijat vaikutukset.....	95
Liite 7. Teemoittelu esimerkki, yhteisövaikutukset	96
Liite 8. Teemoittelu esimerkki, digiklubitoiminnan arviointi	97
Liite 9 Teemoittelu esimerkki, digimmän päivätoiminnan arviointi	98
Kuviot	
Kuvio 1 #Ihan Diginä! –hankkeen toiminnot.....	11
Kuvio 2 Hankkeen vaikutustavoitteet (Alkuperäinen hankehakemus 2017)	12
Kuvio 3 Digitaaliseen osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä (Salminen 2020)	22
Kuvio 4 DigComp 2.0 digitaaliset osaamisalueet (Vuorikari ym. 2016.).....	24
Kuvio 5 Aloittelijan osaamistaso (Tieke n.d.)	27
Kuvio 6 Vammaisten henkilöiden digiosallisuuden osa-alueet (Sachdeva ym. 2015, 287).....	29
Kuvio 7 Digiosallisuuteen ja digisyrjäytymiseen liittyviä tekijöitä (Valjakka 2017, 21)	31
Kuvio 8 Laatuksiteeristöt (KVANKin Työn ja päivätoiminnan valiokunta 2017; KVANK 2018). ..	34
Kuvio 9 Taustatietoa tutkimukseen osallistuneista	37
Kuvio 10 Toiminnan tuottamia vaikutuksia (digitoimijat)	43
Kuvio 11 Hankkeen loppukartoituksen tuloksia (64 vastaajaa).....	51
Kuvio 12 Toiminnan vaikutuksia (ammattihenkilöstö)	52
Kuvio 13 Hankkeen loppukartoituksen tuloksia, ammattihenkilöstö (15 vastaajaa)	57

Kuvio 14 Toiminnan yhteisövaikutuksia.....	58
Kuvio 15 Digiklubitoiminnan arviointi ja muotoutus	61
Kuvio 16 Digimmän päivätoiminnan arviointi ja muotoutus	68

1 Digitaalinen maailma voi olla meistä jokaisen

Jo ennen COVID19-pandemiaa digitalisaatio ymmärrettiin ilmiöksi, johon kytkeytyi maailmaa multistavia voimia. Tämä radikaali, tietotekniikkaa hyödyntävä oivallus uudisti toimintatapoja, digitalisoi sisäisiä prosesseja sekä sähköisesti palveluita (STM 2016, 5). Vaikka digiloikista oli puhuttu aikaisemminkin, tuskin kukaan pystyi ennustamaan, millä voimalla ja mihin merkitykseen teknologia ja digiosaaminen maailmassamme ja arjessamme pandemian myötä nousee. Digi ei ole enää vain reitti palveluihin, yhteydenpitoon, vaikuttamiseen ja tietoon. Sen mahdollisuudet ovat tulleet esiin laaja-alaisemmin kuin koskaan. Siitä on muodostunut väline, joka mahdollistaa opiskelun, työn, sosiaalisen kanssakäymisen, etämatkailun ja taidenautinnot. Ilmiö on valjastettu uusien palveluinnovaatioiden käyttöön, joiden avulla arki pandemian keskellä on mahdollistunut. Samalla, kun koronakriisi on vauhdittanut digitaalisten ratkaisujen hyötykäyttöä, se on tuonut entistä syvemmin esiin eriarvoisuuden ja syventyneet digikuilut. (Sitra 2020, 61.) Viimeistään kriisin myötä, digitalisaatio on alkanut näyttäytyä liki ihmisoikeuksien kaltaisena välttämättömyytenä ja digitaidot kansalaisen perustaitona. (Hokkanen 2017, 5; Valtionvarainministeriö 2019, 11).

Digitalisaatio sisältää vahvaa kaksijakoisuutta. Toisaalta se lisää yhdenvertaisuutta ja toisaalta se polarisoi yhteiskuntaamme. Moni kokee ilmiön tekevän molempia samanaikaisesti. Samalla, kun digitalisaatio on onnistunut sujuvoittamaan useita palveluja ja prosesseja, havaitaan, että digipalvelut ja digitalisaatioon liittyvät palvelujärjestelmät eriarvoistavat ja syrjäyttävät ihmisiä, joilla on puutteelliset valmiudet sähköisten palvelujen käyttämiseen ja omaksumiseen. (Valtionvarainministeriö 2019, 13, 25.) Esiitettyjen arvioiden mukaan Suomessa on jopa miljoona digituen tarvitsijaa ja yli puolella suomalaisista on esteitä sähköisten palveluiden käytössä (Valtionvarainministeriö 2019, 29; Hyppönen & Ilmarinen 2019, 279). Digituen tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi erilaiset fyysiset rajoitteet, kielelliset haasteet, sairaudet, tietoverkkojen katvealueella asuminen tai heikko taloudellinen tilanne (Valtionvarainministeriö 2019, 25-27).

Suomessa on 50 000 kehitysvammaista henkilöä (Kehitysvammaliitto n.d.) Tutkimustiedon mukaan kehitysvammaiset henkilöt muodostavat ryhmän, joiden kohdalla yhdenvertainen digikansalaisuus ei nyky-yhteiskunnassamme toteudu. Digitaalisten mahdollisuuksien ulkopuolelle jääminen tarkoittaa tuplasyrjäyttämistä yhteiskunnasta; henkilöt, jotka määritellään marginaaleihin kuuluvaksi,

syrjäytyvät maailmasta, joka helpoimmillaan voisi olla saavutettavissa omasta nojatuolista käsin. (Hokkanen 2017, 5.) Syrjäytymismekanismiin vaikuttaminen on tärkeää, sillä teknologian ja digitaalisuuden nähdään muun muassa tarjoavan monipuolisia ratkaisuja jokapäiväisen, itsellisemmän arjen tueksi, parantavan työllistymisen mahdollisuuksia, tuottavan vaikuttamismahdollisuuksia sekä vaikuttavan ihmisen kokemukseen omasta toimijuudesta ja osallisuudesta (Sachdeva, Tuikka, Kimppa & Suomi 2015, 283; Tuikka, Vesala & Teittinen 2018, 163; Kivistö 2017; Nevala, Pehkonen, Teittinen, Vesala, Pörfors & Anttila 2018, 21). Kivistön (2017, 40) mukaan ne vammaiset nuoret, joilla on mahdollisuus käyttää digitekniikkaa arjessaan, hyödyntävät sitä monipuolisesti. Digitalisaatio ja valtavirtateknologian käyttö tarjoaa nuorille mahdollisuuksia toimijuuteen ja luo osallisuutta, jossa nuoren ei tarvitse korostaa toiseuttaan. Teknologian käyttöön vaikuttavia tekijöitä ovat niin nuoren omat, kuin lähipiirin tiedot ja taidot sekä toimintakyky. Jotta digitalisoitunut yhteiskunta on jokaiselle avoin, tarvitaan esteiden poistamista ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaa tukea. Ihmiset, joiden tilanteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, ovat esimerkiksi osa kehitysvammaisista nuorista. (Kivistö 2017, 40-41, 44-45.)

Tämä evaluaatiotutkimus kohdentuu #Ihan Diginä! –hankkeen toimintaan. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja nuorten aikuisten digitaitoja ja kehittää uusia toimintamalleja digimmän arjen rakentamiseen. Opinnäytetyö on monimenetelmällisiä piirteitä omaava evaluaatiotutkimus, joka on rajattu hankkeen kahden toimintaprosessin, digiklubitoiminnan ja digimmän päivätoiminnan tuottamien vaikutusten ja kehittämistarpeiden arviointiin. Arviointitietoa tuottavat hankkeen toimintoihin osallistuneet henkilöt eli hankkeen sidosryhmät. Evaluaatiotutkimuksen tulosten avulla muodostetaan johtopäätöksiä toiminnan tuloksellisuudesta suhteessa hankkeelle asetettuihin vaikutustavoitteisiin. Tuloksia hyödynnetään myös toimintaprosesseista muotoutettavien toimintamallien kehittämisessä, hankkeen jatkosuunnittelussa sekä raportoinnissa.

Tutkimuksen kohdentuminen hankkeen toimintojen tuottamien vaikutusten arviointiin on perusteltu ja ajankohtainen hankkeen elinkaaren näkökulmasta, sillä hankkeen arvioitu päättymisaikakohta on 9/2021. Toimintojen vaikutusten arviointi on tarpeellista, sillä yhteiskunnassamme etsitään ratkaisuja digitaalisen yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden yhdenvertaisen digikansalaisuuden tukemiseen. Toimivia ja hyväksi todettuja toimintoja voi ottaa käyttöön valtakunnallisesti ja hyödyntää myös muiden kohderyhmien kanssa. Lisäksi

evaluaatiotutkimus tuo näkyväksi aihealuetta, jota ei ole tutkittu paljon: digitalisaatio erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden (kehitysvammaiset henkilöt) elämässä ja arjessa. Kuten Kivistö (2017, 40) toteaa, kotimaisessa tutkimuksessa vammaisten henkilöiden aseman tarkastelu digitalisoituissa toimintaympäristöissä on jäänyt toistaiseksi marginaaliin.

Tutkimus vastaa osaltaan Digi arkeen -neuvottelukunnan (2019, 37-38) tavoite-ehdotuksiin, joiden mukaan tarvitaan tutkimusta, jossa tarkastellaan teknologian aiheuttamia hyötyjä ja haittoja eri ihmisryhmille. Väestöryhmittäin erityiskohteena ovat työn ulkopuolella olevat, kuten osa vammaisista henkilöistä. Lisäksi tarvitaan tietoa digiosallisuuden kehittämiskokeiluiden tuottamista vaikutuksista. (Mts. 37-38.) Arvioinnin toteutustapa eli sidosryhmäperusteisuus on arvolähtökohdiltaan hankkeeseen soveltuva ja puolustaa paikkaansa sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä. Tutkimukselle on selkeä ja perusteltu tarve myös sosiaalialan palveluiden ja koulutussisältöjen kehittymisen näkökulmasta, sillä digitaaliset työtavat ja –ympäristöt ovat luoneet ja luovat uusia mahdollisuuksia palveluvalikoimaan sekä muuttaneet tulevien vammaisalan työntekijöiden osaamisvaateita.

2 Arvioinnin kohde

Osiossa kuvaillaan evaluaatiotutkimuksen taustaorganisaatio ja arvioinnin kohteena olevat toiminnot sekä #Ihan Diginä! -hankkeen ensisijainen kohderyhmä.

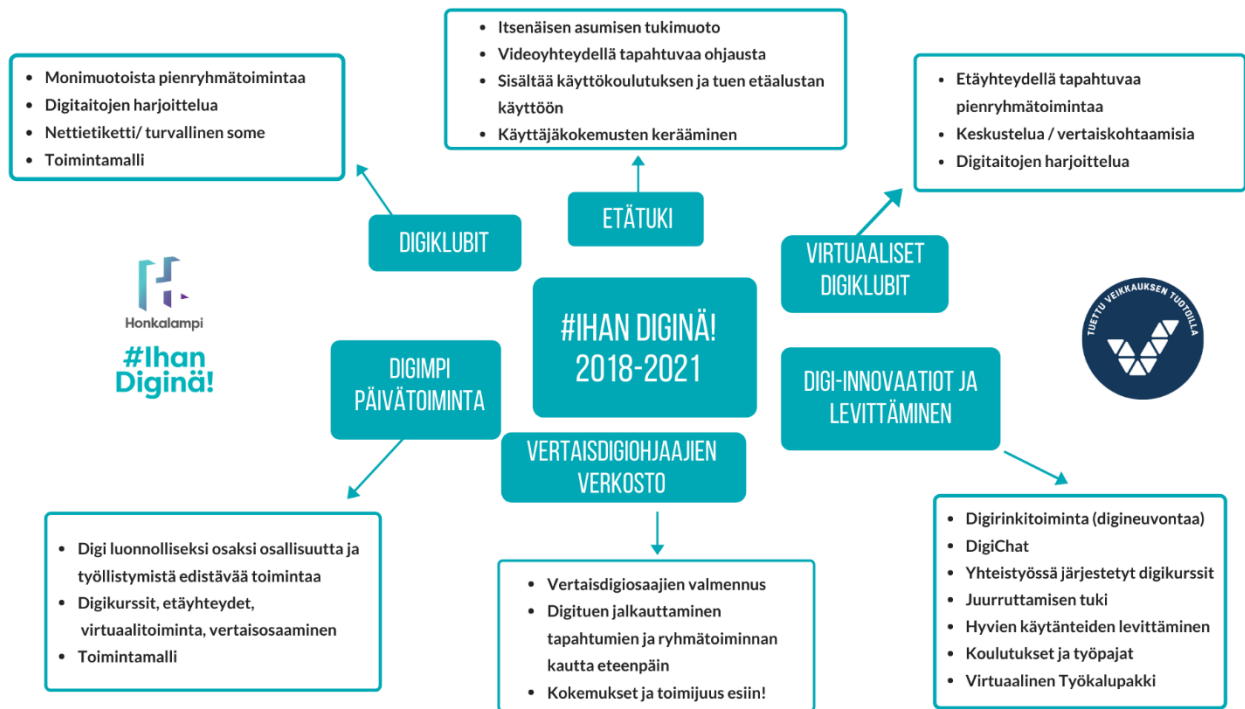
2.1 Honkalampi-säätiö, #Ihan Diginä! -hanke

Opinnäytetyön toimeksiantaja on vuonna 1991 perustettu Honkalampi-säätiö, joka on suomalainen, yhteiskuntavastuullinen yritys. Säätiön tavoitteena on taata kaikille esteetön ja sujuva arki sekä tarjota ihmisten hyvinvointia edistäviä palveluita. Toiminnan ydinalueita ovat vammaispalvelut ja esteettömyyden edistäminen. (Honkalampi-säätiö n.d.) Säätiön missio on olla kansallisesti ja kansainvälisesti tunnettu ja tunnustettu toimija, erityisesti viheliäisten yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisijana. Visiona on mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sujuva arki. Säätiön arvopohja muodostuu yhteiskuntavastuullisuudesta, esteettömyydestä ja sujuvasta arjesta. (Strategia, missio, visio, arvot n.d.)

#Ihan Diginä! -hanke on osa Honkalampi-säätiön kehittämistoimintaa. Hanketta rahoittaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus, STEA, joka on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva itsenäinen valtionapuviranomainen. STEA vastaa Veikkaus Oy:n pelituotoista sosiaali- ja terveysjärjestöille myönnettävien avustusten valmistelusta, maksamisesta, käytön valvonnasta sekä vaikutusten arvioinnista. (STEA 2020.) Hanke on käynnistynyt kesäkuussa 2018 ja sen arvioitu päättymisaika on syyskuussa 2021. Hankeavustus on tarkoitettu erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsellisen asumisen, päivätoiminnan, arjen ja vapaa-ajan toiminnan digitalisoitumisen kehittämiseen ja tukemiseen. Hankkeen ensisijainen kohderyhmä on erityistä tukea tarvitsevat nuoret ja nuoret aikuiset, joiden erityisen tuen tarve johtuu kehitysvammasta. Hankkeen toissijaisia kohderyhmiä ovat erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden lähihenkilöt ja ammattihenkilöstö. Hankkeen pääasiallinen toiminta-alue on Pohjois-Karjala, mutta kehittämistä on testattu etäpiloteilla myös Helsingissä ja Pieksämäellä. (#Ihan Diginä! 2020.)

2.2 Arvioinnin kohteena olevat toiminnot ja yleiset vaikutustavoitteet

Hankkeen päätavoitteena on edistää erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden arjen ja toiminnan siirtymistä digitaaliseen aikaan, kohti monimuotoisempaa osallisuuden kokemusta. Päätavoitteeseen pyritään viiden osatavoitteen ja niihin kytkeytyvien toimintojen avulla (ks. kuvio 1). Toiminoissa korostuu digitaalisuuden hyödyntäminen osana arkea ja digitaitojen monipuolinen käytännönharjoittelu. Jokaiselle toimintaan osallistuvalla mahdollistetaan oman oppimispolun rakentaminen. Osallistuja voi olla mukana monessa toiminnassa tai vain yhdessä osuudessa, omien tarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti. (#Ihan Diginä! 2019.) Arviointi on rajattu hankkeen kahteen toimintaprosessiin eli digiklubitoimintaan ja digimpään päivätoimintaan. Nämä toiminnot on sitouttu muotouttamaan toimintamalleiksi sähköiselle yhteiskehittämisen alustalle eli Innokylä -palveluun.

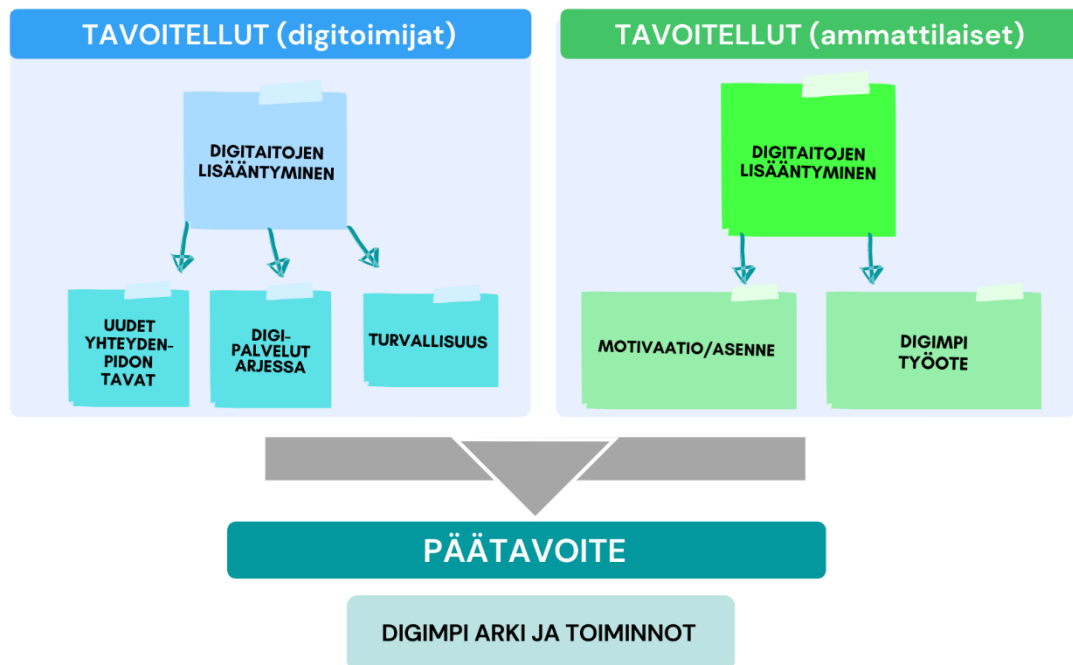

Kuvio 1 #Ihan Diginä! –hankkeen toiminnot

Digiklubitoiminnassa erityistä tukea tarvitsevat henkilöt yhdessä läheistensä ja ohjaajiensa kanssa lisäävät osaamistaan digilaitteista, -ohjelmista ja -palveluympäristöistä. Klubilla on mahdollista saada digiohjausta ja –tukea. Toiminnan lähtökohtana ovat osallistujien yksilölliset tarpeet. Lisäksi klubilla on mahdollista tutustua ja kokeilla erilaisia digilaitteita ja –palveluja. Yhteisöllisen toimintamuodon myötä toteutuksessa korostuu vertaisohjaus ja –oppiminen. (Alkuperäinen hankehakemus 2017.) Digiklubitoiminnan keskimääräinen kesto on hankeajana ollut kolmesta neljään kuukautta. Pilottiryhmät ovat kokoontuneet viikoittain. Toiminnassa harjoiteltavat digitaalialueet on muodostettu yhteissuunnittelun avulla. Toiminnan pilottikokeilut ovat toteutuneet 11/2018–12/2020 välisenä aikana. Yhteensä digiklubeja on toteutunut hankeajana 10 kappaletta. Digiklubitoimintaan on hankeajana osallistunut yhteensä 64 digitoimijaa ja 27 ammattihenkilöä. (#Ihan Diginä! 2021.)

Digimmän päivätöiminnan tavoitteena on ollut uudistaa osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan sisältöjä hankkeessa muotoutettujen toimintojen avulla (Alkuperäinen hankehakemus 2017). Kehittämispilottien toteutusajankohdat ajoittuvat ajanjaksolle 8/2019–1/2021 ja toteutukseen on osallistunut kaksi pilottiyhteisöä. Prosessissa on hyödynnetty lähikohtaamisten lisäksi

etäyhteyksiä ja kehittämisen suunnitelmarunko on muotoutunut yhteissuunnittelun keinoin. Kehittämiskokeilussa on ollut mukana 14 digitoimijaa ja viisi (5) ammattihenkilöä. (#Ihan Diginä! 2021.)

Kuvio 2 Hankkeen vaikutustavoitteet (Alkuperäinen hankehakemus 2017)

Arvioinnin kohteena oleville toiminnoille asetetut vaikutustavoitteet (ks. kuvio 2) tähtäävät siihen, että digitoimijoiden ja ammattihenkilöstön (ja läheisten) valmius digitaalisten laitteiden ja palveluiden hyödyntämiseen arjessa kasvaa. Lisääntyneiden valmiuksien myötä digitoimijat pystyvät käyttämään erilaisia sähköisiä palveluja ja yhteydenpitovälineitä arjessaan turvallisesti. Ammattihenkilöiden osalta vaikutustavoitteena on vahvistamaan lisääntyneiden digivalmiuksien kautta kykyä ja halua hyödyntää digitaalisuutta osana työtä ja sen toimintoja. Nämä vaikutustavoitteet nähdään reittinä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden digimmän arjen ja toimintojen rakentumiseen. (Alkuperäinen hankehakemus 2017.)

3 Erityisen tuen tarve

Sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalveluja. Erityisen tuen tarve viittaa palvelujen hakemiseen liittyvään tuen tarpeeseen, ei henkilön palveluntarpeeseen. Haasteet voivat johtua esimerkiksi kognitiivisesta tai psyykkisestä vammasta tai sairaudesta, päihteiden ongelmakäytöstä tai usean yhtäaikaisen tuen tarpeesta. Erityisen tuen tarvitseminen ei ole sidottu tiettyyn diagnoosiin tai vammaan. (THL 2019.)

3.1 Vammaisuus

Käsitteenä vammaisuus on aina sidoksissa siihen yhteisöön ja ympäristöön, jossa sitä käytetään. Sen määrittäminen muotoutuu esimerkiksi yhteiskunnan ja yhteisöjen normien, historiallisten tilanteiden ja asenteiden mukaan sekä erilaisten tukien ja palveluiden myöntämisen kautta. Viime kädessä vammaisuus on kuitenkin aina yksilön itsensä määriteltävissä oleva asia. (THL 2018.)

Vammaisuuden kuvaamisessa on siirrytty lääketieteellisen ja diagnoosikeskeisen määrittelyn sijaan sosiaaliseen ja oikeusperustaiseen malliin. Nämä mallit korostavat henkilön omaa toimijuutta ja osallisuutta sekä ihmisen omia kokemuksia ja näkemyksiä vammaisuudesta. Vammaisuus ei ole toimintarajoitteisen henkilön oma ominaisuus vaan se koostuu niistä rajoitteista ja esteistä, jotka syntyvät suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Näitä voivat olla esimerkiksi viestinnän tai ympäristön esteellisyys tai syrjivät asenteet. Haasteita ilmenee, kun yhteiskunta on kyvytön muotoutumaan kaikille saavutettavaksi ja tuottamaan soveltuvia palveluja vammaisille henkilöille. Myös YK:n vammaissopimuksessa yhdistyy oikeusperustainen ajattelutapa sekä näkemys vammaisuudesta yksilön ja yhteiskunnan välisenä suhteena. (THL 2018.) Sopimuksen ensimmäisessä artiklassa todetaan, että vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysmääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sen lisäpöytäkirja 27/2016, 1 §.)

3.2 Erityisen tuen tarpeen taustalla kehitysvamma ja sen vaikutus oppimiseen

Erityisen tuen tarve, joka johtuu kehitysvammasta tarkoittaa vaikeutta oppia ja ymmärtää uusia asioita. Kehitysvammaisuus vaikuttaa yksilön elämään vaihtelevasti. Vaikutus voi olla lievä, jolloin tukea tarvitaan vain joillakin elämänalueilla tai vaikea, jolloin tuen tarve on päivittäinen ja jatkuva. (Kehitysvammaisuus 2016.)

Kehitysvamma tuottaa erilaisia haasteita oppimiseen. Lyhyt – ja pitkäkestoisen muistin heikkous, motoriikan haasteet tai keskittymisen ja tarkkaavuuden pulmat voivat vaikuttaa yksilön kykyyn oppia lukemaan, kirjoittamaan tai laskemaan. Oppimisen esteenä voivat lisäksi olla ajan ja tilan hahmottamiseen liittyvät vaikeudet. Kehitysvammaisen henkilö saattaa tarvita tukea kommunikointiin sekä tunteiden ilmaisuun ja sosiaalisten tilanteiden opetteluun. Jokaisella ihmisellä on kuitenkin elinikäisen oppimisen ja kehittymisen oikeus, joka mahdollistuu oikeanlaisen tuen avulla. (Oppiminen 2016.)

4 Tutkimuksellisenä lähestymistapana arviointi

Arviointi, evaluaatio, evaluaatiotutkimus, arviointitutkimus. Käsitteenä arviointi on monitahoinen ja siihen kytkeytyvä terminologia runsasta. Osiossa tarkastellaan toisiinsa läheisesti kiinnittyvien käsitteiden eroja ja syvennyttään arviointitutkimuksen peruskysymyksiin.

4.1 Arviointi käsitteenä

Arvioinnin voidaan katsoa rantautuneen Suomeen 1980–1990-luvuilla ja siitä muotoutui yksi tilintekovastuun ja informaatio-ohjauksen osoittamisen keino, niin julkiselle kuin kolmannelle sektorille. 2000-luvun aikana arvioinnista on muotoutunut väline esimerkiksi hyvinvointipalveluita tuottaville tahoille, jonka avulla voidaan muun muassa todentaa toiminnan tehokkuutta, taloudellisuutta ja vaikuttavuutta. (Virtanen 2007, 13,15.) Korkeakoski (2017, 19) nostaa esiin Scrivenin (1991) määritelmän, jonka mukaan arviointi on prosessi tai sellaisen prosessin tulos, jossa jollekin ilmiölle, asialle tai toimenpiteelle annetaan jokin arvo. Arvioinnin lähtökohtana ja materiaalina toimii tieto siitä, miten asiat ovat ja se on aina kytköksissä inhimilliseen toimintaan. Se voi

siis koskea minkä tahansa inhimillisen toiminnan panoksien, prosessien ja tulosten arvottamista kontekstissaan. Riippuen tavoitteista, arviointi voi sisältää edellä mainittujen osatekijöiden välisten suhteiden tarkastelua, jolloin kyse on usein arviointitutkimuksesta. (Korkeakoski 2017, 20, 27.) Jokisen (2017, 13) mukaan arviointi on yleiskäsite, jota käytetään toisinaan arviointitutkimuksen synonyminä. Arviointi ei kuitenkaan kohdistu aina vaikutuksiin eikä edellytä samaa systemaattisuutta ja kokonaisvaltaisuutta kuin arviointitutkimus. Myös Mäntysaari (1999, 9-10) tuo selkeyttä käsitteiden eroavaisuuksiin toteamalla, että arvioinnin rinnalla käytetty ilmaisu evaluaatio poikkeaa arvioinnista siinä, että evaluaatio on tutkimuksellisiin pelisääntöihin perustuvaa arviointia, jossa tutkimus ja tiedon hyödyntäminen liittyvät kiinteästi yhteen.

4.2 Arviointitutkimus

Arviointitutkimus (evaluation research) on nimitys systemaattiselle tutkimukselle, jota tehdään muutoshankkeen vaikutusten arviointitarkoituksessa. Arviointitutkimus on arvioinnin ja tutkimuksen rajapinta, jossa ongelmiin tai arviointitehtäviin vastaaminen tuottaa monipuolisempaa ja laajempaa tietoa kuin pelkkä arviointi. (Jokinen 2017, 13.) Robsonin (2001, 25) mukaan arviointitutkimus eroaa muusta tutkimuksesta siinä, että arviointi sisältää ajatuksen arvon määrittämisestä, kun taas perinteisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata, selittää ja ymmärtää. Samalla on kuitenkin tunnustettu, etteivät tutkijatkaan ole lähestymistavoissaan täysin arvovapaita. Korkealaatuinen arviointi edellyttää harkittua tutkimusasetelmaa ja havaintoaineiston keräämistä, analyysia ja tulkintaa. Havaintojen ja esitettävien suositusten luotettavuuden varmistamiseksi tulee seurata tieteellisen tutkimuksen sääntöjä. (Robson 2001, 25; Korkeakoski 2017, 29.) Tutkimuksessa määritetään tarkasteltavan kohteen tai ilmiön arvo tai hyöty ja tarkastellaan ratkaisumallien hyötyjä ja haittoja. Analyysit sisältävät myös päätelmien tekoa syistä ja seurauksista sekä ilmiön mallintamista. (Korkeakoski 2017, 29).

Arvioinnin kohdetta tarkastellaan aina suhteessa asetettuun arviointikriteeriin, ja tästä näkökulmasta esitetään arvioiva päätelmä. Arviointitehtävän laajuus ja luonne vaikuttavat siihen, millainen käsitteistö tehtävään tarvitaan. (Stakes 2001, 5.) Jokisen (2017, 37) mukaan arviointitutkimuksen ytimessä on näyttö muutoksista ja vaikutuksista, jota kumuloidaan tutkimuksen aikana erilaisia tietolähteitä hyödyntäen. Prosessin tavoitteena on tuottaa riittävä määrä laadukasta tietoa perusteltujen johtopäätösten ja kehittämistoimenpiteiden laatimiseen. Kuten Jokinen (2017, 7) toteaa,

arviointitutkimuksia tarvitaan päätöksenteon tueksi, sillä ne kertovat, miten toteutetut uudistukset ja kehittämishankkeet ovat onnistuneet.

Arviointi voidaan toteuttaa etukäteisarviointina (ex ante), jatkuvana arviointina (ex nunc) ja jälkikäteisarviointina (ex post). Arviointiasetelman ja -tehtävän määrittely ratkaisee se, millaista aineistoa kerätään ja kenen mielipiteistä ollaan kiinnostuneita. Arvioinnin tekijän tulee selvittää myös se, kenelle arviointia tehdään. Lisäksi tulee määrittää se, mitä ollaan arvioimassa: toiminnan tuloksellisuutta, tehokkuutta, vaikutuksia, vaikuttavuutta, pysyvyyttä vai merkitystä. Käytettävät käsitteet määrittävät sen, millaisia tuloksia arvioinnilta odotetaan, missä vaiheessa arviointi tehdään ja mikä koko arvioinnin motiivi on. Arvioijan tulee pohtia myös motiiveja, joita arviointiin liittyy. Motiivit vaihtelevat sen mukaan, kenen näkökulmasta arviointia ja arvioitavaa kohdetta tarkastellaan. (Virtanen 2007, 22-24.) Keskeisiksi tekijöiksi arvioinnissa nousevat myös arviointikriteerin tai -kriteerien ja mittareiden muodostaminen, mittaaminen sekä tietoon perustuva arvio. Se, millä tavoin arvioinnin lähtöasema määritellään, vaikuttaa aina arviointiin ja tulosten rajautumiseen. Arvioinnissa mittaaminen käsitetään hyvin laaja-alaisesti. Se voi esimerkiksi olla laadullinen vertailu toiminnalle asetettuun tavoitteeseen. Kriteerit puolestaan voivat perustua esimerkiksi hankkeen tavoitteisiin, standardeihin, eettisiin arvoihin, aiempiin suorituksiin, asiantuntijamielipiteeseen tai kustannuksiin. Arvioinnin kriteereinä voi olla myös toiminnan tavoitellut vaikutukset. (Stakes 2001, 6.)

Arviointeja jäsenellään monin erilaisin tavoin. Arvioinnin päätyypeiksi erotetaan formatiivinen, summatiivinen ja diagnostinen arviointi. Tämä erottelu tarkastelee arviointia erityisesti tiedon käyttäjän näkökulmasta eli ketä varten arviointi toteutetaan. Formattiivinen arviointi tuottaa tietoa arvioinnin kohteesta niille, jotka toteuttavat toimintoja tai tuottavat palveluja ja haluavat kehittää niitä eteenpäin. Summatiivinen arviointi tuottaa puolestaan tietoa päätöksentekijän tarpeisiin. Diagnostinen arviointi on toteavaa arviointia, jonka avulla voidaan selvittää esimerkiksi osallistujien tietotaidollista lähtötasoa (alkukartoitus). (Stakes 2001, 19; Atjonen 2015, 53-54.)

Jokisen (2017, 86) mukaan arviointitutkimuksen tekemisen yhtenä keskeisenä lähtökohtana on kärsivisyys siitä, millä tavalla arviointia tullaan hyödyntämään. Juuri hyödynnettävyys ja vaikuttavuus ovat niitä tekijöitä, jotka nousevat esiin jokaisessa arviointitutkimuksen määritelmässä. Eri lähesty-

mistavat sisältävät kuitenkin eri painotuksia; esimerkiksi Scriven (1991) korostaa arvioinnin vaikuttavuuden perustuvan objektiivisiin ja systemaattisiin (yhteiskunta)tieteellisiin menetelmiin, kun taas Pattonin (1997) ja Weissin (1995) lähestymistavoissa painottuu arviointitutkijan konkreettinen vuorovaikutus sidosryhmien kanssa sekä heidän äänensä kuuluville saaminen. (Mts. 86.)

4.3 Arvioinnin kohteena vaikutukset ja vaikuttavuus

Arviointi voi kytkeytyä toiminnan eri vaiheisiin. Arvioinnin kohteena oleva vaihe määrittää sen, mihin arvioijan mielenkiinto kohdentuu. Tarkastellessa tuotoksia ja vaikutuksia eli aikaansaannoksia, arvioinnin tekijää kiinnostaa se, mitä prosessi on tuottanut. Tällöin esiin nousevat esimerkiksi vaikutusten tarkoituksellisuus (aiotut vs. ei-aiotut vaikutukset), ajallinen esiintyminen (välittömät vs. viiveellä havaitut vaikutukset) sekä myönteiset vs. kielteiset vaikutukset. (Virtanen 2007, 19.)

Vaikutukset ovat taloudellissosiaalisia muutoksia, jotka seuraavat tuotoksista. Arvioinnin kannalta kiinnostavia vaikutuksia ovat ne, joita toiminnalla tai toimenpiteillä tavoitellaan, mutta lisäksi tärkeäksi voi nousta myös muut kuin tavoitellut vaikutukset. (Stakes 2001, 40.) Jokinen (2017, 13) tiivistää vaikutusten olevan arviointikohteeseen liittyviä konkreettisia muutoksia, jotka voidaan osoittaa empiirisesti. Vaikutusten arviointia tehtäessä joudutaan aina pohtimaan syy-seuraussuhteita. Vaikutukset ovat palvelujen käyttäjän elämässä näkyviä muutoksia, jotka ovat seurausta palvelujen käytöstä ja niitä voi syntyä jo toiminnan aikana. Vaikuttavuuden arvioinnissa tarkastellaan, syntyykö niitä vaikutuksia, joita tavoiteltiin. Lisäksi voidaan tarkastella esimerkiksi toiminnan hyötyä, jolloin vaikutuksia tarkastellaan suhteessa väestön tarpeisiin. Mielenkiinto voi kohdentua myös vaikutusten kestävyYTEEN; pitkäaikaisvaikutukset ovat usein tärkeimpiä, ja vaikeimmin tutkitavissa olevia, esimerkiksi erilaisten väliin tulevien muuttujien vaikutusten vuoksi. (Stakes 2001, 6-8.)

Vaikutusten ja vaikuttavuuden ero on siinä, että vaikuttavuus määritellään aina suhteessa tarkasteltavan toiminnan tavoitteista johdettuihin vaikuttavuuskriteereihin. Sosiaali- ja terveysalan vaikuttavuuden arvioinnissa vaikuttavuuden tulee olla liitettävissä sosiaali- ja terveyspalvelujen perimmäisiin tavoitteisiin kuten esimerkiksi hyvinvoinnin edistämiseen. Vaikuttavuudella tarkoitetaan siis esimerkiksi toiminnan aiheuttamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa. Sosiaali-

palvelujen voidaan sanoa olevan vaikuttavia, kun palvelut edistävät asiakkaan hyvinvointia eli tuottavat palveluille asetettujen tavoitteiden mukaisia vaikutuksia. (Miettinen, Selander & Linnosmaa 2020, 80-81.)

5 Evaluaatiotutkimuksen asetelma

Arviointitutkimuksen luotettavuuden kannalta oleellista on kyetä määrittämään se, miksi arviointitutkimus halutaan tehdä ja mitä siltä haetaan. Näiden odotusten etäkäteinen selvittäminen on hyvin olennainen asia evaluaatiotutkimuksen onnistumisen kannalta. (Lindqvist 1999, 108.) Tämän osion tarkoitus on avata tämän arviointitutkimuksen syitä ja tarkoituksia.

5.1 Evaluaatiotutkimuksen kehys

Evaluaatiotutkimuksen yhteydessä puhutaan arviointitehtävän tai arviointiongelman muotoilusta, joka vaatii arvioinnin tarpeen selkeän määrittelyn (Virtanen 2007, 142-143; Atjonen 2015, 37). Arvioinnin määrittelyn tukena hyödynnetään Brownin ja Wildavskyn (1984) muodostamia arvioijan viittä peruskysymystä, jotka Virtanen (2007, 22-23) tuo esiin:

- 1) Milloin arviointia tehdään?
- 2) Missä arviointia pitää tehdä ja miten arviointi kannattaa kohdistaa? (arviointiasetelma ja arviointitehtävä)
- 3) Kenelle arviointia tehdään?
- 4) Mitä täsmälleen ollaan arvioimassa?
- 5) Motiivit, joita arviointiin liittyy?

Aiempaan teoriatietoon nojaten tämä evaluaatiotutkimus määrittyy jälkikäteisarviointiksi, sillä tutkimusaineisto kerätään hankkeen toimintajakson jälkeen. Asetelma mahdollistaa pidemmän aikavälin vaikutusten havainnoinnin. Arviointi kohdentuu hankkeen kahteen toimintaprosessiin ja sen tehtävä on tiedontuottaminen toiminnan tuottamien vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioimiseksi ja jatkokehittämisen tueksi. Kuten Virtanen (2007, 114) toteaa, pääsääntöisesti kaikkien arviointien lähtökohtana ja kiinnostuksen kohteena ovat juuri vaikutukset ja vaikuttavuus. Arvioin-

titietoa tuottavat hankkeen pääsidosryhmät eli toiminnassa mukana olleet erityistä tukea tarvitsevat henkilöt ja ammattihenkilöstö. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään jatkokehittämistyössä (#Ihan Diginä! –hanke ja Honkalampi-säätiö) ja kokonaisvaikuttavuuden raportoinnissa rahoittajalle (STEA). Muita välillisiä hyödynsajia ovat hankkeeseen osallistuneet toimijat, hankkeen yhteistyökumppanit sekä muut kehittämistoiminnot, jotka pyrkivät omalla toiminnallaan edistämään yhdenvertaisemman digiarjen toteutumista. Arvioinnin tuloksia verrataan hankkeen alkuperäisessä hakemuksessa määriteltyihin vaikutustavoitteisiin, jotka toimivat tutkimuksen arviointimittaristona. Tulosten avulla muodostetaan arvio toimintojen vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Tiedon tuottamisen lisäksi arvioinnin motiivi on mahdollistaa toiminnassa mukana olleille sidosryhmille ääni ja tila vaikuttamiseen ja toiminnan kehittämiseen. Käyttötapa on yleisesti tunnistettu ja hyödynnetty motiivi arvioinnin yhteydessä. Arviointitutkimuksen ote on sidosryhmien osallisuutta korostava, mutta se ei ole luokiteltavissa esimerkiksi mahdollistavaksi arvioinniksi, sillä arvioinnin tavoitteet ja kriteerit eivät ole sidosryhmien itsensä muodostamia. (Stakes 2001, 11, 29-30).

5.2 Arvioinnin tarkoitus ja arviointikysymykset

Evaluaatiotutkimuksen tarkoitus on selvittää hankkeessa mukana olleiden sidosryhmien (digitoimijat, ammattihenkilöstö) näkemyksiä digiklubitoiminnan ja digimmän päivätoiminnan vaikutuksista ja kehittämistarpeista. Tavoitteena on arvioida toiminnan vaikutuksia suhteessa hankkeelle asetettuihin vaikutustavoitteisiin sekä tuottaa jatkokehittämistä tukevaa tietoa. Arviointitutkimuksen tuloksia hyödynnetään hankkeen kokonaisarvioinnissa, toimintaprosesseista muotoutettavien toimintamallien kehittämisessä ja digitaalisemman arjen jatkokehittämisen tukena.

Arviointikysymykset ovat:

- Millaisia vaikutuksia arvioinnin kohteena olevilla toimintaprosesseilla on ollut toimintaympäristöön ja sidosryhmiin?
- Miten arvioinnin kohteena olevia toimintaprosesseja tulisi kehittää?

5.3 Arviointitutkimuksessa käytettävät käsitteet

Viestintä on voimakas keino muokata asenteita, käsityksiä ja käytöstä. Se heijastaa vahvasti myös sitä, millaisessa maailmassa tahdomme elää. Sanat ilmentävät asenteitamme ja uskomuksiamme,

joten niitä on tärkeää käyttää oikein. Vammaisten henkilöiden oikeuksista laadittu YK:n yleissopimus velvoittaa toimenpiteisiin, joilla torjutaan vammaisuuteen liittyviä stereotyyppioita. Kukaan ei halua tulla määritellyksi toimintarajoitteensa perusteella ja tästä syystä on tärkeää tunnistaa leimaava kielenkäyttö ja kielteiset stereotyyppit ja välttää niitä. Vammaisen henkilön kohdalla on esimerkiksi tärkeää selvittää se, mitä nimitystä vammaisen henkilö haluaa itsestään käytettävän. Vammaisuutta ei myöskään pysty yleistämään, sillä vammoja ja toimintarajoitteita on useita erilaisia. 80 % toimintarajoitteista ei näy ulospäin. (Euroopan unionin neuvosto 2018, 5,9.)

Tässä tutkimuksessa erityisen tuen tarve on määritetty, mutta ensisijaisesta kohderyhmästä käytetään teoriaosuuden jälkeen käsitettä digitoimijat tai asiakkaat.

6 Hyvinvointi, osallisuus ja osaaminen digitaalisessa yhteiskunnassa

Hyvinvointi digitaalisessa yhteiskunnassa ei poikkea tavanomaisesta hyvinvoinnin käsitteestä. Se on sosiaalista, fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia digitaalisia laitteita ja –palveluita sisältävässä arjessa. Digihyvinvoinnin kokemus on aina subjektiivinen ja voi näin ollen vaihdella laajuudeltaan eri ihmisten välillä merkittävästi. Toisille se muodostuu arkisista digiasioista selviämisestä ja toisille elämää rikastavista digitaalisista palveluista kuten etäkonsertteihin osallistumisesta. Digihyvinvoiva ihminen elää tasapainossa. Hän hyödyntää digilaitteita ja -palveluita hyvinvointiaan ja osallisuuttaan tukevalla tavalla ja pystyy ehkäisemään median haittavaikutuksia. Teknologia on arjen hyöty, ei arjen ydin. (Rotkirch 2020; Valtionvarainministeriö 2020, 3.)

Osallisuus liittyy olennaisesti ihmisen hyvinvointiin. Se on mahdollisuuksia liittyä erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Hyvinvoinnin lähteet voivat olla aineellisia (kohtuullinen toimeentulo, koulutus) tai aineettomia (luottamus, luovuus) tai jotain niiden väliltä (palvelut). Osallisuus on myös vaikuttamista, joka heijastuu monimuotoisesti yksilön elämän mahdollisuuksiin. Osallisuuden ilmenemismuodot jakaantuvat kolmeen: osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa ja osallisuus yhteisestä hyvästä. Käytännössä oman elämän osallisuus ilmenee mahdollisuutena elää omannäköistä elämää eli yksilö voi määritellä mihin toimintaan tai palveluun osallistuu. Osallisuus

yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa mahdollistaa itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin kuulumisen, itselle merkityksellisiin asioihin vaikuttamisen sekä mahdollisuuden saada tukea vaikuttamiseen. Osallisuus yhteisestä hyvästä avaa oven yhdessä tekemiseen. Se on mahdollisuutta nauttia yhteisestä hyvästä ja osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. Yhteinen hyvä on toimintaa ja arvoja, josta seuraa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. (THL 2021a.) Osallisuus sisältää vahvaa merkityksellisyyttä ja mahdollisuuksia; kuulumista, mukaan ottamista, liittymistä ja ihmisten yhteisyyttä. Osallisuuteen vahvasti kytkeytyvä osallistuminen on ihmisoikeus ja olennainen osa demokratiaa. (Sainio, Ängeslevä & Talvitie-Lamberg 2018, 1.)

6.1 Digitaalinen osallisuus ja sen edistäminen

Digitalisoituvassa maailmassa osallisuuden rinnalle on noussut uusi alakäsite, digitaalinen osallisuus, jonka määrittely vaihtelee maittain. Suomessa käsite on vielä niin uusi, että sen määrittely on osittain kesken (THL 2021b; Valtioneuvoston kanslia 2021). Digitaalisen osallisuuden tunnistetaan olevan yhä keskeisempi edellytys yhteiskunnallisen osallisuuden ja toimijuuden täysivaltaiselle toteutumiselle. Se nivoutuu yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja fyysiseen saavutettavuuteen ja on kiinteä osa yksilön hyvinvoinnin kokemusta. Yleisen osallisuusmäärittelyn lisäksi digiosallisuuden liittyy erityisulottuvuuksia kuten saavutettavuus, löydettävyys, käytettävyys, turvallisuus, osaaminen, luotettavuus, monikulttuurisuus, vuorovaikutus, infrastruktuuri ja sisältö. (Ks. kuvio 3.) Ulottuvuudet liittyvät esimerkiksi palveluiden vaikuttavuuteen sekä yksittäisen ihmisen digitaalisen osallisuuden edellytysten vahvistamiseen. (Valtionvarainministeriö 2020; 1; Salminen 2020.)

Kuvio 3 Digitaaliseen osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä (Salminen 2020)

Ihmisen hyvinvoinnin kannalta oleellista on se, että osallisuus ja sen myötä avautuvat mahdollisuudet toteutuvat myös digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Vaikka digitaaliset toiminta- ja palveluympäristöt tarjoavat tietoa ja palveluita kaikkien saataville, niiden käyttö ja ymmärtäminen edellyttävät ihmiseltä digiosaamista. On varmistettava, että tieto, toiminnot ja palvelut ovat kaikkien yksilöiden saatavilla ja käytettävissä. Jokaisella tulee olla myös tietoa oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa omiin asioihinsa. Yhteiskunnan digitalisoituminen voi johtaa epätasa-arvoon, jossa digiosaamisesta muodostuu määrittävä tekijä osallisuuteen ja mahdollisuuksiin. Osallisuutta voidaan edistää tietoisilla toimenpiteillä, joiden tavoitteena on tasoittaa ihmisten keskinäistä sekä ihmisen ja yhteiskunnallisen vallan välistä epätasa-arvoa. Epätasa-arvoa voidaan vähentää myös tukemalla vähemmistöjen ja yhteiskunnassa heikommin näkyvien ryhmien osallistumista digitaalisissa toimintaympäristöissä ja näin huolehtia moninaisuudesta. (Sainio ym. 2018, 1-2.)

Terveystieteiden tutkimuskeskus (2021b) jakaa digiosallisuuden edistämisen pyrkimykset neljään osa-alueeseen: oma laite ja digitaidot, hyvinvointi ja osaamisen kehittäminen, palvelut sekä vuorovaikutus ja vaikuttaminen. Digiosallisuuden edistämiseksi oman laitteen ja digitaitojen omaksumiseen liittyvän tuen lisäksi mainitaan tietouden ja ymmärryksen lisääminen digitaalisista oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tietoturvalisistä toiminnoista digitaalisissa ympäristöissä. Digiosallisuuden edistämistä on myös tuen tarjoaminen itselle sopivien digitaalisten hyvinvoinnin lähteiden löytämiseen esimerkiksi digitaaliset yhteisöt ja tavat viettää aikaa. Edistävinä toimenpiteinä nähdään

myös se, että ihmistä tuetaan oman digiosaamisen tunnistamisessa, jolloin osaamista voi hyödyntää elämän eri osa-alueilla ja kehittää eteenpäin. Palveluiden osalta keskeisiksi digiosallisuuden edistämisen keinoiksi nimetään esimerkiksi digitaalisten palveluiden käyttäjälähtöinen kehittäminen sekä ammattilaisten digivuorovaikutustaitojen lisääminen. Osallisuuden mahdollisuuksia tukee myös digitaalisen vuorovaikutuksen taitojen vahvistaminen sekä digiosallistumisen ja –vaikutamisen tukeminen. Kokonaisuudessaan edistävien toimenpiteiden avulla pyritään siihen, että ihmisten osallisuus digitaalisessa maailmassa toteutuu ja sen myötävaikutuksena syntyy lisää hyvinvointia ja osallisuuden kokemusta myös muille elämän osa-alueille. (Mt. 2021b.)

6.2 Digitaidoista digitaaliseen osaamiseen

Suomi on sijoittunut jo kaksi vuotta peräkkäin Euroopan komission digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksissä (DESI) EU:n 28:sta jäsenvaltiosta sijalle yksi. Indeksi kuvaa EU-maan digitaalista toimintakykyä ja kehitystä. Vertailun tulosten mukaan 76 prosenttia suomalaisista omaa vähintään digitaaliset perustaidot. (European Commission 2020,3, 8.) Vaikka tulos on Suomen kannalta mairitteleva, yhteiskunnassamme elää kuitenkin suuri joukko ihmisiä, jotka jäävät digitaalisen palveluarkkitehtuurin jalkoihin. Esitettyjen arvioiden mukaan Suomessa on jopa miljoona digituen tarvitsijaa ja yli puolella suomalaisista on esteitä sähköisten palveluiden käytössä (Valtionvarainministeriö 2019, 29; Hyppönen & Ilmarinen 2019, 279).

Digitaidot ovat tietoyhteiskunnan jäsenen konkreettisia käytännön taitoja eli kykyä käyttää erilaisia digilaitteita ja –palveluita arjessaan. Ajanmukaiset digitaidot mahdollistavat ihmiselle tasavertaisen osallistumisen yhteiskunnan eri toimintoihin ja lisäävät myös itsellisyyden tunnetta. Digitalisaatio ja sen nopea kehitys haastavat kansalaisia jatkuvaan ja elinikäiseen oppimiseen (Tieke n.d.). Hokkanen (2017, 4) toteaaakin osuvasti, että nykyajassa itsensä toteuttaminen ja täysi kansalaisuus on lähes mahdotonta saavuttaa ilman digitaalista valmiuskykyä.

Digitaalinen osaaminen on kokonaisuus, joka koostuu yksilön digitaidoista. Se on laaja-alaista kykyä käyttää digitaalista teknologiaa ja mediaa hallitusti, luovasti ja kriittisesti työssä, opiskelussa ja jokapäiväisessä elämässä sekä motivaatiota osallistua ja sitoutua digitaaliseen kulttuuriin. (Verke 2021; Ilomäki, Paavola, Lakkala & Kantosalu 2014, 671.) Digitaalinen osaaminen voidaan ymmärtää myös pääomaksi, jonka myötä ihmisen on mahdollista tarttua digitalisoituneen yhteiskunnan mahdollisuuksiin, jotka koskettavat henkilökohtaista elämää, työelämää ja opintoja. Digiosaaminen

luokittuu myös suojatekijäksi, joka suojaa ihmisiä internetin riskeiltä. (Kaarakainen 2020). Digi-osaamisen osa-alueet ovat riippuvaisia siitä, mistä viitekehuksesta asiaa tarkastellaan. Tässä opinnäytetyössä digiosaamisen muotoutumista tarkastellaan kahden viitekehysten avulla.

6.2.1 Dig Comp 2.0 -viitekehys

Jo vuonna 2006 Euroopan unioni antoi suosituksen kahdeksasta elinikäisen oppimisen osaamisalueesta. Yksi osaamisalueista oli digitaalinen kompetenssi eli digitaalinen osaaminen. Tämän suosituksen myötä syntyi myös eurooppalainen DigComp -viitekehys, joka määrittelee digitaaliset kompetenssialueet ja tarjoaa työkalun kansalaisten digitaalisen osaamisen parantamiseen. (Vuorikari, Punie, Carretero & Van den Brande 2016, 2-3, 26.)

Kuvio 4 DigComp 2.0 digitaaliset osaamisalueet (Vuorikari ym. 2016.)

DigComp 2.0 -viitekehysten mukaan digitaaliset kompetenssialueet voidaan jakaa viiteen ulottuvuuteen (ks. kuvio 4). Informaatio- ja datalukutaito sisältää datan, informaation ja digitaalisen sisällön hakemisen, suodattamisen ja luotettavuuden arvioinnin. Osaaminen näkyy käyttäjän taitona

löytää tarvitsemansa tieto luotettavista lähteistä sekä navigoida erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä tarkoituksenmukaisesti. Käyttäjä pystyy myös luomaan ja päivittämään henkilökohtaisia ha-kustrategioita tarpeiden mukaisesti sekä hallitsee datan, informaation ja digitaalisen sisällön arkis-toinnin ja organisoinnin. (Vuorikari ym. 2016, 8-9.)

Viestintä- ja yhteistyötaidoilla tarkoitetaan sitä, että käyttäjä pystyy vuorovaikuttamaan erilaisten digitaalisten teknologioiden välityksellä ja osaa valikoida digitaaliset viestintävälineet tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi käyttäjä voi hyödyntää digitaalista teknologiaa tiedon ja sisältöjen jakamiseen, ymmärtäen erilaiset viittaus- ja omistamiskäytännöt. Digitaalisten teknologioiden avulla käyttäjälle mahdollistuu myös aktiivinen kansalaisuus; hän pystyy käyttämään julkisia ja yksityisiä digipalveluita ja etsimään mahdollisuuksia voimaantumiseen ja osallistumiseen. Käyttäjän on mahdollista tehdä yhteistyötä erilaisilla digitaalisilla alustoilla ja teknologioita hyödyntämällä. Viestintä – ja yhteistyötaidot sisältävät netiketin hallinnan sekä digitaalisen identiteetin ja maineen ylläpitämisen. Netiketti on tietotaitoa, jonka myötä käyttäjä pystyy mukauttamaan viestintäänsä yleisön mukaan ja ymmärtää digitaalisissa ympäristöissä vallitsevan kulttuurillisen ja sukupolvien välisen monimuotoisuuden. Netiketin hallitseva käyttäjä on tietoinen digitaalisissa ympäristöissä vallitsevista käyttäytymisnormeista. Digitaalisen identiteetin ja maineen ylläpitäminen vaatii käyttäjältä taitoa luoda yksi tai useampi digitaalinen identiteetti sekä kykyä mukauttaa ja hallita niitä digitaalisten ympäristöjen mukaan. Käyttäjä ymmärtää, että erilaiset sovellukset ja tilit käsittelevät ja hyödyntävät niille annettuja tietoja. (Mts.8.)

Turvallisuuden osaamisalueessa käyttäjä osaa suojata laitteensa erilaisin turvatoimenpitein ja ymmärtää, millaisia riskejä ja uhkia digitaalisissa ympäristöissä on. Käyttäjä suojaa henkilötietonsa ja pitää huolta yksityisyydestään digitaalisissa ympäristöissä sekä ymmärtää, millä tavoin erilaiset digitaalisten palveluiden tietosuojakäytänteet. Osaamisen myötä käyttäjä huomioi fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin osa-alueet käyttäessään erilaisia digitaalisia teknologioita ja pystyy näin suojelemaan itseään ja muita digitaalisten ympäristöjen vaaroilta esimerkiksi nettikiusaamiselta. Käyttäjä on myös tietoinen digitaalisten teknologioiden vaikutuksista sosiaaliseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen osallisuuteen. (Mts. 9.)

Ongelmanratkaisutaitojen avulla on mahdollista tunnistaa ja ratkaista teknisiä ongelmia. Osaamisen avulla käyttäjä pystyy esimerkiksi lisäämään digitaalisen ympäristön saavutettavuutta säätämällä sen henkilökohtaisia tarpeita vastaavaksi. Osaamisen myötä digitaalista teknologiaa voi hyödyntää luovasti. Lisäksi käyttäjä ymmärtää ja tunnistaa oman digitaalisen osaamisen puutteet ja osaa hakea mahdollisuuksia oman tietotaidon kehittämiseen ja ajan tasalla pysymiseen. Digitaalisten sisältöjen tuottamisen osaamisalue puolestaan kattaa digitaalisten sisältöjen luomisen, olemassa olevien digitaalisten sisältöjen yhdistelyn, tekijänoikeudet ja lisenssit sekä ohjelmoinnin. Käytännössä käyttäjä pystyy ilmaisemaan itseään digitaalisesti sekä luomaan digitaalisia sisältöjä, ymmärtäen samalla digitaalista sisältöä koskevat tekijänoikeus- ja lisenssisäädökset. (Mts.9.)

Vuonna 2017 julkaistiin uusi DigComp 2.1, jonka myötä osaamistasot laajentuivat entisestä kolmesta (perustaso, keskitaso, edistynyt) kahdeksaan. Uuden kehyksen kuusi tasoa vastaavat aikaisempia osaamistasoja. Kehyksen kaksi uutta tasoa kuvaavat erittäin erikoistunutta käyttäjää. (Carretero, Vuorikari & Punie 2017, 12.)

6.2.2 Digitaitokriteeristö

TIEKE eli Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry on luonut Dikata –hankkeen toiminnan pohjaksi digitaitokriteeristön, jossa määrittyvät nykyhetken keskeisimmät digitaidot. Digitaitotasoinen osaaminen on jaettu kolmeen käyttäjätasoon: aloitteleva käyttäjä, peruskäyttäjä ja hyötykäyttäjä. (TIEKE n.d.)

Hyötykäyttäjä hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa tehokkaasti ja monipuolisesti elämän eri osa-alueilla. Keskeisiä osaamisalueita ovat esimerkiksi ajanhallinta, tiedonhaku ja -hallinta sekä ymmärrys tekijänoikeuksista. Peruskäyttäjäksi puolestaan on tunnistettavissa henkilö, joka haluaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa sujuvasti niin työssä, opiskelussa kuin vapaa-aikanakin. Peruskäyttäjän osaamistaso katsotaan olevan riittävä tietoyhteiskunnan ja työelämän tarpeisiin. Aloittelevaksi käyttäjäksi puolestaan on tunnistettavissa henkilö, jolle älypuhelin, tablettien ja tietokoneiden käyttö on vielä varsin uutta (ks. kuvio 5). (Tieke n.d.)

Kuvio 5 Aloittelijan osaamistaso (Tieke n.d.)

Aloittelevan käyttäjän osaamistason olennaiset teemat keskittyvät tietoyhteiskunnassa tarvittavaan perusosaamiseen laitteiden käyttämiseen, tietoturvaan ja viestintään liittyen. Osaamisvalmiudet keskittyvät sähköiseen asiointiin, laitteiden turvalliseen ja sujuvaan käyttöön sekä ymmärrykseen verkosta löytyvän tiedon kriittisestä arvioinnista. Näiden digitaitojen avulla myös aloitteleva käyttäjä pystyy esimerkiksi valitsemaan itselleen soveltuvia viestintäkanavia, ymmärtää digilaitteen suojaamisen tärkeyden ja kykenee hyödyntämään helppokäyttötoimintoja omien tarpeidensa mukaan. (TIEKE n.d.) #Ihan Diginä! -hankkeen toimintoihin osallistuneiden digitoimijoiden digioppimisen tavoitteissa on korostunut aloittelevan käyttäjän osaamistason sisältöalueet (#Ihan Diginä! 2021).

7 Erityinen kansalainen digiyhteiskunnassa

Osiossa tarkastellaan hankkeen ensisijaisen kohderyhmän digiosallisuuteen ja digisyrjäytymiseen liittyviä tekijöitä sekä aiheeseen liittyvää tutkimustietoa. Lopuksi perehdytään kehitysvammaisten

henkilöiden toimintaympäristöille asetettuihin laatuksiteereihin ja tarkastellaan niiden sisältöä digiosallisuuden tukemisen näkökulmasta. Monitasoinen lähestymistapa kuvaa erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden digiarjen esteitä ja mahdollisuuksia.

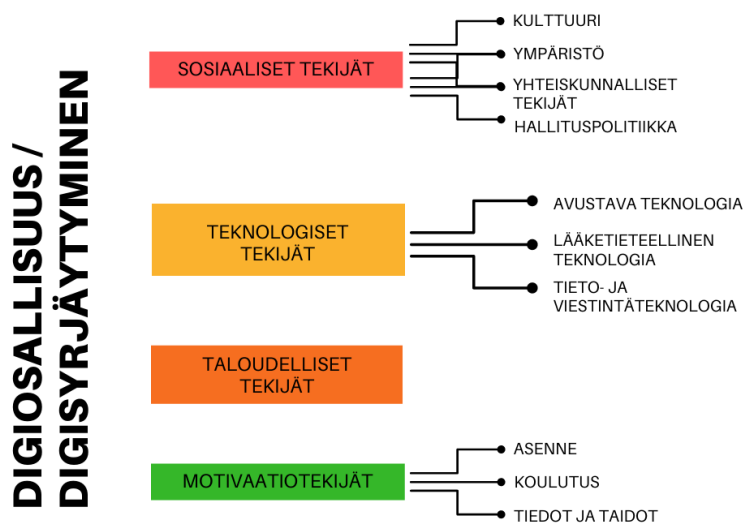
7.1 Erityisenä digitaalisessa kuilussa?

Nykyaikaiset yhteiskunnat ovat viime vuosien aikana digitalisoituneet kiihtyvässä tahdissa. Oman digilaitteen omistaminen ja vaivaton internetiin pääsy ovat monelle kansalaiselle osa normaalia arkea. Vuonna 2020, 82 prosenttia 16-89-vuotiaista suomalaisista hyödynsi internetiä useasti päivän aikana. Internetin käytön lisäksi digitekniikkaa hyödynnetään monien välttämättömien palveluiden, kuten pankkipalveluiden ja omien terveystietojen seurannassa. (Suomen virallinen tilasto 2020.) Digitaalinen kehitys on tuonut mukanaan monia hyötyjä, mutta samalla on havaittu, etteivät ne jakaannu kaikkien eduksi. Tätä digitalisaation luomaa eriarvoisuutta kuvataan termillä digitaalinen kuilu. Alun perin digitaalisiin kuiluihin (digital divide) liittynyt tutkimus (1995-2005) keskittyi tarkastelemaan kahta tekijää: motivaatiota käyttää digitaalista tekniikkaa sekä sitä, keillä on, tai ei ole pääsyä digilaitteisiin ja sitä kautta internetiin. Ajan kuluessa erottui kaksi muuta tasoa; digitaalisia kuiluja syntyi eri ihmisryhmien välille digiosaamisen sekä digin käytöstä saatavien hyötyjen ja vaikutusten vuoksi. (Van Dijk 2018, 202-204.)

Sachdevan ja kumppaneiden (2015, 283) mukaan vammaisten ja vammattomien henkilöiden välille voi muodostua digitaalinen kuilu (digital disability divide), joka luo digitaalista osattomuutta. Vammaisten henkilöiden digitaalisen osattomuuden tekijöiksi on tunnistettavissa kaikki kolme digitaalisen kuilun tasoa. Osattomuutta luo vammattomia ihmisiä rajatumpi digimaailmaan pääsy ja käyttö, jotka vaikuttavat myös digitaalisuudesta saatavien hyötyjen määrään. (Sachdeva ym. 2015, 283.) Digitaalisten kuilujen muotoutumiseen vaikuttavat tekijät ovat moninaisia. Seuraavaksi tarkastellaan tulkintoja vammaisten henkilöiden digitaalista osallisuutta ja digitaalista syrjäytymistä tuottavista tekijöistä.

7.2 Erityistä tukea tarvitsevan henkilön digitaalisen osallisuuden muotoutuminen

Sachdevan ja kumppaneiden (2015, 278) mukaan vammaisten henkilöiden digiosallisuuteen tai digisyrjäytymiseen vaikuttaa neljä pääulottuvuutta: sosiaalinen, teknologinen, taloudellinen ja motivaatio (kts. kuvio 6). Nämä ulottuvuudet ovat näkyvissä myös muissa tutkimuksissa, jotka selvittävät erilaisten digitaalisten kuilujen muodostumista, mutta vammaisten henkilöiden kohdalla ratkaisut edellyttävät kohdennettuja toimenpiteitä. (Sachdeva ym. 2015, 287.)

Kuvio 6 Vammaisten henkilöiden digiosallisuuden osa-alueet (Sachdeva ym. 2015, 287)

Sosiaalinen ulottuvuus jakautuu neljään päätekijään: kulttuuri, ympäristö, yhteiskunta ja hallituspolitiikka. Kulttuurillinen ulottuvuus muotoutuu henkilön asuinpaikan suhteen. Eri maissa on erilaisia suhtautumistapoja vammaisiin henkilöihin ja tästä syystä ihmisen asumispaikka vaikuttaa siihen, millaiset mahdollisuudet yksilöllä on hyödyntää teknologiaa arjessaan. Digitekniikan omaksumiseen ja käyttöön vaikuttavat myös vallitsevat ympäristötekijät, estävine ja edistävine tekijöineen. Digitaalisen osallisuuden muotoutumisessa on huomioitava myös yhteiskunnalliset tekijät. Parhaassa tapauksessa ne mahdollistavat jokaiselle osallistumisen lisääntymistä, mutta mikäli yhteiskunnalliset kannustimet esimerkiksi vammaisten henkilöiden osallisuuden tukemisessa ovat puutteelliset, vaikutukset ovat negatiiviset. Tärkeinä osa-alueina esiin nousee saavutettavuus, inklusio, kuntoutusmahdollisuudet sekä vallitseva vammaiskäsitys. Myös hallituspolitiikan avulla

voidaan tehdä ratkaisuja, jotka lisäävät internetin ja teknologian saavutettavuutta ja edesauttavat sitä, millä tavoin teknologia voi olla tukemassa vammaisten henkilöiden toimijuutta. (Sachdeva ym. 2015, 288-289.) Yksi esimerkki hallituspoliittisesta digitaalista osallisuutta tukevasta toiminnasta Suomessa on 2019 voimaan astunut Digipalvelulaki (Valtionvarainministeriö n.d.a.).

Teknologinen ulottuvuus on tärkeä osa-alue digitaalisessa maailmassa. Vaikka monet teknologian muodoista ovat helposti saatavilla, niiden haasteet liittyvät saavutettavuuteen ja käytettävyyteen. Teknologian nähdään kuitenkin tarjoavan merkittävän ulottuvuuden ja hyödyn arkeen ja päivittäisten toimien tekemiseen myös vammaisten henkilöiden elämässä. Teknologinen ulottuvuus muodostuu avustavasta teknologiasta, lääketieteellisestä teknologiasta ja tieto- ja viestintäteknologiasta (ICT). Avustavan teknologian ja apuvälineiden avulla vammaiselle henkilölle mahdollistuu yhdenvertainen mahdollisuus teknologian hyödyntämiseen omassa arjessaan. Lääketieteellinen tekniikka puolestaan pitää sisällään terveydenhuollossa käytettäviä laitteita, lääkkeitä ja järjestelmiä. Vammaisten henkilöiden kohdalla tämä osatekijä on hyvin pienessä roolissa, keskittyen lähinnä elinympäristössä tehtäviin parannuksiin, mutta sen sovelluksilla nähdään olevan keskeinen rooli digitaalisen eriarvoisuuden estämisessä. Merkityksellisin ulottuvuus on tieto- ja viestintäteknologia monipuolisine mahdollisuuksineen. Esimerkiksi sosiaalisen media alustat tarjoavat vammaisille henkilöille hyödyllisiä ja merkityksellisiä viestintäpaikkoja. Digitaaliseen osallisuuteen liittyy myös taloudellinen ulottuvuus, joka on monisyinen. Vammaisten henkilöiden pääsy työelämään on haasteellista ja sillä on vaikutuksia henkilökohtaiseen talouteen. Heikko taloudellinen tilanne taas vaikeuttaa esimerkiksi digilaitteiden hankkimista. (Mts. 289-290.)

Kuvatut osa-alueet rakentavat osaltaan digitaalisen osallisuuden mahdollisuuksia, mutta lopulta keskeisimmäksi tekijäksi nousee yksilön motivaatio, jonka ytimessä ovat asenne, koulutus sekä yksilön tiedot ja taidot. Mikäli yksilö ei halua hyödyntää teknologiaa arjessaan, muiden tekijöiden merkitys jää hyvin vähäiseksi. Yksilön asenne määrittää hänen tapansa reagoida haasteellisiin tilanteisiin ja esimerkiksi vahvan tahdon ja positiivisen asenteen on havaittu parantavan teknologian käytettävyyttä. Mikäli yksilö on hyvin teknologiavastainen, myös olemassa olevat mahdollisuudet voivat jäädä havaitsematta ja hyödyntämättä. Tarjolla oleva koulutus sekä yksilön omaamat tiedot ja taidot, vaikuttavat tietoteknisten taitojen omaksumiseen ja käyttämiseen. Tietämystä ja taitoja voi kehittää koulutuksen avulla (itseopiskelu, vertaisoppiminen, kurssit), mutta aloittamiseen yksilö tarvitsee oman motivaation. (Sachdeva 2015, 290-292.)

Myös Valjakka (2017, 5) on-selvitysprojektissaan tarkastellut vammaisten henkilöiden ja mielen-terveyskuntoutujien tietotekniikan ja digipalvelujen käyttöä sekä sitä estäviä ja edistäviä tekijöitä. Valjakan (2017, 21) mukaan digiosallisuuden toteutumiseen vaikuttaa yksilölliset, taloudelliset ja tekniset sekä sosiaalis-yhteiskunnalliset tekijät (ks. kuvio 7). Digiosallisuutta heikentää merkittävimmin puutteelliset digivalmiudet, yksilöllisen tuen tarpeen huomioivan koulutuksen ja tuen riittämättömyys sekä tiedon vähyys teknologian ja apuvälineiden mahdollisuuksista. Digiosallisuuden edistämisen keskiöön nousee puolestaan hyvät digivalmiudet, jolloin jatko-oppiminen on mahdollista esimerkiksi itsenäisesti kokeilemalla. Selvityksessä merkittävä tulos oli se, että myös sellaiset henkilöt, jotka eivät teknologiaa arjessaan vielä hyödyntäneet, olivat kiinnostuneita parantamaan ja kehittämään digivalmiuksiaan. (Valjakka 2017, 20-21, 31-32.)

Kuvio 7 Digiosallisuuteen ja digisyrjäytymiseen liittyviä tekijöitä (Valjakka 2017, 21)

Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden digiosallisuutta ja -syrjäytymistä tarkastellessa huomiota tulee kiinnittää myös arjen toimintaympäristöihin ja siellä vallitseviin toiminta – ja asennekulttuurisiin. Tuikka kumppaneineen (2018, 164) tuo esiin, että kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla tieto- ja viestintätietotekniikan saatavuuden puutteet ja sitä kautta eriarvoiseen asemaan ajautuminen, liittyy usein heidän asumisjärjestelyihinsä. Esimerkiksi Ruotsissa on havaittu digitaalista kuilua laitteiden omistamisessa ja käyttämisessä asumispalveluissa asuvien ja muun väestön välillä (mts.

164). Myös Hokkasen (2017, 5) näkemyksen mukaan erityisryhmiin kuuluvien nuorten digin käyttöä jarruttavia tekijöitä voi olla esimerkiksi ohjaajien asenteet, pelot ja puutteellinen osaaminen. Ohjaajien voi olla haasteellista tunnistaa verkon merkitystä oleelliseksi osaksi yksilön identiteettiä ja vertaisryhmäkulttuuria (mts. 5).

7.3 Digi erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden arjessa tutkimustiedon valossa

Tuikka kumppaneineen (2018, 162) selvittivät tutkimuksessaan vammaisuudesta johtuvaa digikuilua Suomessa. Mielenkiinto kohdentui erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden ja heidän perheen jäsentensä nettiin pääsyyn ja sen käyttöön. Tulosten mukaan Suomessa ilmenee vammaisuuteen liittyvää digikuilua. Vammaispalveluita tarvitsevien henkilöillä on muuta väestöä harvemmin internetyhteys kotona, ja he myös käyttävät internetiä vähemmän. Tulokset vammaisten henkilöiden ja vammattomien henkilöiden välillä selittyvät osittain erilaisella ikärakenteella, joskin vammaispalveluita käyttävien henkilöiden kohdalla internetliittymän puutteet ja käyttämättä jättäminen näkyy kaikissa ikäryhmissä. Tulos voi selittyä asumisjärjestelyillä ja laitteiston omistamisella, sillä osa vammaisista henkilöistä asuu asumispalveluissa, eikä välttämättä omista henkilökohtaista väli-
nettä internetin käyttämiseen. Tutkimustuloksia tulkittaessa on huomioitava se, että tiedot on kerätty vuosien 2011 ja 2015 välillä. Tästä syystä ne eivät suoraan kerro Suomen nykytilanteesta. Lisäksi tutkimuksessa ei ole tehty eroa erilaisten vammaisuuksien välille, jonka myötä on haasteellista osoittaa, onko vammaisuudesta aiheutuvassa digitaalisessa kuilussa eroavaisuuksia erityyppisten vammaisuuksien mukaan. Tutkimukseen ei sisällynyt myöskään älylaitteita koskevia kysymyksiä, eikä siinä erotettu toisistaan sitä, millä laitteella internetyhteys luotiin. Tutkimuksen mukaan älylaitteiden käyttö on kuitenkin tietokoneen käyttöön verrattuna vammaisille henkilöille helpompaa ja entistä yleisempää. (Tuikka ym. 2018, 171-172.)

Kivistö (2017) on jäsenellyt kansainvälisten tutkimusartikkeleiden kautta vammaisten nuorten teknologisten toimijuuksien rakentumista digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Hän erottelee kolme toimijuusmahdollisuutta: itsenäinen, mahdollistettu ja jaettu teknologinen toimijuus. Itsenäinen teknologinen toimijuus tarkoittaa sitä, että vammaisen nuori kykenee käyttämään valtavirtateknologiaa itsenäisesti, tarvittaessa erityisteknologian (puheohjaus, kuvat) avulla. Vaikka itse teknologian käyttäminen onnistuu, voi nuori ja myös hänen lähipiirinsä tarvita tietoa esimerkiksi netiketin ja tietoturvan suhteen. Mahdollistetussa teknologisessa toimijuudessa vammaisen nuoren tuen

tarve on itsenäistä teknologista toimijuutta laajempaa. Mahdollisten apuvälineiden sekä teknologisten erityisratkaisujen lisäksi nuori voi tarvita tukea oman henkilökohtaisen toimijuuden vahvistamiseen. Myös mahdollistettu teknologinen toimijuus edistää nuoren itseilmaisun mahdollisuuksia, itsemääräämistä ja sosiaalisten suhteiden solmimista, mutta edellyttää yksilöltä omaa halua sekä riittävää tukea teknologian hyödyntämiseen. Mahdollistetussa teknologisessa toimijuudessa vammainen nuori voi saavuttaa laaja-alaisen esteiden poistamisen avulla asteittain henkilökohtaisempaa ja itsenäisempää teknologista toimijuutta. Jaettu teknologinen toimijuus sisältää intensiivistä ja jatkuvaluonteista tukea. Tällöin mahdollistaminen, teknologian käytössä tukeminen ja avustaminen ovat intensiivistä ja pitkäaikaista, jopa elämän mittaista. Myös jaetun toimijuuden osalta keskeistä on se, että toimijuuden lähtökohdat, tavat ja tavoitteet pysyvät vammaisessa nuoressa itsessään, ei ulkopuolella. Toimijuuksia tarkastellessa on syytä havaita, että niiden muodostumisessa olennaisia tekijöitä ovat nuoria ympäröivän yhteiskunnan asenteet, rakenteet ja kulttuuri. (Kivistö 2017, 41-44.)

Teknologia ja digitaaliset ratkaisut nousevat esiin myös kehitysvammaisten henkilöiden työllistymisen tarkastelun yhteydessä. Nevalan, Pehkosen, Teittisen, Vesalan, Pörforsin ja Anttilan (2018, 18) kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli muun muassa selvittää kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Tulosten mukaan teknologisten ja digitaalisten ratkaisujen kuten älylaitteiden avulla voidaan tukea kehitysvammaisten henkilöiden työssä käyntiä, itsenäisyyttä ja työssä suoriutumista. Ratkaisujen käyttöä rajoittavana tekijänä ilmeni ajatusmalli, jonka mukaan digitaaliset ratkaisut soveltuvat vain tiettyihin työtilanteisiin tai työympäristöihin. Lisäksi esiin nousi se, että työ- ja toimintakeskusten asiakkaat ja henkilöstö saavat vain vähän tietoteknistä koulutusta. Digitaalisten ratkaisujen arkikäytön nähdään edellyttävän osaamista ja myönteistä suhtautumista kehitysvammaisilta henkilöiltä itseltään, omaisilta ja palvelujärjestelmässä toimivilta ammattilaisilta. Kyseessä on laaja sosiaalisen osallisuuden kysymys, sillä mikäli osallisuus digikehityksestä ja sitä kautta verkkoon pääsystä estyy, joutuvat kehitysvammaiset henkilöt entistä kauemmas muusta yhteiskunnasta. (Nevala, Pehkonen, Teittinen, Vesala, Pörfors & Anttila 2018, 18, 21.)

7.4 Digi kehitysvamma-alan toiminnan laatukriteereissä

Kehitysvammaisten henkilöiden toimintaympäristöjen toimintaa ohjaa monitahoinen lainsäädäntö (ks. STM n.d.). Lainsäädännön lisäksi kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (KVANK) on

laatinut laatukriteeristöt asumiseen sekä osallisuutta ja työllistymistä edistävään toimintaan palveluiden ja toimintojen kehittämisen tueksi (KVANK 2018, 2; KVANK:n työn ja päivätoiminnan valiokunta 2017, 3).

Kuvio 8 Laatukriteeristöt (KVANKin Työn ja päivätoiminnan valiokunta 2017; KVANK 2018).

Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteereistä viidessä mainitaan digitaalisuus ja sen luomat mahdollisuudet (ks. kuvio 8). Kohdassa tuki lähiyhteisöihin liittymiseen tuodaan esiin internetistä löydettävissä olevat menovinkit ja kohdassa tuki opintoihin pääsemiseen, yhdeksi keinoksi nimetään tiedonhaku internetissä. Kriteerissä, joka korostaa tukea itsenäisyyden saavuttamiseen arjen hallinnassa, mainitaan medialukutaito, median käytön tukeminen sekä sosiaalinen media. Kriteerissä tuki terveyteen ja hyvinvointiin tuodaan puolestaan esiin se, että palvelun käyttäjä voi saada tukea sosiaalisen median ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseen sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. Ammatillisiin opintoihin ja työhön pääsemiseen liittyvä kriteeri pitää sisällään ilmaisun työhön liittyvistä tietoteknisistä taidoista. (KVANKin Työn ja päivätoiminnan valiokunta 2017, 39-43.) Asumisen laatukriteereistä kolmessa (1,3,5) mainitaan sana teknologia. Ensimmäisessä (1.) laatukriteerissä yhdeksi arviointialueeksi nimetään itsenäisyttä tukeva teknologia ja apuvälineet, kolmannessa (3.) kommunikaatiota tukeva teknologia ja

apuvälineet ja viidennessä (5.) oppimista tukeva teknologia ja apuvälineet. (KVANK 2018, 4-6.) Selventäviä esimerkkejä teknologiaan liittyen sisällöistä ei kuitenkaan löydy.

8 Tutkimuksen toteutus

Osiossa tarkastellaan arviointitutkimuksessa hyödynnettyjä tutkimusmenetelmiä ja toteutunutta tutkimusprosessia.

8.1 Tutkimusmenetelmät

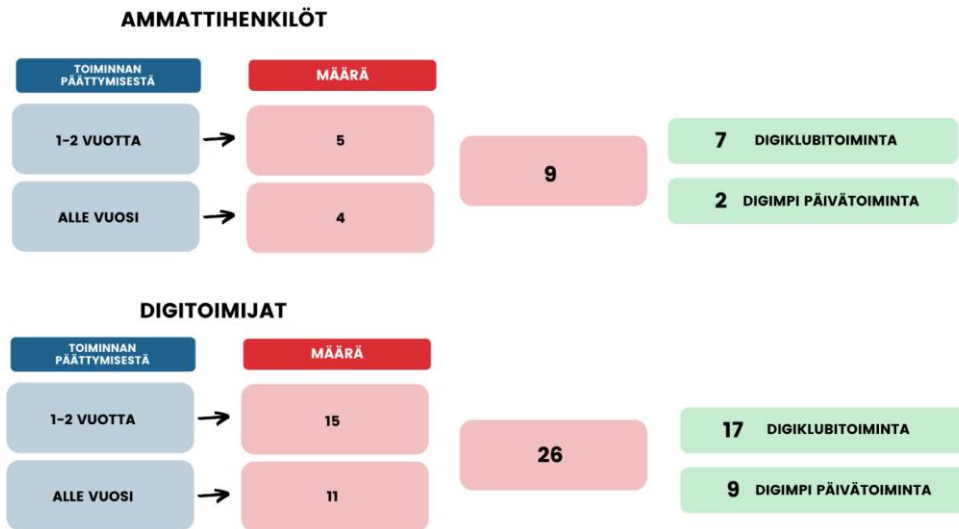
Tämä evaluaatiotutkimus on monimenetelmällisiä piirteitä omaava arviointitutkimus, jonka sisällössä painotetaan teemahaastatteluin kerättyä laadullista aineistoa. Hurmerinnan ja Nummelan (2020, 302) tulkin mukaan monimenetelmällisestä tutkimuksesta voidaan puhua silloin, kun laadullinen ja määrällinen aineiston keruu tai analysointi tai molemmat yhdistetään yhdessä tai useammassa tutkimusprosessin vaiheessa. Monimenetelmällisyyttä käytettäessä tulee määrittää myös aineistojen roolit ja niiden järjestys (mts. 303). Tässä tutkimuksessa laadullista aineistoa täydennetään valmiilla, #Ihan Diginä! –hankkeen aikana sidosryhmiltä kerätyllä määrällisellä arviointitiedolla eli toimintojen loppukartoitusten tuloksilla. Aineistojen yhdistäminen tapahtuu tulososiossa. Laadullisella ja määrällisellä tulososalla on oma itsenäinen tavoitteensa, mutta ne vastaavat samaan arviointikysymykseen. Hurmerinnan ja Nummelan (2020, 302) mukaan näin toimittaessa tutkimusosien yhdistämisen astetta voi kuvailla itsenäiseksi. Määrällisen tiedon tehtävä on varmentaa ja täydentää laadullista aineistoa sekä tuoda esiin pilottijakson aikana havaitut muutokset. Laadullisen aineiston on tarkoitus tuoda esiin toiminnan pidempiaikaisia vaikutuksia. Hirsjärvi ja Hurme (2015, 31-32) toteavatkin, että aineistojen varmentava ja täydentävä käyttö ovat tyypillisiä tehtäviä monimenetelmätutkimuksessa. Hurmerinta kumppaneineen (2020, 304) muistuttaa, että monimenetelmällisyyttä hyödyntäessä on tärkeää tunnistaa, saavutetaanko sen avulla lisäarvoa. Laadullisen ja määrällisen tutkimusosan yhdistäminen samaan tutkimukseen on perusteltavissa ainoastaan silloin, kun tutkimuksen tarkoitus tai konteksti sitä puoltavat (mts.307). Tässä tutkimuksessa monimenetelmällisyyden avulla tuotettava lisäarvo kiinnittyy tutkimuksen luotettavuuteen. Lisäksi se mahdollistaa tulosten vertailun sekä tuottaa laadullista aineistoa laajemman näkökulman arviointiin.

Arviointitutkimuksen tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu sen tarjoaman joustavuuden ja vuorovaikutteisuuden vuoksi (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34). Se soveltuu Puusan (2020a, 107) mukaan hyvin myös erilaisten ilmiöiden tutkimiseen, korostaen tutkittavien subjektiivisia näkemyksiä asioista. Hirsjärvi kumppaneineen (2015, 35) linjaakin haastattelun välineeksi, joka mahdollistaa haastateltavalle ajatusten vapaan esiin tuomisen ja on keino lähestyä myös tuntemattomampia aihealueita. Lisäksi sen käyttö sitouttaa tutkijan välittämään kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, tunteista ja kokemuksista (mts.41). Tässä arviointitutkimuksessa tutkijan tavoitteena oli saada esiin syventävää, subjektiivista arviointitietoa toimintaan osallistuneilta sidosryhmiltä. Tiedonkeruunmuotona haastattelu soveltui palvelemaan arviointitutkimukselle asetettua tarkoitusta eli sidosryhmien kokemusäänen kuuluviin saamista. Lisäksi se mahdollisti vuorovaikutteisuudellaan sidosryhmään kuuluvien jäsenten erityisen tuen tarpeiden huomioinnin. Esimerkiksi haastattelutilanteessa, niin osallistujilla kuin haastattelijalla oli mahdollisuus varmistaa muun muassa se, mitä esitetyllä kysymyksellä tai sanalla tarkoitetaan. Ymmärtämisen varmentamisen mahdollisuuden voidaan nähdä lisäävän myös aineiston luotettavuutta. Lisäksi haastattelussa pystyttiin ottamaan huomioon tutkimukseen osallistuneiden kommunikaatioon liittyvät erityistarpeet ja hyödyntämään puheen tukena esimerkiksi kuvatuettua materiaalia joustavasti. Haastattelun toteuttamiseen tutkijalla oli lähtökohtaisesti vahvat valmiudet entisen ammattinsa puolesta. Hirsjärvi kumppaneineen (2015, 35) korostaa, että onnistuakseen haastattelu vaatii toteuttajaltaan taitoa ja kokemusta.

8.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimuksen kohderyhmä muodostui hankkeen toimintaan osallistuneista sidosryhmistä eli digitoimijoista ja heidän kanssaan toimivista ammattihenkilöstöstä. Arvioinnin uskottavuuden kannalta on tärkeää, että arviointiin osallistuu mahdollisimman moninainen joukko ihmisiä, ei vain asialle myötämielisiksi tiedettyjä tahoja. Moninaisuuden avulla turvataan se, ettei arviointituloksiin pääse syntymään tietotyhjiötä, joka aiheuttaa aineiston vinoutumista. (Atjonen 2015, 121-123.) Tässä tutkimuksessa aineiston vinoutumista on pyritty estämään muun muassa toimintaan osallistuneiden valikoimattomuudella. Ammattihenkilöstölle suunnattu haastattelukutsu lähetettiin jokaiseen pilottiyhteisöön, jossa ammattihenkilöstö oli ollut mukana toiminnan toteuttamisessa. Digitoimijoiden osalta kutsuissa huomioitiin digitoimijoiden hankkeelle ilmaisema osallistumishalukkuus tutkimushaastatteluihin osallistumisiin. Tästä tutkimusta on rajautunut pois

hankkeen toiminnassa mukana olleet läheiset, mutta heidän kokemuksistaan on kerätty arviointitietoa hankkeen kokonaisarvioinnin tueksi.

Kuvio 9 Taustatietoa tutkimukseen osallistuneista

Haastattelussa mukana olleiden osallistujien piloteista oli kulunut vaihteleva aika (ks. kuvio 9). Suurimman osan kohdalla pilotin päättymisestä oli kulunut yhdestä kahteen vuotta. Alle vuosi toiminnan päättymisestä osio koskettaa erityisesti digimmän päivätoiminnan osuutta, sillä toimintojen elinkaari oli ollut digiklubitoimintaa pidempi. Teemahaastatteluihin osallistuneiden ammattihenkilöiden kokemuspohja toimintaprosesseista vaihteli; osa on ollut mukana koko prosessin ajan ja myös sen jälkeen, osa muutaman tai yhden ryhmäkerran verran. Digitoimijoiden osalta jokainen osallistuja oli ollut mukana koko toiminnan ajan. Teemahaastatteluihin osallistui yhdeksän (9) toiminnassa mukana ollutta ammattihenkilöä yhdeksästä (9) eri pilottiyhteisöstä. Digitoimijoita haastatteluihin osallistui yhteensä 26, yhdeksästä (9) pilottiyhteisöstä. Digiklubitoimintaa arvioi yhteensä 24 (17, 7) sidosryhmän edustajaa ja digimpää päivätoimintaa 11 (9, 2) sidosryhmäläistä. Haastatteluun osallistuneiden määrää voi pitää riittävänä tutkimuksen tarkoitukseen ja luotettavuuteen peilaten (ks. Hirsjärvi & Hurme 2015, 58).

8.3 Aineiston keruu

Ammattihenkilöstö sai ennakkotietoa tutkimuksesta sähköpostitse kesäkuussa 2020. Virallinen haastattelukutsu saatekirjeineen (liite 1) lähetettiin sähköpostilla lokakuun 2020 alussa yhteensä 14 ohjaajalle yhdeksään eri pilottiyhteisöön. Saatekirje sisälsi yksityiskohtaista tietoa tutkimuksesta, sen tarkoituksesta, tutkimukseen suostumisesta ja teemahaastattelusta. Myös digitoimijat saivat ennakkotietoa tutkimuksesta ja sen sisällöstä hankkeen virtuaalisten toimintojen yhteydessä keväällä 2020. Digitoimijoille kuvatuettut haastattelukutsut (liite2) ja kirjalliset tutkimusluvut (liite 3) välittyivät ammattihenkilöstön sekä hankkeen projektisuunnittelijan kautta loka-marraskuussa 2020. Digitoimijat, joille kutsu välittyi hankkeen projektisuunnittelijan kautta, saivat myös tutkijan tekemän videokutsun kirjallisen haastattelukutsun sisällön selventämiseksi WhatsApp-sovelluksen välityksellä. Osaan haastatteluista haettiin erillinen tutkimuslupa organisaatiolta ja jokainen osallistuja antoi henkilökohtaisen suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen.

Sidosryhmien haastattelut päädyttiin eriyttämään omiksi kokonaisuuksiksi vertailtavuuden ja eri näkökulmien mahdollistamiseksi. Tämän ratkaisun myötä myös ammattihenkilöstön ja digitoimijoiden teemahaastattelurunkojen sisällöt erosivat osittain toisistaan. Ammattihenkilöstön osalta sisällöissä korostui arvioinnin lisäksi havainnot työn ja toimintaympäristön digitaalisesta nykytilasta (ks. liite 1). Digitoimijoiden osalta arvioinnin lisäksi painottuivat digitaidot sekä digimpi arki ja elämä (ks. liite 2). Tässä tutkimuksessa haastatteluun valikoituneet teemat pohjautuivat alustaviin tutkimuskysymyksiin, jotka muotoutuivat hankkeelle asetettujen vaikutustavoitteiden kautta.

Haastatteluaineisto kerättiin lokakuun 2020 ja tammikuun 2021 aikana. Kaikki haastattelut toteutettiin TEAMS-etäyhteyden avulla. Lähtökohtaiseksi haastattelutavaksi oli haastattelukutsussa esitetty ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu soveltuu tutkittavien yhteisen kannan selvittämiseen, mutta mahdollistaa myös yksilöllisten tulkintojen ja käsitysten esiintulon (Puusa 2020a, 111). Erietyisesti digitoimijoiden osalta ryhmämuotoinen teemahaastattelu koettiin keinoksi, joka mahdollistaa osallistumisen ja kokemuksen tutkimushaastattelusta ja arvioinnista ilman paineentuntua vastausten tuottamisesta. Haastatteluaiakataulujen yhteensovittamisen haasteista johtuen tutkimuksen aineiston keruussa jouduttiin hyödyntämään suunnitelmasta poiketen erilaisia aineistokeruumenetelmiä. Ammattihenkilöiden haastatteluista seitsemän toteutui yksilöhaastatteluina ja yksi parihaastatteluina. Digitoimijoiden haastatteluja toteutettiin yhteensä kuusi, joista viisi oli ryh-

mähaastatteluja (4-5 osallistujaa) ja yksi parihaastattelu. Juutin ja Puusan (2020, 11) mukaan aineistokeruumenetelmien yhdistely toisiinsa on laadulliselle tutkimukselle tavanomaista. Haastatteluista kaksi toteutui sekaryhmänä eli osallistujat olivat osallistuneet samaan toimintaprosessiin, mutta eri paikassa. Loput kolme haastattelua oli pilottiyhteisön sisäisiä eli digitoimijat olivat olleet mukana samassa toiminnassa ja ryhmässä.

Ennen haastattelua osallistujille kerrattiin saatekirjeessä ilmenneet asiat muun muassa tutkimuksen tavoitteista, toteutuksesta ja luottamuksellisuudesta. Lisäksi selvennettiin myös se, ettei haastattelun tarvitse edetä teemojen mukaisessa järjestyksessä. Haastattelun alussa jokaiselta osallistujalta varmennettiin suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Myös taltioinnin aloitus ja lopetus kerrottiin aina ääneen. Kuulan (2011 59-73) näin toimittaessa voidaan katsoa, että tutkimukseen osallistujat ovat ymmärtäneet, mihin he suostuvat. Ensimmäisten haastattelujen jälkeen molempia teemahaastattelupohjia muokattiin, sillä haastatteluiden aikana nousi esiin tarkentamista ja laajentamista vaativia teemoja.

Digitoimijoiden haastatteluissa erityisen tuen tarpeet pyrittiin huomioimaan erilaisilla tukitoimenpiteillä. Pilottiyhteisöjen sisäisissä ryhmähaastatteluissa hyödynnettiin digitaaliselle Padlet -alustalle koottuja ryhmämuisteluita. Kaikissa ryhmähaastatteluissa muistia ja ymmärrystä tuettiin kuvatun materiaalin (liite 4) ja selkokielen avulla. Muistin tukena toimi myös valittu tiedonkeruunmuoto, joka mahdollisti ryhmän jäsenten välisen keskinäisen muistelun ja keskustelun. Ryhmähaastattelutilanteissa kysymykset kohdentuivat koko ryhmälle, mutta lisäksi esitettiin tarkentavia jatkokysymyksiä yksittäisille henkilöille. Välillä haastateltavat kysyivät kysymyksiä toisiltaan, kommentoivat toistensa ajatuksia sekä muistelivat yhdessä toimintaa. Puusan (2020a, 111) mukaan tämä on ryhmähaastattelulle ominaista. Parhaimmillaan ryhmänjäsenten vuorovaikutus tuottaa sellaista tietoa, jota yksilöhaastattelussa ei kyettäisi tavoittamaan (mts.111). Haastattelutilanteissa erityishuomiota kiinnitettiin kysymysten asetteluun ja ymmärrettävyyteen sekä vastausten varmennukseen, sillä ilman tietoista harkintaa haastatteluaineisto voi muodostua luotettavuutta heikentäväksi tekijäksi. Kuten Puusa (2020a, 105) toteaa, haastattelun onnistumisen ja luotettavuuden kannalta tutkijan on kiinnitettävä huomiota reaktiivisuuteen ja tulkintavirheisiin. Reaktiivisuudella tarkoitetaan sitä, kuinka paljon tutkija vaikuttaa saatuihin tuloksiin omalla toiminnallaan. Tulkintavirheet taas voivat aiheutua siitä, että tutkittava ei ymmärrä kysymyksiä. (Mts.105.)

Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä noin 19 tuntia (1139 minuuttia). Haastatteluaineiston keräämisen jälkeen aineisto kuunneltiin kerran läpi ja tutkija kirjoitti ylös havaintoja eri teemojen esiintymisestä sekä uusista teemoista. Aineiston purku tapahtui sanatarkan litteroinnin avulla tekstin käsittelyohjelmalla tammikuun 2021 aikana. Hirsjärven ja Hurmeen (2015, 185) mukaan aineiston nopean litteroinnin voidaan katsoa parantavan haastattelun laatua. Litteroimatta jätettiin tutkimuksen kannalta selkeästi epäolennaiset asiat. Litteroitua aineistoa muodostui Times New Roman fontilla, fonttikoko 11, riviväli 1 yhteensä 96 sivua. Aineisto anonymisoitiin. Tutkimuksen aineistossa ammattihenkilöstö eroteltiin tunnuksilla O1-O9 ja digitoimijat D1-D26. Haastattelija käytti itsestään tunnusta H.

8.4 Aineistoanalyysi

Laadullisen aineiston analyysi voidaan toteuttaa monin eri menetelmin. Analyysin tavoite on kasvattaa aineiston informaatioarvoa tiivistämällä, järjestämällä ja jäsentämällä aineisto selkeään muotoon, joka ei jätä mitään olennaista pois. (Eskola 2018, 190; Tuomi & Sarajärvi 2018, 90). Onnistuneen tulkinnan avainkriteerinä voidaan pitää sitä, että tutkijan lisäksi myös lukija voi löytää tekstistä ne asiat, jotka tutkija löysi, riippumatta siitä, mikä hänen mielipiteensä asiaa kohtaan on. (Tuomi ym. 2018, 144, 151.)

Tässä arviointitutkimuksessa tutkimusaineiston analysointitekniikkana hyödynnettiin teemoittelua, joka voidaan nähdä väljän määritelmän mukaan yhtenä sisällönanalyysin muotona. (Tuomi ym. 2018, 78.) Teemoittelussa on kyse laadullisen aineisto pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihealueiden mukaan. Tämän myötä mahdollistuu tarvittaessa myös eri teemojen esiintymisen lukumäärällinen vertailu. (Tuomi ym. 2018, 79.) Tässä tutkimuksessa lukumäärällinen vertailu ei nouse keskiöön ja se näkyy myös tulosten esittämistavassa; määriä kuvataan ainoastaan sanallisten ilmaisujen kautta (paljon, muutamia). Tutkimuksen luonteen ja tehtävän eli arvioinnin vuoksi tutkija halusi kiinnittää erityistä huomiota erilaisuuksien löytämiseen. Tällä tavoin tutkijan on mahdollista välttää yleistä välttämättä vallitsevaa näkemystä ainoaksi totuudeksi. (Puusa 2020b, 150.)

Teemoittelua voi Puusan (2020b, 149) mukaan toteuttaa moninaisin tavoin. Teemat voivat rakentua etukäteen suunniteltujen, jo aineistonhankinta vaiheessa asetettujen teemojen mukaisesti tai aineisto voi myös itse tuottaa uusia teemakokonaisuuksia (mts. 149). Tässä arviointitutkimuksessa

analyysia ohjasi tutkimukselle asetetut arviointikysymykset, mutta teemasisältöjen jäsentely toteutui osittain teorian tiedon pohjalta (digitaidot, digiosallisuuden vaikuttavat tekijät.) Otetta kutsutaan teoriasidonnaiseksi analyysiksi (Tuomi ym. 2018, 80.) Aluksi tekstimuotoinen haastatteluaineisto luettiin läpi useaan kertaan, jonka jälkeen myös arviointikysymykset tarkentuivat. Puusan ja Juudin (2020,76) mukaan kysymysten tarkentuminen voidaan nähdä laadulliselle tutkimukselle ominaiseksi vaiheeksi. Tutkimusaineistoon perehtymisen jälkeen aineisto jäsennettiin aluksi teemahaastattelurunkoa mukaillen, jolloin teema-alueita muodostui yhteensä neljä: toimintaympäristön digitaalinen kehitys, vaikutusten arviointi, digitaitojen ja digiosaamisen kehitys ja kehittäminen. Tässä vaiheessa tutkija tiivistä tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot niin, että näkyviin jäi vain arviointitutkimuksen kannalta oleelliset tiedot: osallistujamäärä, toiminnassa mukanaolokerat sekä aika pilottiyhteistyön päättymisestä. Teema-alueita vastaavat ilmaisut paikannettiin eri puolilta haastatteluaineistoa ja poimittiin leikkaa-liimaa-komennolla teema-alueiden mukaisesti nimettyihin Excel-taulukon sivuihin. Samaa tarkoittavat ja samankaltaiset ilmaisut yhdistettiin saman teeman alle ja nimettiin. Erityistä tarkkuutta kiinnitettiin siihen, mihin asiayhteyteen ilmaisut kiinnittyvät. Myös Puusa (2020b, 149) muistuttaa, että ilmaisujen yhdistäminen ja siihen liittyvät päätökset ovat analyysin kriittisin vaihe, sillä tutkija tekee päätöksen siitä, mitkä ilmaisut sijoittuvat juuri tietyn teeman alle. Näin ollen kaikki esiin nostetut teemat ovat aina sidoksissa tutkijan tulkinnallisiin päätöksiin (mts. 149).

Alustavan teemoittelun myötä teema-alueiden sisältä paikantui uusia teemalöydöksiä, jotka toistuivat aineistossa useasti kuten esimerkiksi rooli. Tutkija kirjasi huomiot itselleen muistiinpanoihin. Puusan (2020b, 149) mukaan uusien löydösten kohdalla tutkijan tulee tarkastella teemojen sisäistä rakennetta sekä teemojen suhdetta toisiinsa varmistaakseen niiden tärkeyden. Myös tässä tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, miten teemat vuorovaikuttavat ja kiinnittyvät toisiinsa. Tässä vaiheessa tutkija havaitsi, että teemahaastattelun teema-alueista moni kuului toistensa sisään ja vastasi samaan arviointikysymykseen. Lisäksi ne sisälsivät tarkentuneiden arviointikysymysten kannalta tarpeetonta tietoa. Puusan (2020b, 151) mukaan analyysin ajatus on nostaa aineistosta esiin olennainen sisältö, huomioiden tutkimuksen tavoitteet. Tutkija päätti selkeyttää kokonaisuutta tiivistämällä teemahaastattelun mukaiset teema-alueet kahteen kokonaisuuteen: vaikutukset ja toimintaprosessien arviointi ja kehittäminen. Käytännön tasolla vaikutukset lohkotettiin kolmeen kohdentumispaikkaan: ammattihenkilöstö (liite 4), digitoimijat (liite 5), yhteisö (liite 6). Toimintaprosessin arviointi ja kehitys jaettiin selkeästi toiminnoittain, jolloin muotoutui kaksi

erillistä kokonaisuutta: digiklubitoiminta (liite 7) ja digimpi päivätoiminta (liite 8). Molempien kokonaisuuksien aineisto kohdennettiin kolmelle arviointialueelle: vahvuudet, heikkoudet ja muutous. Analyysia jatkettiin teemahaastattelujen ilmaisujen pelkistämällä. Pelkistettyjen ilmaisujen myötä muodostettiin alateemoja, joista ryhmittelyn myötä syntyi uusia yläteemoja.

Yläteemojen muodostumisessa on havaittavissa teoriasidonnaisuutta esimerkiksi digitaitoihin ja digiosallisuuden osatekijöihin. Lopuksi aineistosta muodostuneet yläteemat kytkettiin arviointikykyyn liittyneiden pääteemojen alle.

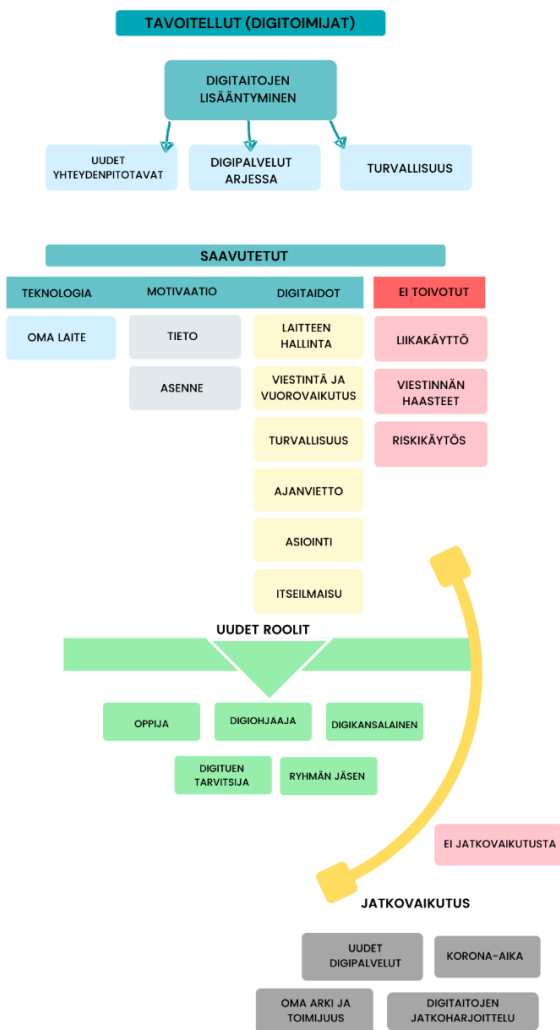
Arviointitutkimuksen tulososiossa hyödynnettiin runsaasti sidosryhmien kokemusääntä lainauksin. Päätökseen vaikuttivat arviointitutkimuksen arvolähtökohdat eli toimintaan osallistuneiden äänen esiin saattaminen. Lisäksi sitaattien avulla läpivalaistetaan tutkijan muodostamia tulkintoja aineistosta. Puusan (2020b, 151) mukaan aineiston rikkauden ja autenttisuuden säilyttämiseksi teemakokonaisuuksien kuvaamisessa voi hyödyntää lainauksia alkuperäisaineistosta. Lainaukset eivät kuitenkaan riitä perustelemaan tutkimuksen tuloksia tai johtopäätöksiä, mutta ne tuovat näkyväksi tutkijan päättelyketjua ja antavat lukijalle tukea tulkintojen taustojen arvioimiseen. (Puusa 2020b, 151; Eskola & Suoranta 1998, 127, 130.) Analyysi ja tulkinta eivät saa jäädä pelkästään järjestelyn tasolle, vaan mukaan on tuotava myös kytkennät teorioihin ja aikaisempiin tutkimuksiin (Eskola 2018, 193). Tässä tutkimuksessa tulokset kytketään teoriaan ja tutkimustietoon johtopäätöksissä.

9 Tulokset

Tutkimuksen tulososion alkuosuudessa käsitellään toimintaprosessien vaikutustulokset, jotka muodostuvat kaikkien arviointitutkimukseen osallistuneiden kokemuksista. Vaikutustulokset on jaoteltu kohderyhmittäin: digitoimijat, ammattihenkilöt ja yhteisötaso. Yhteisötaso kuvaa toiminnassa mukana olleiden toimintaympäristössä, esimerkiksi asumispalveluyksikössä tai toimintakeskuksessa, tapahtuneita vaikutuksia. Vaikutusten lisäksi tulososio sisältää digiklubitoiminnan ja digimmän päivätoiminnan arvioinnin ja kehittämisen. Nämä tulokset on kuvattu toimintaprosessikohtaisesti.

9.1 Toimintaprosessien vaikutukset, digitoimijat

Digitoimijoiden osalta toiminnan vaikutusten kuvailuista erottui viisi yläteemaa: teknologia, motivaatio, digitaidot, ei toivotut-vaikutukset ja uudet roolit (ks. kuvio 10). Lisäksi kokemuksissa oli havaittavissa vaikutuksia, joiden kuvattiin kohdentuvan ryhmän ja toiminnan ulkopuolelle. Näitä kuvataan teemalla jatko vaikutus. Laadullisia tuloksia täydennetään osion lopussa hankkeessa kerätyn määrällisen aineiston tuloksilla.

Kuvio 10 Toiminnan tuottamia vaikutuksia (digitoimijat)

Teknologia

Toiminnan koettiin vaikuttaneen positiivisesti digitoimijoiden henkilökohtaisten digilaitteiden hankintaan. Moni toiminnassa mukana ollut hankki oman digilaitteen toiminnan alkaessa tai sen

myötä. Laitehankinta koettiin tärkeäksi tekijäksi pitkäaikaisten vaikutusten syntymisessä, sillä digilaitteen omistaminen mahdollisti digitaitojen harjoittelun aikaan tai paikkaan katsomatta.

Itse asiassa asiakkaalle hankittiin se tabletti, kun lähetään tähän digiklubiin. Mutta ilman digiklubia tuskin olis ihan heti tullut sitä tablettia hänelle. (O5)

Motivaatio

Toiminnan koettiin vaikuttaneen digitekniikan käyttämisen ennakoasenteisiin positiivisesti. Aloittelevien käyttäjien osalta toiminnan kuvailtiin esimerkiksi hälventäneen digilaitteen hankintaan ja käyttöön liittyneitä pelkoja. Hankintaa jarruttavia ajatuksia olivat olleet huoli digilaitteiden korkeasta hintatasosta sekä pelot laitteen sekaisin saamisesta ja viruksista. Peloista johtuen moni digitoimija oli päätenyt käyttämään älylaitettaan kuin näppäinpuhelinta eli käyttö rajautui soittamiseen ja tekstiviestien kirjoittamiseen. Rohkaistumisen myötä laitetta ja sen tarjoamia sisältöjä uskaltauduttiin tarkastelemaan monipuolisemmin. Suuri osa digitoimijoista kuvaili saaneensa toiminnasta lisää intoa digimaailmaan ja –laitteisiin tutustumiseen. Innostuneisuutta edistäviksi tekijöiksi nimettiin toteutuneet laitehankinnat sekä lisääntynyt tieto digimaailman mahdollisuuksista. Lisääntyneen tiedon koettiin motivoineen myös uusien digiasioiden harjoitteluun. Digitaalisen maailman sisällöistä löydettiin uudenlaisia tapoja omien mielenkiinnon kohteiden lähestymiseen kuten esimerkiksi ajankohtaisten uutisten seuraamiseen tai musiikkiin. Lisäksi sisällöistä löytyi uutta, kiinnostavaa tarjontaa. Monet osallistujista olivat hämmentyneitä siitä, mitä kaikkea digimaailmassa oli tarjolla, sillä aiempaa tietoa olemassa olleista mahdollisuuksista ei ollut laisinkaan.

Nimenomaan, että tietää edes minkälaisia laitteita on saatavilla ja just sekin, että ei ne nykypäivänä ne peruslaitteet oo kauheen kalliita tai jotkut netit niihin. Hyö on voinu olla, että ei meillä ikinä oo rahhaa tuommosiin, ja sit olikin, että jonkun tabletin saakin 100 € :lla. Kun mie säästän, niin sithän mie saan sen. Tietotaitoa niistä laitteista. (O2)

Ne laitteet tuli tutummaksi ja se netti, niin uskallettiin vaan lähteä kokeilemaan ja ehtimmään, ja sieltä löytykin joku ihan oma kiva juttu, josta innostuttiin. Näin minä olettasin, että meillä kävi. Kun siitä tuli niin tutumpi ja sit ymmärrettiin, että mitä kaikkea sieltä voi saada. (O6)

Digitaidot

Digitaitojen monipuolinen kehittyminen oli vaikutusalueista merkittävin. Toiminnan koettiin lisänneen laitteen hallinnan ja tiedonhaun taitoja sekä edistäneen sovelluskauppojen sujuvampaa käyttöä. Konkreettisina esimerkkeinä mainittiin älylaitteen koskettamisen harjoittelu, oman laitteen

asetuksien hallinta sekä ääniohjaus tiedonhaussa. Vahvimmin kokemuksissa ilmeni uusien yhteydenpitotapojen sekä viestintäsovellusten ja -alustojen käyttö. Suuri osa osallistujista kertoi alkaneensa hyödyntää uusia yhteydenpitotapoja kuten etäyhteyksiä, videopuheluita sekä emoji-, kuva- ja ääniviestejä arjessaan. Uusina yhteydenpidon alustoina mainittiin esimerkiksi Padlet, WhatsApp ja Teams. Lisäksi muutama digitoimijoista kertoi toiminnan tarjonnan uutta tietoa jo käytössä olleiden alustan ominaisuuksista.

Suurin hyöty oli tuo videopuhelut ja just tää, että pystyt myös kahtomaan netistä vaikka mitä. Tietoa ehtimään. (O5)

Useat digitoimijat toivat esiin sosiaalisen median käyttöön liittyvien taitojen harjaantumisen. Osa oli oppinut toiminnassa täysin uusien somealustojen käyttöä kuten Instagram ja Tiktok. Lisäksi osaamista oli saatu myös tuttuun somealustojen monipuolisempaan käyttöön. Digitoimijat kokivat toiminnan lisänneen myös digiturvallisuuteen ja –hyvinvointiin sekä netikettiin liittyviä taitoja. Kokemuksissaan he kertoivat opittua.

Se on niiku ylleensäkin elämässä, että ei kannata sikkaila, jos hyvän maun rajoissa mennee, niin se on ihan ok. Mut jos mennee sille toiselle puolelle, niin on kyseenalaista. Ite pyrkii olemaan ihminen. (D3)

Sä laitat sen sun salasanan. Sun pitää aina laittaa siihen sun koneelle, tablettiin tai älypuhelimeen, ettei kukaan pääse tekemään sinne tietovuotoa sinne sun laitteeseen. Ja niitä salasanoja pitää vaihtaa välillä. (D17)

Ammattihenkilöstön keskuudessa digitoimijoiden digiturvallisuus koettiin osa-alueeksi, joka aiheuttaa tai on aiheuttanut huolta arjessa. Toimintojen tunnistettiin sisältäneen digiturvallisuuden harjoittelua, mutta harjoittelun tuloksellisuuden arviointi koettiin osittain haasteelliseksi. Digiturvallisuuden sisäistäminen oli ammattihenkilöstön kokemusten mukaan alue, joka vaatii digitoimijoiden osalta jatkuvaa kertausta. Samalla tunnistettiin myös se, ettei taitoja harjoitella vielä aktiivisesti arjen toiminnoissa ja toimintaympäristöissä. Mukaan mahtui kuitenkin myös kokemus missä digiturvallisuuden liittyvien taitojen harjoittelu oli kiinnitetty osaksi arkea tuloksellisesti.

Alkuun varmaan pelättiin hirveesti, ehkä ommaistenkin kanssa sitä, että mitä vaaratilanteita se aiheuttaa, kun ollaan siellä netissä aika vapaasti. Mihin kaikkeen voi nimensä pistää ja tämmöset pelot ehkä on häirinyt tavallaan. Minun mielestä on osottautunu, että se ei oo ongelma. Tietysti

paljon on puhuttu tietoturvasta ja mitenkä netistä käyttäyttään, että se on osa sitä digikoulutusta. Jos annat älypuhelimien, niin tottakai opetellaan minkä verran voit sitä käyttää ja mitä tietoja voit itestä antaa. Minun mielestä se on menny ihan fiksusti. Ja jos on tullu, että oot vahingossa laittanu jonkun toisen kuvan, niin siitä on juteltu ja se on otettu pois. Ihan tämmöstä arkikäyttäytymistä siellä netissä ja somessa. (O4)

Toiminnan myötä arkeen oli löytynyt myös uusia digitaalisia ajanviettopoja, hyödykkeitä ja asiantuntijapalveluja. Vaikka digitaalisten harjoittelun oli monelle digitoimijalle täysin uutta, mahtui mukaan myös digitaaloilta harjaantuneempia. Heille toiminta toi kokemusten mukaan lisätietoa uusista sovelluksista sekä paikan, jossa heidän digiosaamisensa tuli hyötykäyttöön. Digitoimijoiden ja ammattihenkilöstön kokemuksissa esiin nousi myös digitaalisen itseilmaisun liittyvien taitojen lisääntyminen. Toiminnan koettiin tarjonneen paikan uusiin kokeiluihin ja itseilmaisua vahvistaviin taitoihin kuten esimerkiksi elämän ensimmäisiin selfie-kuvien ottamisiin ja videopalautteisiin.

Pankkiasioita siellä on hyvä, pankkiasiat sitten kun sain sen oman tabletin. Musiikkia, kuvia ja ristiä, vaikka ensin en osannu mittään. (D4)

Rohkaistu sanomaan niitä palautteita just videolla tai erilaisilla valokuvilla, niin siinäkin oli se itseilmaisua aika hyvä, mihin ei ollu tottunu. Jos oman kuvan tai oman videon näkkee jostakin. Se oli uusi juttu se. Sai olla vähän julkkis, kun pääsi koneen ruudulle. (O2)

Kyllä sovellusten käyttö ja tämmönen jäi arkeen. Kertoo aina innoissaan, että hän on iltalehdestä lukenut jottain. Että ossaa ettiä sitä tietoa myös ilmaseks, että ei tarvii joka päivä ostaa sitä kalista iltapäivälehteä kaupasta. (O5)

Ei toivotut -vaikutukset

Toiminnan koettiin tuottaneet myös ei toivottuja-vaikutuksia. Kokemuksissa esiin tuli digilaitteen ja sen kautta saatavilla olevan sisällön liiallinen käyttäminen, viestinnän haasteet ja riskikäytös. Ei toivotut-vaikutukset korostuivat ammattihenkilöiden havainnoissa. Myös muutama digitoimija toi kokemuksissaan esiin digilaitteen ja sisältöjen liiallisen käytön tiedostettuna riskitekijänä, johon he olivat jo itse aktiivisesti puuttuneet. Digilaitetta oli käytetty hetkellisesti liikaa, mutta negatiivisten vaikutusten vuoksi (unen määrän vähentyminen ja sen heikentävä vaikutus hyvinvointiin) käyttöä oli rajattu omatoimisesti. Osa kertoi ruutuajan rajauksen tulleen muiden kuin heidän itsensä toimesta.

Mie oon nytten ruennu heti nukkumaan, kun lopettanu pellaamisen. Enkä kato puhelinta, laitan vaan äänettömälle puhelimen, pistän sen siihen pöyälle lattautummaan. Klo.23 ruennu viikonlopun nukkumaan. (D23)

Ammattihenkilöiden havainnoissa digilaitteiden liiallisen käytön taustalla nähtiin olevan yksilölle merkityksellinen mielenkiinnon kohde esimerkiksi pelit tai seksuaalisuus. Ammattihenkilöistä muutama mainitsi myös viestinnälliset haasteet, jotka kiinnittyivät sosiaalisen median sisällöntuottamiseen, liiallisiin viestintämääriin ja puutteelliseen netiketin hallintaan. Käytännöntasolla haasteet näkyivät esimerkiksi kuvien ja videoiden luvattomina julkaisuina, valheellisten Facebook-sivustojen perustamisena sekä runsaina viestittelyinä ammattihenkilöstölle. Muutama ohjaaja oli havainnut myös riskikäyttäytymistä esimerkiksi nettideittailuun liittyen. Riskikäytöksen taustatekijäksi nimettiin puutteelliset digiturvataidot, joiden koettiin osittain johtuvat erityisen tuen tarpeista, ja osittain siitä, ettei taitoja harjoitella aktiivisesti arjessa. Toisaalta esiin nousi myös kokemuksia, joissa digitoimijan katsottiin ymmärtäneen oman käyttäytymisen riskit, mutta jatkaneen silti toimintaa. Ammattihenkilöt kokivat tilanteet haasteellisiksi erityisesti itsemääräämisoikeuden näkökulmasta. Ei toivottuja-vaikutuksia koettiin esiintyneen arjessa jo ennen toimintaa, mutta toiminnan myötä ne tulivat esiin aktiivisemmin ja runsaammin. Ei toivottujen -vaikutusten kesto vaihteli, osalla tilanne oli ollut hetkellinen ja toisilla jatkunut pidempään.

Se somekäyttäytyminen nousi ja se viestien ja videoitten ja muitten lähettäminen. Ehkä se oli hetken aika pinnalla. Jotenkin se käytös siellä somessa oli se suurin ja se, että otetaan videoo minusta ja kaverista ja ladataan se sitten jonnekkii ilman luppaa...Nätisti asiakas poisti sen, kun pyyettiin. Tavallaan otettiin sitä laitetta enemmän haltuun ja keksittiin, että näinkin voi tehdä. Kyllähän näitä on ollu meijänkin kavereilla ennenkin, mutta nyt isommassa määrin. (O6)

Uudet roolit

Vaikutusten kuvailuissa merkittäväksi osa-alueeksi nousi toiminnan myötä syntyneet uudet roolit. Roolien koettiin vaikuttaneen myönteisesti digitoimijoiden minäkuvaan, ja toimijuuden kokemukseen. Aineistosta oli eroteltavissa viisi erilaista roolia: oppija, digiohjaaja, digikansalainen, digituen tarvitsija ja ryhmän jäsen.

Toiminnan koettiin tarjonneen mahdollisuuksia uusien asioiden oppimiseen ja opitun havaitsemiseen. Oppijan rooli ja oppimisen vahvistavat kokemukset limittyivät toiminnan moneen osa-alueeseen ja näkyivät molempien sidosryhmien kokemuksissa. Digitoimijat sanoittivat roolia esimerkiksi

vertaamalla omia nykyhetken digitaitoja toiminnan alkutilanteeseen. Oppijan rooli ilmeni myös uusien käyttäytymismallien välityksellä; kuvausten mukaan digipulmia oli opittu ratkaisemaan oma-toimisemmin ja digilaitteen käyttämiseen liittyvän kärsivällisyyden koettiin kasvaneen. Ammattihenkilö puolestaan toi esiin havainnon siitä, miten digitoimijoiden oppiminen jäi luonnollisissa toimintaympäristöissä usein taka-alalle, arjen staattisuudesta johtuen.

Sitten on se itsekunnioituskin heillä vähän noussu, että ymmärtävätkin, että kyl hyö ehkä ossaa tehdä. Arjessa välillä vähän tuppaa mennä, että se tietty taso mikä on saavutettu se tehään ja sillä mennään. Sit on semmosta tasapaksua vähän se arki ja työskentely. Ei siellä oo semmosia isoja onnistumisia, että lähetään opettelemaan jotakin ihan uutta. Se on varmasti ollu monelle semmonen kiva juttu, että oppii uusia asioita ja sitten niitä pystyy vielä kehittämään. (O2)

Digitoimijoiden kokemuksissa korostui digiohjaajan rooli. Se tuli esiin myös osassa ammattihenkilöiden havaintoja. Toiminnan myötä moni digitoimija oppi havaitsemaan ja tuomaan esiin omaa digiosaamistaan. Osaamista opittiin jakamaan ryhmän sisällä ja myös toiminnan ulkopuolella. Digitoimijoiden kokemuksista käy ilmi, että digiohjaamista tapahtui monissa erilaisissa ympäristöissä esimerkiksi hankkeen tapahtumissa, kotona, uusissa ryhmissä, yhdistystoiminnassa ja etäpäivätoiminnassa. Digiapua oli annettu laaja-alaisesti eteenpäin ystäville, vanhemmille, ohjaajille ja myös täysin tuntemattomille ihmisille.

Oon tosi hyvä auttaa toisia digiasioissa, etsiä toiselle sovelluksia. (D12)

Äitillä meni kerran juntturaan tuo WhatsApp, mie neuvoin äitiä, että ota kännykkä, mene Play-kauppaan, ota WhatsApp ja päivitä. (D11)

Ammattihenkilöstön havainnoissa puolestaan korostui digitoimijoiden uudenlainen rooli digikansalaisena. Havaintojen mukaan digitoimijat olivat alkaneet tehdä omatoimisia ja omiin mielenkiinnonkohteisiin liittyviä valintoja digipalveluihin ja sovelluksiin liittyen. Digilaitteista ja digimaailman sisällöistä oli alkanut muodostua tukea ja hyötyä arjenhallintaan ja itsenäisempään toimintaan. Lisäksi molemmat sidosryhmät kokivat toiminnan aktivoineen digituen tarpeiden ilmaisua arjessa. Yllättäväksi vaikutukseksi ammattihenkilöt kuvailivat sitä, että toiminta onnistui motivoimaan mukaan myös niitä yksilöitä, jotka eivät aikaisemmin olleet halunneet osallistua ryhmämuotoiseen toimintaan. Digitoimijoiden kokemuksissa tämä rooli ei noussut esiin.

Siellä oli monta semmosta kaveria, jotka ovat hyvin itsellisiä, joille ei oo oikein ryhmää, tai semmosta ryhmässä toimimisen taitoja tai halua. Ovat semmosia oman tiensä kulkijoita. He kaikki ryhmäyty siihen. Se oli minusta se paras anti. Kyllä ne olis pystyny kaikki tekemään sen päätöksen, että ei tule, jos ei kiinnosta. Kyllä ne yllättää. Se minutkin yllätti, että ne niin hyvin pysy ja ryhmäyty ja oli siinä. (O3)

Jatkovaikutukset

Haastatteluaineistosta oli erotettavissa kuvattujen vaikutusten aikajänne. Osa vaikutuksista oli havaittavissa hetkellisiksi eli ne ovat sidoksissa toimintaan ja sen elinkaareen. Osa vaikutuksista jäi pysyvämmäksi. Aineistosta erottui useita erilaisia jatkovaikutuksia, jotka heijastuivat ryhmän ja toiminnan ulkopuolelle. Osa ryhmän ulkopuolelle siirtyneistä vaikutuksista muodostui toiminnan aikana, osa myöhemmin.

Just viime viikolla ollaan asiakkaan kanssa siirretty mopo seisontavakuutuksiin (netissä). Tämmösiä ei välttämättä olis tehty ennen. Ne ois hoijettu soittamalla tai läheinen ois hoitanu ne. (O7)

Joittenkin kohalla se ehkä lopahti siihen...Laitte oli näennäisesti hankittu asiakkaalle, mutta ei se oo hänen käytössä. Kuuntelee kuulokkeilla cd-levyjä eikä hyödynnä tablettia. On palattu siihen edelliseen. (O3)

Toiminnan kuvailtiin vaikuttaneen digitoimijoiden arkeen moniulotteisesti. Monet toiminnassa harjoitellut sovellukset olivat jääneet aktiiviseen arkikäyttöön ja sovelluskantaa oli laajennettu omien tarpeiden mukaan eteenpäin. Toimintaan osallistumisen ja kasvaneen digiosaamisen myötä joidenkin digitoimijoiden arki ja rooli työ- ja päivätoimintakeskuksissa muuttui. Heistä tuli yhteisön digiohjaajia. Kokemusten ja kuvailujen mukaan tämä on varsin uusi ilmiö kyseisissä toimintaympäristöissä, sillä useassa paikassa digilaitteiden käyttö muuten kuin tauoilla on vielä kiellettyä. Digiosaamista valjastettiin myös arjen hyötykäyttöön vapaa-ajalle. Opitun avulla digitoimijan oli muun muassa mahdollista laajentaa elinpiiriään ja yhteydenpitotapojaan tai valita kustannustehokkaampia tapoja päivän uutisannin lukemiseen. Osa digitoimijoista innostui digitaalisesta itseilmaisusta ja alkoi tuottaa sisältöjä digitaalisille alustoille. Toiminnassa saadut myönteiset digikokemukset olivat johdattaneet useita digitoimijoita kokeilemaan myös uusia digitaalisia palvelumuotoja arkensa tukena kuten esimerkiksi etätukea ja erilaisia virtuaalisia etätoimintoja. Moni digitoimijoista lähti laajentamaan ja vahvistamaan oppimaansa omatoimisesti ja ohjatusti esimerkiksi osallistumalla hankkeen jatkotoimintoihin.

Minun elämä muuttu silleen, että saanu pitää omia digiryhmiä ja osallistua ohjaajan ominaisuudessa näihin digiryhmiin. (D1)

Nyt esimerkiksi kotihoito on ottanu etäyhteyksukupuheluita käyttöön täällä. Tääkään asiakas ei varmasti ois suostunu siihen, jos ei olis ollu siinä ryhmässä. Että hän ei ossaa painaa, ja mikä härpäge se tuo on. (O2)

Esimerkiksi tämmönen tappaus, että piti lähtee kaupunkiin asiakkaan. Hän sano, että mehän opeltiin siellä Mapsia, kyllä mie ossaan siellä mennä. Äärettömän iso asia. Ihan mennee kylmät värreet, kun ajattelee miten paljon oikeesti voi elämä muuttuu enemmän omannäköiseks ja avoimemmaks. Semmoseks avarammaks, kun oikeesti on taitoja, mitä se puhelin sulle antaa. (O7)

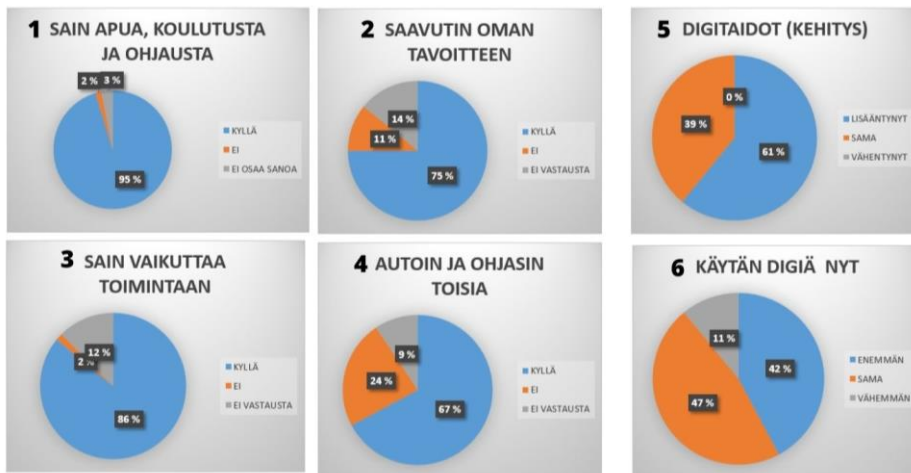
Ammattihenkilöstön ja digitoimijoiden mukaan toimintojen vaikutukset ulottuivat myös korona-aikaan. Toiminnoissa opitut etäyhteydet sekä muut uudet yhteydenpitotavat nousivat merkitykselliseen rooliin COVID19 –kriisissä. Kerrytetyn digiosaamisen avulla toiminnassa mukana olleet digitoimijat pääsivät osallistumaan erilaisiin etätoimintoihin itsenäisesti omien digilaitteiden avulla. Moni digiosaaja toi ilmi, että ilman toimintaa myöskään tutkimushaastattelun tekeminen ei olisi onnistunut etäyhteyden välityksellä.

Tää oli hirmu hyvä tässä korona-aikaan, esimerkiksi nää sovellukset liiku, laske askelia, nää Pokemon-pelit. Ne oli äärettömän hyviä mejän asiakkailla. Ois varmasti ihan hirveesti kaikkee hyvää mikä sieltä on tullu ja juurtunu, ja muuttunu siihen arkeen. (O7)

Sai harjoitella etäyhteyksiä, ja osallistujat osallistuivat itsenäisesti etäpäivätoimintoihin. Siinä kyllä hyödynsivät sitä klubilla opittua. (O1)

Hankkeessa kerätty aineisto

Hankkeen loppukartoituksen tulokset muodostuvat 64 digiklubitoimintaan tai digimmän päivätoiminnan pilottiin osallistuneen digitoimijan vastauksista (ks. kuvio 11). Loppukartoituksessa merkittävä osa vastaajista eli 95 % koki saaneensa toiminnassa apua, koulutusta ja ohjausta digilaitteiden ja palveluiden käyttöön (1). Osallistuneista 75 % puolestaan koki saavuttaneensa toiminnassa oman digioppimisen tavoitteen (2). Toiminnan koetaan sisältäneen vaikuttamismahdollisuuksia ja tilaisuuksia jakaa omaa digiosaamista myös muille osallistujille (3-4).

Kuvio 11 Hankkeen loppukartoituksen tuloksia (64 vastaajaa)

Digitaitojen kehitystä ja digin käyttöä kuvaavat tulokset on muodostettu vertailemalla alku- ja loppukartoituksen vastauksia (5-6). Osallistuneista 61 % koki toiminnan vaikuttaneen positiivisesti digitaitojen kasvuun suhteessa alkutilanteeseen ja 39 % osallistuneista digitoimijoista koki digitaitojen pysyneen ennallaan. Digitaalisuuden hyödyntäminen jakoi mielipiteitä, sillä 42 % koki käytön lisääntyneen ja 47 % vastaajista arvioi käytön pysyneen samalla tasolla kuin lähtötilanteessa. Puolestaan 11 % koki digin käytön vähentyneen verrattuna toiminnan lähtötilanteeseen.

9.2 Toimintaprosessien vaikutukset, ammattihenkilöstö

Ammattihenkilöstön vaikutusalueiden yläteemat jakautuvat viiteen osaan: teknologia, motivaatio, digitaidot, ei toivotut-vaikutukset ja työote/työ (ks. kuvio 12). Lisäksi yksi teema-alue kohdentuu kokemuksissa kuvattuihin jatkoaiikutuksiin eli vaikutuksiin, jotka liittyvät selkeästi ryhmän ja toiminnan ulkopuolelle. Laadullisia tuloksia täydennetään osion lopussa hankkeessa kerätyn määrällisen aineiston tuloksilla.

Kuvio 12 Toiminnan vaikutuksia (ammattihenkilöstö)

Teknologia

Ammattihenkilöstöstä suuri osa kuvaili toiminnan muokanneen omaa työvälineistöä digitaaliseen suuntaan. Käytännön tasolla tämä näkyi monipuolisina laitehankintoina kuten esimerkiksi älylaitteina, kuulokemikrofoneina ja kannettavina tietokoneina. Toteutuneen digitekniikan muutoksen koettiin olleen edellytys digimmän arjen rakentamiseen.

Just ennen kuin hanke alko sain älykännykän. Sitä ennen oli ihan tavallinen kännykkä...Vähän sillä tavalla, että kun me osallistutaan, niin kai meillä pitäis olla työvälineitä. Sillon sain älykännykän ja siinä on tietysti nettiliittymä, ja tän kannettavan tietokoneen siinä vähän myöhemmin. Nyt on ihan hyvät välineet. aiemmin ei tosiaan ollu, ja kun aiemmin ei ollu, niin ei sitä varmaan hirveesti käytettykään. En tiijä, jos ei ois hanketta ollu, että missä vaiheessa ois ite saanu älylaitteita. Ja oisko sitten ottanu niin tiiviisti niitä käyttöön? Siinä tuli semmonen painostus, että pitäis ehkä jo meidänkin päästä tähän yhteiskunnan normien mukkaan noihin välineitten suhteen. (O2)

Motivaatio

Ammattihenkilöiden asenteelliset alkulähtökohdat toimintaan osallistumiseen vaihtelivat. Osa kuvaili omanneensa jo entuudestaan kiinnostusta ja innostusta digitaalisuutta kohtaan, mutta osana työarkea digitaalisuutta ei vielä hyödynnetty. Osa koki toimintaan mukaan lähtiessään joutuneensa vahvasti mukavuusalueen ulkopuolelle toiminnan aihealueesta johtuen. Lähtökohdista riippumatta toimintaan osallistumiseen suhtauduttiin avoimin mielin. Ammattihenkilöiden kokemuksista erottui laaja-alaisia pohdintoja toiminnan vaikutuksista omiin asenteisiin ja sitä kautta motivaatioon. Ammatillaisen oman digiasenteen kuvattiin vaikuttavan merkittävästi esimerkiksi siihen, tarjoutuuko toimintaympäristöjen arjessa mahdollisuuksia digimaailmaan tutustumiseen. Toiminnan koettiin lisänneen kykyä ja tietoa havainnoida digitoimijoiden asemaa digitaalisen yhteiskunnan jäsenenä. Lisääntyneen tiedon myötä ammattihenkilöstö koki pystyneensä huomioidaan aiempaan vahvemmin digitaalisen osallisuuden ja toimijuuden toteutumista toimintaympäristössään.

Tavallaan tällanen digitaalisen osallisuuden pohtiminen on tullu ihan uutena ja että se kuuluu meille. Ei me puhuttu digitaalisesta osallisuudesta ennen tätä hanketta. Se on tullu. Se on nyt ihan arkipäivää, että siitä puhutaan. Se on ihan huikaa nousu minusta, eikä me ois omalla porukalla päästy siihen. Sen piti olla tavallaan joku ulkopuolinen, joka herättelee niitä juttuja, että mihinkä kaikkeen voi hyödyntää erityisryhmien kanssa sitä digiä. (O4)

Kokemusten mukaan toiminta oli tuonut uutta tietoa työarkeen soveltuvista sovelluksista. Eräs haastatelluista toi esiin, että lisääntyneen tiedon myötä myös käsitys omista digitaidoista muuttui alkuarviota heikommaksi, sillä tieto erilaisista käyttömahdollisuuksista oli kasvanut merkittävästi. Osa kuvasi toiminnan tuoneen lisää rohkeutta ja avoimuutta erilaisten digilaitteiden ja –palveluiden käyttämiseen ja kokeiluun. Rohkeuden myötä myös digitukea annettiin arjessa aiempaa aktiivisemmin. Kehittämisprosessin koettiin tuoneen myös uudenlaista rentoutta omaan asenteeseen, jonka myötä itselle täysin uusiin sovelluksiin ja digitoimintoihin tarttuminen tuntui aiempaa helpommalle. Digi-innostusta kasvatti erityisesti se, että toiminnot tarjosivat mahdollisuuden havainnoida digitoimijoiden innostuneisuutta aihetta kohtaan. Lisäksi pääsi näkemään konkreettisesti sen, millaista hyötyä digitaidoista digitoimijoiden arkeen kumpuaa. Eräs haastatelluista koki motivoivaksi sen, että toiminnan myötä hän pystyi hyödyntämään aiemmassa ammatissa kerrytettyä tietotaitoa työarjessa. Toiminnan koettiin myös herätelleen havainnoimaan digitaalisuuden roolia omassa elämässä ja työarjessa aiempaa syvemmin.

Sitä ei ajattele edes missä kaikessa se digi on arjessa mukana. Tavallaan se herrääminen, että onhan sitä. Et vaikka ite ajattelloo, et on jotenkin kriittinen, enkä oo yhtään tässä maailmassa mukana. Jollain tavalla on. Ja asiakkaatkin on. Jotenkin helpottikin sen myötä. Varmaan sekin, että voi olla kriittinen ja saa olla kriittinen ja näki, että kaikki ei sovi kaikille. Ehkä semmonen luottamus siihen, että ne mejän asiakkaat pikkuhiljaa saavat ja pääsevät mukkaan, mutta eihän se hetkessä tapahu. (O3)

Digitaidot

Suurin osa ammattihenkilöistä koki, että toiminnalla oli positiivisia vaikutuksia omaan digitaitoihin. Toiminnan koettiin lisänneen taitoja erilaisten digilaitteiden hallintaan ja monipuolistaneen sovellusten käyttöä. Erityisen merkittäväksi koettiin toiminnassa saatu osaaminen etäyhteyksien hyödyntämiseen ja erilaisten viestintäalustojen monipuolisempaan käyttöön. Kukaan ammattihenkilöistä ei ollut hyödyntänyt etäyhteyksiä asiakastyössä ennen hankkeen toimintaa. Usea haastateltava toi esiin harjoitelleensa tai saaneensa kokemuksen niiden käytöstä toiminnan aikana. Hankkeen toiminnan lisäksi COVID19-pandemia nähtiin merkittäväksi tekijäksi etäyhteyksien harjoittelemisessa ja arjessa hyödyntämisessä. Esiin tuotiin myös se, että vaikka oma digiosaaminen oli jo ennen toimintaa hyvällä tasolla, toiminta lisäsi tietoa esimerkiksi työkäyttöön soveltuvista, turvallisista sovelluksista. Toiminnan koettiin myös säästäneen aikaa, sillä sovelluksia ei tarvinnut etsiä itse.

Omaan osaamiseen kyllä, just niitä ideoita, että mitä. Jos alkaa olla laitteita, niin mitä näitten kanssa voi tehdä. Että vaikka ne pelit, että niiden avulla lähetään tutustummaan, just sitä kosketusta, miten avataan ja muuta. Ja valokuvaus oli, mie ajattelin, että mikkään oo niin kivvaa. (O3)

Ennen mie olisin varmaan sanonu, että mie ossaan ettiä netistä tietoa, mie ossaan lähettää sähköpostin, mie ossaan käyttää sähköistä tietojärjestelmää ja älypuhelinia. Nyt mie voin sanna, että mie ossaan käyttää myös tablettia ja nyt mie uskallan käyttää tablettia, mitä mie en halunnu tehdä ennen. Ossaan ottaa Teamsilla yhteyttä johonkin, jos halluun. Ossaan neuvoa asukasta digiongelmassa ja digiasioissa. (O5)

Työote

Ammattihenkilöstön kokemuksissa toiminnan merkittävimmät vaikutukset heijastuivat käytännön työhön ja työotteeseen. Kokemuksissa sanoitettiin monipuolisesti sitä, millä tavoin digitaalisuutta on ryhdytty lisäämään arjen työotteeseen (aktiivinen hyödyntäjä). Digi alkoi näyttäytyä toiminnan myötä mahdollisuutena ja hyötytekijänä, joka avasi ovia uudenlaisen toiminnan rakentamiseen ja säästi aikaa. Digitaalisuutta kuvailtiin kokemuksissa asiakkaita motivoivaksi välineeksi ja oikeu-

deksi, jonka toteutumisen ei tulisi olla riippuvainen ammattihenkilön asenteesta. Moni toi kokemuksissaan esiin, että toiminta ja sen myötä saadut käytännön esimerkit vaikuttivat vahvistavasti omaa kykyyn tukea asiakkaiden toimijuutta (toimijuuden tukija). Toimijuuden tukemisen muutoksia kuvattiin yleisesti oman työtteen ja ohjaustilanteiden kautta.

Asiakas kysyi just että, voit sie ottaa kuvan tällä mun tabletilla, niin sanoin en, sie otat sen ite, minä autan sinua. Semmosta jottain hyötyä digiklubista. (O5)

Minäkin otan sen tabletin herkästi ja tarjoon niille, vaikka minä en oo ite kiinnostunu...Kun asiakkaat kyssyy ja johonkin pittää löytyä vastaus, ennenhän se oli, että mie selvitin ja sitten kerroin sen. Nyt, katotaanpa yhdessä (digilaitteen avulla) mistähän tuo löytyis. (O3)

Ammattihenkilöt alkoivat aiempaa aktiivisemmin tarjoamaan arjessa mahdollisuuksia digilaitteiden ja –palveluiden tarkasteluun, sillä uutta digilaitteistoa oli mahdollista liikuttaa mukana. Uuden toimintatavan myötä myös sellaiset asiakkaat, jotka eivät omistaneet omia digilaitteita pystyivät pääsemään osallisiksi digimaailman tarjoamista sisällöistä (mahdollisuuksien tarjoaja). Toiminnan koettiin lisänneen myös valmiuksia huomioida digitaalisuus itsemääräämisoikeuteen kytkeytyvänä osa-alueena ihmisen elämässä. Tämän myötä kyky tukea asiakkaita digilaitteiden hankintaan liittyvissä tilanteissa kasvoi ja digitaalinen osallisuus ja toimijuus nostettiin esiin myös yksilöllisten suunnitelmien laadinnan yhteydessä (osallisuuden edistäjä).

Otin tietokoneen mukkaan ja katottiin siitä. Kun on tuo korona-aika ollut, ei oo riskiasiakas päässy asioille. Ihan mentiin Tokmannin sivulle ja katottiin verhomalleja, että minkälaiset verhot hän haluaa ja mä kävin ostamassa. Asiakas saattaa sanna, että katotko siitä puhelimesta vaikka sään tai jostakin ihmisestä, josta on radiosta kuullu juttua. Heillä ei oo niitä omia älylaitteita, mutta hyö on älynny, että ohjaajien puhelimesta voi löytyä se tieto. (O2)

Kyllä ne on muuttunu (toimintatavat) tämän digijutun myötä ihan erilaisiks. Ei ennen keskusteltu esimerkiksi palvelusuunnitelmassa älylaitteiden hankinnasta, että nythän käyvään jokkaisessa palussa. Mietittää se, että oisko tälle asiakkaalle hyötyy esimerkiksi älypuhelimesta tai tabletista. Ei myö ennen tätä palvelusuunnitelmassa puhuttu, käytiin läpi, että asiakkaalla on puhelin ja kelle hän soittaa, mutta ei tarkemmin sitä käyty. Nythän myö tosissaan mietittää, että mikä laite ois mejän asiakkaalle hyvä. (O4)

Myö ollaan osattu puollustaa paremmin, että miksi asiakas tarvitsee älylaitteen. Miksi hänellä on oikeus, miksi hänen tulisi saada. Myö ollaan osattu olla pontevammin asiakkaan puolta, kun on ollu tää hanke. Ja tukkee asiakasta siinä, mitä hän itse haluaa. (O6)

Usea ammattihenkilö toi kokemuksissaan esiin myös työtteen muutoksen, jossa ohjaaja asetettiin digituen tarvitsijaksi ja oppijaksi (digituen tarvitsija). Toiminnan koettiin avanneen mahdollisuuksia havainnoida digitoimijoiden aiemmin tunnistamattomaksi jääneitä digitaatioita. Toiminnassa saadun mallin myötä digiosaamista jaettiin ja vastaanotettiin yhdenvertaisesti, ilman vahvaa ohjaaja-asiakas-asetelmaa.

Yks meidän kaveri on niin taitava, että se auttaa minua ja muita, jos vaan kysytään ja hyvin mielellään auttaa. Ei minulla oo ainakaan mitään kynnystä siihen, että asiakas ossaa minua paremmin. (O1)

Ei toivotut- vaikutukset

Toiminta nosti esiin myös ei toivottuja –vaikutuksia. Osa ammattihenkilöstöstä koki toiminnan aikana stressiä ja painetta. Toiminnan koettiin tulleen arkeen liian vauhdikkaasti ja sen koettiin sisältäneen liian paljon asiaa, liian lyhyessä ajassa. Digitaalisuuden hyödyntämisen kuvailtiin olleen monessa yhteisössä alkutekijöissä ja vaikka ammattihenkilöstö omasi digiosaamista omassa arjessaan, sen hyödyntäminen osana työtä ja työotetta oli uutta. Kokemuksissa tuli esiin myös tunne yksin jäämisestä, sillä uuden toiminnan myötä työyhteisöissä ilmeni muutosvastarintaa. Vaikutusten keston kuvattiin kuitenkin jääneen lyhyeksi ja tasaantuneen toiminnan edetessä.

Koin vähän semmosena ahistavana sen, kun tämä digi tuli, niin tämä muutosvastarinta työkavereitten kanssa oli alkuun. Aina kun nostin asian esiin, niin sanottiin, että eihän se digi voi joka paikassa olla... Sit mie jo sanoin yhdessä vaiheessa, että minusta tuntuu nyt ihan pahalta, kun tämä on kuitenkin yhteinen tavoite, että en minä sitä tarkoita, että se elämä on pelkkää digiä. Mutta se on yksi mahdollisuus meille. Toteuttaa toimintoja silleen, että digi on siinä yhtenä välineenä mukana tai toimintamallina. (O9)

...oli aika takkusta alkuun, se oli jotenkin, vettäyttiin sen taakse, että sinä oot siinä hankkeessa ja se on sinun juttus, että se ei kuulu meille. (O4)

Jatkovaikutukset

Työtteen lisäksi toiminnan vaikutuksien koettiin heijastuneen ammattihenkilöiden työnkuvaan, vapaa-aikaan sekä tulevaisuuteen. Osalle ammattihenkilöistä toiminta oli askel kohti uutta digitaalisempaa työnmuotoa ja työnkuvaa esimerkiksi etäohjaamista. Moni ammattihenkilöistä ryhtyi aktiivisesti hyödyntämään työssään digitaalisia alustoja ja kertynyttä tietotaitoa jaettiin eteenpäin esimerkiksi digivastaavan, kouluttajan ja uusien digitoimintojen kehittäjän roolissa, niin yhteisön sisä- kuin ulkopuolelle. Toiminnan kuvailtiin herätelleen pohtimaan myös sitä, millaiseksi työnkuva

voi digitekniikan avulla muovautua tulevaisuudessa. Kokemuksissa toiminnan jatkovaikutukset eivät jääneet vain työarkeen, vaan opittuja digitaitoja hyödynnettiin myös vapaa-ajalla. Muutaman ammattihenkilön kokemuksissa toiminnan vaikutukset ulottuivat selkeästi pidemmälle tulevaisuuteen. Toiminta koettiin aktivoivana tekijänä uuden suunnan ja tavoitteen määrittämisessä.

Mie oon vieny sitä tuonne henkilökohtaseen elämään ja vapaa-aikaankin ja yhdistystoimintaan. Ihan koronan vuoksi, eipä oltas WhatsApp-palavereita käyty tai sitten Teamsilla tai muutenkin tehty tiettyjä asioita ja näin, kun ei saatu tavata. Se on lähteny ommaankin elämään laajentumaan. Instat on ladattu! (O7)

Minä en ois täällä enää töissä, jos ei ois tullu jottain tämmöstä...se sattuu niin sopivaan aikaan minulle. Ehkä olin ollut niin kauan täällä jo töissä, enkä nähny enää työn immuuta sillä tavalla. Sit kun tää digi tuli, niin se viepi ja vettää mukanaan. Just että asiakkaiden kanssa pääsee jonkun uuden haasteen eteen ja se on kyllä oikeesti pelastanu minut. Sen takki on hakkeutunu uuteen koulutukseen ja että toivottavasti pääsen kehittämmään vielä lissää taitojani ja hyödyntämmään jotenkin. Tuomaan toisillekkii sitä, että löytäisivät itestään sen sisäsen digi-ihmisen. (O4)

Hankeessa kerätyn aineiston tuloksia

Hankeessa kerätyn aineiston tulokset muodostuvat 15 ammattihenkilön vastauksista, jotka vastasivat hankkeen alku- ja loppukartoitukseen (digiklubitoiminta, digimpi päivätoiminta) (ks. kuvio 13.)

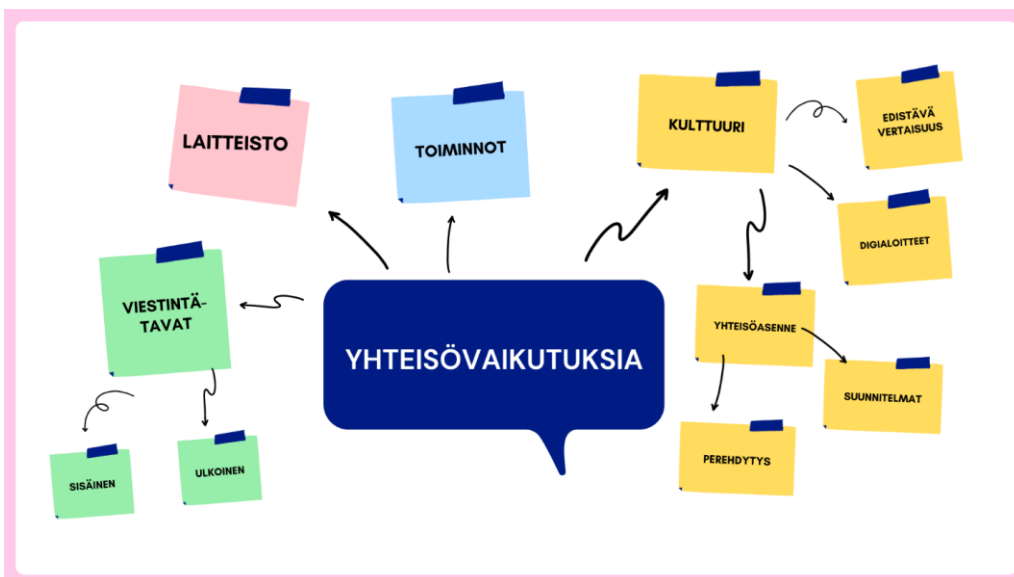

Kuvio 13 Hankkeen loppukartoituksen tuloksia, ammattihenkilöstö (15 vastaajaa)

Toiminnan lopussa 80 % vastaajista koki digitaalisuuden hyödyntämisen lisääntyneen työarjessa toiminnan aikana (1). Digiosaamista koskevat tulokset muodostuivat alku- ja loppukartoituksen tulosten vertailusta (2-4). Arvioiden mukaan toiminta vahvisti digiosaamista niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Vastaajista 60 % arvioi asiakkaiden digiosaamisen paremmaksi toiminnan päättyessä verrattuna toiminnan aloitushetkeen ja 53 % vastaajista arvioi oman digiosaamisensa kasvaneen toiminnan aikana. Työyhteisön digiosaamisen osalta 46 % vastaajista arvioi yhteisön digiosaamisen kasvaneen toiminnan myötä, 27 % arvioi osaamisen pysyneen ennallaan. Digiosaamisen vertailutuloksissa tulee esiin myös toiminnan aikaista digiosaamisen heikentymistä niin asiakkaiden, ammattihenkilön itsensä kuin työyhteisönkin osalta.

9.3 Toimintaprosessien vaikutukset, yhteisö

Toimintojen kuvailtiin tuottaneen moniasteisia vaikutuksia myös varsinaisten ryhmien ulkopuolelle. Digitoimijoiden ja ammattihenkilöstön lisäksi merkittävänä hyötyjänä näyttäytyi yhteisö. Yhteisövaikutukset jakaantuivat neljään teemaan: viestintätavat, laitteisto, toiminnot ja kulttuuri. Vaikutusten laajuus vaihteli kokemusten mukaan yhteisöittäin; osassa yhteisötasoinen vaikutus näkyi yhden osa-alueen kautta, toisissa vaikutuksia oli havaittavissa jokaisella osa-alueella (ks. kuvio 14).

Kuvio 14 Toiminnan yhteisövaikutuksia

Viestintä

Toiminnalla koettiin olleen vaikutuksia yhteisöjen viestintätapoihin. Ulkoinen viestintä lisääntyi suurimmassa osassa yhteisöjä merkittävästi, sillä moni alkoi hyödyntää toiminnassaan sosiaalista mediaa ja perusti yhteisölle oman sometilin. Digiosaamisen vahvistumisen myötä myös yhteisön sisäiset viestintätavat moninaistuivat joiltain osin (ryhmäviesti ja sähköposti). Usea ammattihenkilö toi esiin sen, että uudet viestintäsovellukset olivat mahdollistaneet digitoimijoille aiempaa monimuotoisempaa itseilmaisua, mutta sovelluksia ei kuitenkaan pystytty hyödyntämään viestintävälineinä ammattihenkilöiden kanssa riittämättömän tietoturvan ja -suojan takia. Tilanne koettiin harmilliseksi, sillä tekstiviestien ja puhelujen ei koettu tarjoavan samankaltaisia mahdollisuuksia itseilmaisuun ja kommunikointiin. Osa ammattihenkilöistä kuitenkin harjoitteli sovellusten käyttöä osana arjen digitaitojen harjoittelua ja tämän myötä digitoimijoiden henkilökohtaiseen elämään syntyi monimuotoisempia viestintätapoja.

Se tietoturva on niin tiukka. Ei voi hyödyntää asiakastyössä silleen. On tosi harmi silleen, että jollekin asiakkaalle tosi tärkeä esim. just ne ääniviestit, niin ne ei sit toimi kunnolla tekstiviestien kautta, ja kun on hymiöitä ja kaikkee. Ne toimis niin paljon kivemmin erilaisten sovellusten kautta. Niitä ei voi käyttää siihen semmoseen arkiviestintään, se minnuu edelleenkin harmittaa. (O4)

Ei ollu instaa. Siis kehitty paljon meidänkin some. Ja meillä on nyt oma insta ja sitä käytetään aktiivisesti ja välillä vähän laiskemmin on päivitetty. (O7)

Laitteisto

Toiminta aktivoi osaa mukana olleista yhteisöistä yhteisötason digihankintoihin kuten esimerkiksi älytelevisioiden ja yhteisötablettien hankintaan. Myös toimintaympäristön digitaaliseen valmiuteen kuten verkkoyhteyksien toimivuuteen ja saavutettavuuteen alettiin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota ja hakemaan aktiivisesti parannusta. Toiminnan koettiin vaikuttaneen myös ryhmätoiminnan ulkopuolelle jääneisiin yhteisön jäseniin esimerkiksi niin, että olemassa olevien digilaitteiden käytössä aktivoiduttiin uudelleen. Osassa pilottiyhteisöistä digilaittekannan kasvua oli osaltaan edistänyt myös COVID19-pandemia.

Meillä on sitten näitä ketkä ei varsinaisesti ollu tässä digiklubitoiminnassa, mut kellä on laitteita, niin kyllä ne enempi innostu, että ku kuuli, että hei on tämmönen digiklubi. Että hei mullakin on tämmösiä laitteita! Et kyllä varmaan sit muille lisäs sitä innostusta. Kyllä yks varttuneempi henkilö hankki itelleen tabletin tän digiklubin myötä, vaikka hän ei ollu tässä meidän digiklubissa. (O5)

Toiminta

Toimintaprosessissa mukana olon kuvailtiin uudistaneen yhteisöjen toiminnan sisältöjä ja toimintaan liittyneitä sääntöjä. Monissa yhteisöissä älylaitteiden käyttö oli aiemmin rajattu ainoastaan tauoille tai omaan aikaan. Toiminnan myötä digitaalisuuden hyödyntäminen kiinnitettiin luonnolliseksi osaksi erilaisia arjen toimintoja. Osa yhteisöistä muodosti digitaalisten harjoittelusta pysyvän ryhmätoiminnan arkeensa. Keskustelut digitaalisista laitteista ja palveluista arjessa lisääntyivät ja digitukea annettiin aiempaan aktiivisemmin. Digitaalisuus sai uuden jalansijan arjessa esimerkiksi asiakaskokousten ja palaverien sisällöissä. Lisäksi sen avulla syntyi uudenlaista toimintaa ympäristöön kuten esimerkiksi yhteisöyhteydenpito, etätoiminta ja sosiaalisen median sisällöntuotanto yhteisötasoisesti.

Onhan se muuttunu ihan erilaiseks, että ihan luvan kanssa toiminta voi olla digitaalisten harjoittelua, että se ei oo mitään semmosta huvittelujuttuu. Silleen arkeen niitä hyödyttäviä asioita. Just, että meillä hyödynnetään sitä töissä. Asiakkaat saa käyttää omia puhelimia, ihan luvan kanssa opetella niitä sovelluksia. Jos asiakkailta tulee joku pyyntö, että hei miten vois kuvata videon, niin me harjoitellaan niitä yhdessä. Se on sitä toimintaa. (O4)

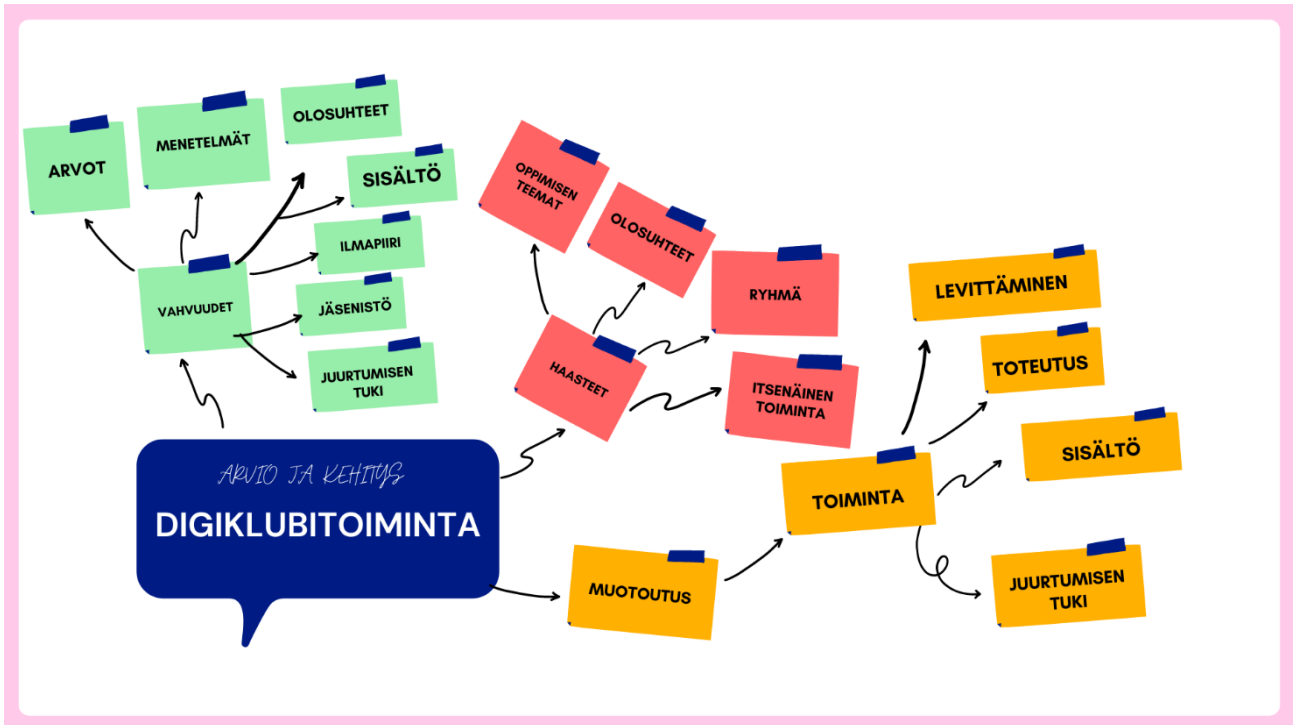
Kulttuuri

Kokemuksista esiin nousi myös digitaalisuuteen liittyvä yhteisöllinen omistajuus, jonka myötä toimintaympäristön kulttuuri oli kokenut uusiutumista. Käytännöntasolla tämä näkyi esimerkiksi konkreettisina muutoksina asenneilmapiirissä, perehdytyksessä ja toiminnan sisällöissä. Arkeen oli muun muassa syntynyt uusia toimintatapoja digitoimijoiden digialoitteiden kautta ja digitaalisten harjoittelua oli jatkettu aktiivisesti vertaisdigiohjaamista hyödyntäen. Toiminnan kuvailtiin antaneen arvoillaan suuntaviivoja uusiutuvan kulttuurin rakentamiseen.

Sitäkin oon miettiny, että jos ois ruettu kouluttamaan henkilökuntaa pelkästään tähän digiin, niin oisko se siirtynyt asiakkaille ihan samalla tavalla. Nyt kun meillä on ollu koko ajan asiakkaat ja henkilökunta mukana näissä digiklubeissa. Ja meidän asiakkaat on ollu ilman meitä näissä koulutuksissa, ei hyö ois ehkä saanu samalla tavalla sitä samanlaista koulutusta. He ei ois päässy osalliseksi samalla tavalla minä luulen näin. Yhdessä pitää olla. Sen jälkeen meillä on ollu myös asiakkaat näissä kehittämispäivissä. Ei me oo käyty pelkästään henkilökunnan kesken, vaan myö ollaan käyty niitä yhdessä asiakkaiden kanssa. (O4)

9.4 Digiklubitoiminnan arviointi ja jatkomuotoutus

Digitoimijat ja ammattihenkilöt arvioivat toteutunutta toimintaa vahvuuksien ja kehittämistä vaativien alueiden kautta. Lisäksi he tuottivat ideoita Digiklubi –toimintamallin muotoutukseen (ks. kuvio 15).

Kuvio 15 Digiklubitoiminnan arviointi ja muotoutus

Vahvuudet

Osallistujien kokemusten mukaan toiminnassa toteutui sille asetetut arvot eli osallisuuden ja toimijuuden tukeminen. Arvojen kuvailtiin näkyneen konkreettisesti toiminnassa esimerkiksi osallisuuskeskustelujen kautta sekä mahdollistamalla konkreettisia vaikuttamisenpaikkoja osallistujille läpi toiminnan.

Se lähti asiakkaista, että mitä tehdään. Siitähän lähetettiin aika perusteista osan kanssa ja mitä hyönte haluaa ja just se mitä sovelluksia hyönte halluu käyttää tai mihin hyönte halluu sitä tietoo. (O2)

Menetelmistä haastateltavat nostivat esiin yhteissuunnittelun lisäksi vertaisdigiohjaamisen, teke-mällä oppimisen, etäyhteyksien hyödyntämisen ja erilaisten digitaalisten alustojen (Padlet, Ka-hoot, yhteisöpelit) käytön. Esimerkiksi ryhmän oman Padlet -alustan koettiin olleen hyvä väline asioiden kertaamiseen ja yhteistyöskentelyyn. Toiminnassa hyödynnetyt digitaaliset menetelmät olivat monelle täysin uusia ja osallistujien mukaan ne toivat harjoitteluun vaihtelua ja kevennyttä. Yksi digitoimijoista toi kuitenkin ilmi myös ärsyyntymistä toiminnassa käytettyä digialustaa koh-taan. Toiminnassa hyödynnetyt oppimisen tuen menetelmät kuten kuvatuettun oppimismateriaalin käyttö, selkeä struktuuri ja sopivan mittainen ryhmäkerta saivat osallistujilta kiitosta.

Saatiin vaikuttaa toimintaan tiiminä, kun toimittiin tiiminä ja kuunneltiin toisiamme, niin kyllä siinä onnistuttiin. Ite päätettiin yhdessä mitä opeteltiin. (D1)

Kuvaohjeiden avulla opin, miten lähetetään Instagramissa viesti. (D6)

Se oli hyvin rakennettu kokonaisuus. Oli selkeesti, oli nämä kuvatkin, että mikä mihinkin kuuluu, digihyvinvointi ja digiviihde. Hyvin strukturoidusti, autto jäsentämään niitä asioita ja varmaan heitäkkin ja tietysti minuakkii. Sillä tavalla ylitti odotukset. (O1)

Ryhmätapaamisten olosuhteisiin liittyen haastatellut toivat esiin tapaamisten säännöllisyyden merkityksen; klubi kokoontui pääosin viikoittain ja tämän koettiin olleen hyvä aikaväli muistamisen ja oppimisinnon säilymisen kannalta. Osallistujan oli mahdollista saada henkilökohtaista digitukea myös klubin ulkopuolella, ja tämän koettiin lisänneen toiminnan yksilöllisyyttä. Osa digitoimijoista toi arvioissaan esiin oppimisen rauhan, jonka koettiin edesauttaneen oppimista. Merkityksellisenä esiin nousivat myös tauot ja toiminnassa tarjotut eväät.

Oppi sitä uutta, sai keskittyä siihen harjotteluun, tuli onnistumisen tunne. Silleen oppii paremmin, että ite tekkee ja toinen neuvoo sivussa. (D4)

Toiminnan vahvuudeksi koettiin oppisen aihe sisältöineen eli digi. Erityisesti digitoimijat nostivat teeman esiin kysyttäessä, mikä toiminnassa oli parasta. Myös ammattihenkilöt kokivat, että aihe itsessään motivoi ja aktivoi monia osallistujia uudella tavalla. Digitoimijoiden kiinnostuneisuus ai-hetta kohtaan tuli monelle ammattihenkilölle yllätyksenä. Haastateltavat kokivat, että toiminnassa harjoiteltiin pääasiallisesti simppeleitä, perustason digiasioita.

Hyö ite oli saanu valita, että hyö siihen tulee ja se oli kiinnostava aihe. Se on nykyhengen mukaista ja sitä pystyy tekkee kotona ja ystävien kanssa ja pitämään yhteyttä muualle. Se on ollu just hyvä aihe tälle porukalle. Inspiroinu. (O2)

Ammattihenkilöiden arvioinneissa digitaitojen oppimista edistäviksi tekijöiksi nimettiin hankkeen henkilöstön innostava ja kannustava asenne. Toiminnan ilmapiiriä kuvailtiin hauskaksi ja positii-viseksi ja sen koettiin luoneen digitaitojen harjoitteluun matalan kynnyksen. Digitoimijat kokivat hyvän ilmapiirin muodostumisen kannalta merkitykselliseksi sen, että kaikki mukana olleet jakoivat yhteisen halun oppia digiasioita. Digitoimijoiden kokemuksissa ilmapiiriä kuvailtiin rennoksi. Myös jäsenistön moninaisuus koettiin vahvuudeksi. Osassa ryhmiä toiminnassa oli ollut mukana myös läheisiä. Ammattihenkilöstö koki läheisten mukanaolon voimavaraksi, sillä konkreettinen yhdessä tekeminen toi kokemuksen syventyneestä luottamuksesta. Digitoimijat puolestaan toivat esiin mukavat kaverit.

Mukavat kaverit ja sitten hyvä opetus oli digijutuista ja kaikesta tämmösestä. (D5)

Parasta oli uusien digijuttujen oppiminen ja kahden kirsikan kakun päällä hömpötykset (viittaa hankkeen henkilöstöön). (D1)

Joo, vähän oli niinku avoin, se oli kantaottava ja ties mitä, ettei ollu mittään turhantärkeilyä, siinä oli täyttä asiaa. (D3)

Ammattihenkilöiden kokemuksissa vahvuudeksi nostettiin myös hankkeen tarjoamat juurruttamisen tukitoimet, kuten esimerkiksi yhteisöjen tarpeiden mukaan räätälöidyt koulutukset ja työpajat sekä virtuaalinen materiaalipankki. Yhteisöjen on ollut mahdollisuus hyödyntää tukitoimia läpi hankkeen toiminta-ajan.

Ne (juurruttamisen tukitoimet) on ollu tosi hyviä. Henkilökunnalle koulutus, se oli kans ihan huip-pupaketti ja se valokuvvauspäivä. Minä muistan, että se oli semmonen tosi tärkeä meidän asiakkaille, että sitä muisteltiin perästä päin. Minun mielestä se on kehitysvammatyössä ihan niinku muukin asia, että ensin harjotellaan ja sitä kerrataan monta kertaa, toistoja. Ei se riitä, että käy-ään yhen kerran teijän työpajassa, että nyt hyö harjottelee itsenäisesti vaan niitä toistetaan. Ihan niinku mitä tahansa muuta toimintaa. (O4)

Haasteet

Haasteelliset tekijät ilmenivät kokemuksissa neljän osa-alueen kautta: oppimisen teemat, olosuh-teet, ryhmä ja itsenäinen toiminta. Oppimisen teemojen osalta muutama ammattihenkilö toi esiin

tarpeen netiketin ja somekäyttäytymisen sisältöjen vahvemmassa painottamisesta. Digitoimijoiden arvioissa tämä osa-alue ei tullut näkyviin. Olosuhteisiin liittyvänä haastetekijänä laajimpana ja merkittävimpanä esiin nousi aika. Vaikka toiminnan vahvuudeksi koettiin se, että osallistujat saivat itse määrittää oppimisen sisällöt, niiden runsaus suhteessa käytettävissä olevaan aikaan koettiin ammattihenkilöiden arvioissa haasteelliseksi. Osa ammattihenkilöistä koki toiminnan aikana painetta omasta ja digitoimijoiden osaamisesta sekä oppimistahdista. Myös digitoimijoiden arvioissa ilmeni tarve hitaammalle etenemiselle ja pitkäkestoisemmalle toiminnalle. Monelle digitoimijalle toiminta näyttäytyi ajallisesti liian lyhyenä jaksena.

Oli vähän liian lyhkönen aika, olis voinu olla vähän pitempi, enempi niitä tapaamisia olisi pitänyt olla, tuommonen 30. (D5)

Muutama ammattihenkilö koki toiminnassa käytetyn työskentelytilan haastaneen digitaitojen harjoittelua ja luovuutta. Käytännön digiharjoittelun muina haasteina mainittiin digilaitteiden käyttöön ja omistamiseen liittyvät tekijät. Osa digitoimijoista ei halunnut käyttää toiminnassa omia laitteitaan esimerkiksi rajatun nettipaketin tai käyttöön liittyvien pelkojen takia ja osa ei omistanut omaa laitetta. Myös digitoimijat toivat esiin laitteisiin liittyneitä haasteita kuten liian vanhasta laitteistosta aiheutuneet käytön esteet. Ammattihenkilöt, jotka olivat olleet mukana toiminnassa sattunnaisesti tai kertaluonteisesti toivat ilmi, että ammattihenkilön vaihtuvuus prosessin aikana rikkoi toiminnasta syntyneitä kokonaiskuvaa. Lisäksi digitoimijoiden kehittymisen seuraaminen oli haasteellista. Vaihtuvuuden nähtiin olleen kytköksissä myös toiminnan juurtumisen onnistumiseen ja tiedonsiirron haasteisiin.

...Ehottomasti olis meidänkin pitäny tehdä niin, että siinä olis pyrkiny joka kerralle vaikka vaan yksi (ammattihenkilö), vaikka vaan minä. Mie koin sen silleen vähän irralliseks ja repaleiseks omalta kohalta, kun olin silloin tällön. Nyt jos tämä tulis, niin yksi pyrkis käymään kaikissa ja tuomaan sitten sen eteenpäin. Näät sitten tavallaan sen asiakkaitten kehittymisen myös. (O6)

Moni ammattihenkilöistä toi esiin ryhmän muodostukseen liittyneitä haasteita kuten liian suuren ryhmäkoon ja ryhmän jäsenten väliset erot digitaidoissa. Ryhmäkokojen arveltiin laajenneen suositellusta koosta, joka oli 3-6 henkilöä, havaitun tarpeen ja digitoimijoiden oman halun myötä. Digitoimijoiden digitaitotasojen erot tulivat ammattihenkilöille näkyviin usein vasta toiminnan alkaessa, sillä ammattihenkilöt eivät kokemusten mukaan omanneet niistä paljoa etukäteistietoa. Vaikka digiosaamistasojen erot koettiin toiminnan kannalta haasteellisina, niiden nähtiin olleen

hyödyksi vertaisoppimisessa. Myös ammattihenkilön oma rooli toiminnassa tuotti haasteita, sillä yhteisön ulkopuolelta tulleen toiminnan koettiin edellyttäneen itsensä uudelleen ohjelmointia. Digitoimijoiden arvioissa osa-alue ei näkynyt.

Ainakin ensimmäisillä kerroilla oli jotenkin se ohjaajan rooli. Ei osannu niiku...Se asettuminen aina asiakkaan kanssa samalla viivalle. Helposti on siinä semmosena apuohjaajana, ja vähän näyttämässä. Semmosen kun ois osannu vielä paremmin, niin oisko se poikinu jotakin enemmän? Asiakkailla tai itellekkii, kuin ois vaan heittäytyny siihen semmoseksi tasavertaseksi ryhmäläiseksi. Se ei oo heleppoo. (O3)

Ammattihenkilöstö koki, että digiklubitoiminta oli helppo istuttaa arkeen, koska oli säännöllisesti toistuvaa ja ennakoitavaa toimintaa. Digiklubitoiminnan itsenäinen jatkaminen toimintaympäristössä koettiin kuitenkin joiltain osin haastavaksi. Muutama haastatelluista koki, että digiklubitoimintaa olisi mahdollista järjestää omassa yhteisössä, mutta toiminnan toteuttajan tulisi olla ulkopuolinen. Ulkopuolisen toimijan tarvetta perusteltiin muun muassa työn hektisyydellä. Osa koki, että digiklubitoimintaa olisi mahdollista järjestää toimintaympäristössä, mutta sille tarvittaisiin innokas ja osaava ohjaaja, sopivan kokoinen osallistujaryhmä ja aikaa suunnitteluun. Toiminta tulisi myös strukturoida osaksi arjen toimintoja ja huomioida työvuorosuunnittelussa. Muina itsenäisen toteuttamisen esteinä mainittiin korona-aika, jonka koettiin haastavan pitkäkestoisiin toimintoihin sitoutumista.

Ideota muotoutukseen

Haastateltavat antoivat kehittämisideoita digiklubitoiminnan muotoutukseen. Muotoutusideat jakaantuivat neljään teemaan: levittäminen, toteutus, sisältö ja juurtumisen tuki. Ammattihenkilöstön kuvailujen mukaan toiminnan levittämistä yhteisöissä oli tapahtunut harjoittelemalla klubilla opeteltuja asioita yksilöiden tai koko yhteisön kanssa. Digiklubilla harjoiteltuja digiasioita oli jaettu eteenpäin myös esimerkiksi vertaisohjaamisen, toiminnassa saadun kuvatuetun materiaalin ja viikkotehtävien avulla. Levittämiseen liittyneet muotoutusideat kohdentuivat työyhteisön sisäisen tiedonsiirron tukemiseen tukimateriaalin avulla sekä erilaisten tehtäväkokonaisuuksien rakentamiseen. Tehtävät nähtiin oivana keinona esimerkiksi läheisyhteistyön rakentumisessa.

Voisko siinä olla joku tehtävä, että hei ota yhteyttä jollain tavalla ommaan lähheiseen...Vois lähheisille sähköpostilla infoo lähettää tai WhatsAppilla, että hei ollaan digiklubilla tehty tämmöstä ja tämmöstä. Voisko niin ottaa mukkaan? (O5)

Toiminnan toteuttamiseen liittyviä muutoutusideoita nousi esiin runsaasti. Ammattihenkilöiden kokemusten mukaan toiminnan toimivuuden kannalta merkityksellisiä asioita olivat ammattihenkilön pysyvyys sekä sopiva ryhmäkoko. Toteutusmuodoiksi ammattihenkilöt ideoivat teemallisia digiklubeja tai osaamistason mukaan jaoteltuja digiryhmiä. Digitoimijat puolestaan toivoivat paluuta opitun ääreen kertauskurssin muodossa. Lisäksi digitoimijat ehdottivat toiminnan kohderyhmän vaihtamista ammattihenkilöstöön ja varttuneempiin aikuisiin. Toiminnan sisältöön digitoimijat kaipaivat lisää robotteja sekä älyteknologian kokeiluja. Digitoimijoiden mielestä toimintamallin tulee lähtökohtaisesti sisältää digituen antamista ryhmän ulkopuolelle.

Ois semmonen ryhmä, että ohjaajat ja aikuiset vois mennä johonkin vertaisryhmään ja siellä oppii niitä digiasioita, niitä pittää vähän sivistää tähän digielämään. (D1)

Aikuisille pitäisi antaa sitä digiä enemmän, että ne osais ymmärtää enemmän meitä nuoria. (D13)

Olisikin digiklubi, sitten itsenäistä toimintaa ja sitten kertauskurssi. (D5)

Juurruttamisen osalta esiin nousi tarve toiminnan aikana laaditusta jatkosuunnitelmasta ja vahvemmassa seurannasta. Havaittujen tarpeiden innoittamina ammattihenkilöt pohtivat myös digiklubitoiminnan juurtumisen menestystekijöitä. Lähtökohtaiseksi edellytykseksi koettiin osallistujien motivaatio ja siitä kumpuava asenne. Toiminnan koettiin edellyttävän innostuneisuutta aihetta kohtaan niin ammattihenkilöstöltä, kuin digitoimijoilta. Samalla kuitenkin tiedostettiin se, että innostuneisuuden syntyminen edellyttää tietoa digitaalisen maailman sisällöistä. Motivaation nähtiin olevan sidoksissa aiheen arvottamiseen eli siihen, tunnustetaanko digitoiminnot samantarvoiseksi toiminnaksi kuin muut toimintaympäristön toiminnot esimerkiksi kädentaidot tai ruoanlaitto. Käytännön tasolla yhdenvertainen arvottaminen näkyy esimerkiksi toiminnan säännöllisenä toistumisena arjessa. Motivaation koettiin heijastuvan myös toimintaan sitoutumiseen ja vastuun jakamiseen eli toteutuuko toiminta yhden motivoituneen ja innostuneen ammattihenkilön voimin vai jakaantuuko vastuu yhteisön sisällä laajemmin. Motivaation ohella merkittäväksi menestystekijäksi nimettiin vallitsevat olosuhteet. Onnistuneen digiklubitoiminnan koettiin edellyttävän riittävästi suunnittelu- ja toteutusaikaa, hyvän oppimisympäristön ja sopivan kokoisen ryhmän sekä digilaitteita. Osa ammattihenkilöistä koki, että toiminnan toteuttaminen vaatisi lisää henkilöstöresursseja arkeen. Uusiutumisen juurruttamisessa vastuunkantajiksi nostettiin koko yhteisö ja erityisesti esihenkilö.

Oisko muutaman kerran semmonen palauttelukokoontuminen. Hei muistatteko mitä tehtiin hankkeessa ja onko tullu uutta jotakin, missä tarviis tukea? Ja että oisko jotain mihin tarviis vielä jotakin tukkee, et se juurtus sinne. Tavallaan semmonen, että miksi se ei oo juurtunu? Onko siinä joku este ollu, voisko siihen jottain muuta ajatella? (O6)

Myö ollaan vähän semmosii, tässä tullaan taas tähän asennejuttuun...Ollaan niin kiinni siinä arjessa, ellei meille oo erikseen kirjattu johonkin, että hei sinulla on digiaika. Se ratkeis ihan vaan sillä...Myö ollaan tavallaan niin putkinäköisiä sitten kumminkin. No okei ulkoilu on tärkeitä, niin tottakai siihen, mutta ois nyt tärkeitä toi digijuttukin varmasti. Niin että vaadittas just sellasta ihmemme uudelleenohjelmointii, että hetkinen, aikaa voi käyttää myös tähän. (O5)

Minun mielestä se on esimiesten tehtävä, että jottain pittää tapahtua, että sitä vaaditaan, koska se kuuluu meidän työhön. Että ei riitä, että on yks työntekijä, joka on siitä innostunu, koska sen näkkee, että silloin ku se ihminen ei oo paikalla niin kaikki pysähtyy. Minun mielestä siinä olis esimiesten pohdinnan paikka, että miten saahaan se osaks työtä ja arkee. Just että mejän asiakkaila on oikeus saaha sitä digiopastusta. (O4)

Yhteenveto

Useimmille yhteisöille digiklubitoiminnan pilotti toimi alkusysäyksenä digimmän arjen rakentamiseen. Sen nähtiin juurruttaneen yhteisöön vertaisdigiohjaamista, digituen aktiivista pyytämistä ja tarjoamista sekä digin hyötykäyttöä arjen tutuissa toiminnoissa. Toiminnan koettiin lisänneen myös digitaalisen osallisuuden ja toimijuuden huomiointia arjessa. Sellaisenaan digiklubitoiminnan kuvattiin juurtuneen yhteen yhteisöön. Ammattihenkilöstön arvioiden mukaan toiminnassa opitaan uusia digitaitoja ja toiminnan avulla on mahdollista lisätä digiosaamista. Toiminnan koetaan soveltuvan alkuperäisen kohderyhmän lisäksi kaikille ihmisryhmille esimerkiksi ikääntyneille ja lapsille. Digitoimijoista jokainen haastatteluun osallistunut suosittelisi toimintaa toisille ja tulisi mukaan, mikäli toimintaa järjestettäisiin uudelleen.

Meijän pittää tehdä myös ite sen etteen, että miten me saahaan ne jutut jatkummaan. Ei riitä, että meillä oli se digiklubi. Se oli ihan huippu sitten, kun jatkettiin sitä omana toimintana. Se jatku, että se oppi saahaan ensin jostain ja sitten mietittäään, että miten se toimii mejän arjessa ja miten me saahaan se jatkummaan...Helppohan se olis tavallaan katkastakkii, että lopettas kokonaan käyttämästä, että pallais vaan siihen entiseen...(O4)

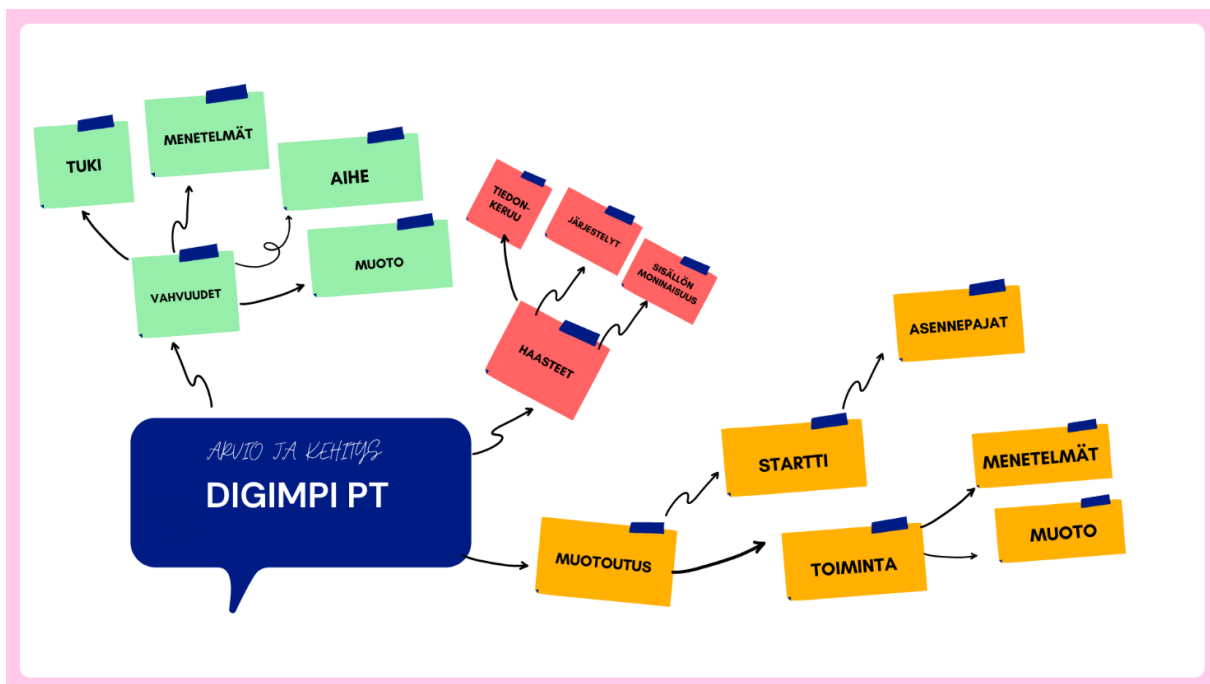
Oli siitä hyötyä. Asennepuolella ehkä tässä, että enemmän pystyy ottaa asiakkaita huomioon, silleen että he pääsee oikeesti osallistummaan ja tekemään ja toimimaan siinä digitaalisaation keskellä. Just tämä, esimerkiksi kokkous, että myö ei ollakkaan se joka hoitaa sen digitalisaation siinä, vaan asiakas hoitaa sen tekniikan siinä. Myö vaan ollaan mukana siinä. Niin siihen uskallusta ja rohkeutta enemmän. Sitten, että tajuaa sen itte, että hei myö voijaan tehdä toisin tää, kuin tää on ennen tehty. (O7)

Siitä olin kyllä tyytyväinen, että se on tietyllä tavalla jäänyt jatkumaan, että ei ollu vaan semmonen, että ovi kiinni ei kiinnosta. (O2)

Se mitä jäi elämään tästä digijutusta, niin se laitteiden käyttö ja aina mukkaan asiakas ja ite tekemään ja painamaan niitä laitteita (O5)

9.5 Digimmän päivätoiminnan arviointi ja muotoutus

Digimmän päivätoiminnan kehittämisprosessiin osallistuneet digitoimijat ja ammattihenkilöt arvioivat toiminnan vahvuudet sekä kehittämistä vaativat alueet. Lisäksi he tuottivat ideoita digimmän päivätoiminnan muotoutukseen kiteyttäen tekijöitä, jotka toimintaa toteuttaessa kannattaa ottaa huomioon (ks. kuvio 16).

Kuvio 16 Digimmän päivätoiminnan arviointi ja muotoutus

Toiminnan vahvuudet

Kehittämisprosessin vahvuustekijöiksi nimettiin tuki, menetelmät, aihe ja muoto. Tuki näyttäytyi yhteistyössä konkreettisina työvälineinä kuten tukimateriaaleina ja ideoina sekä henkisenä kehittämistukena. Tuen koettiin olleen innostavaa ja osaavaa ja sitä oli tarjolla matalalla kynnyksellä

monikanavaisesti. Tämä tuotti kokemuksen siitä, että kehittämistä tehtiin tiiminä, etäisyyksistä huolimatta. Yhteistyössä laaditun toimintasuunnitelman koettiin tuoneen itsenäiseen toimintaan runkoa ja suuntaa.

Mun mielestä tää on aika hyvin ollu sitä mitä pitääkin. Sopivasti tukea ja innostamista sekä mulle että ryhmälle. Se asettaa raamit, ei oo vellomista siellä ja täällä, vaan tää on nyt projektia ja klubia ja sillä siisti. Kyl mä oon kokenu, vähänhän mä oon oottanu itekseni kontaktia, mutta oisin pystyny niin tekemään...Ryhmähän on lähettäny viestejä ja ollu aktiivisesti yhteydessä. Tää on ihan ihanaa, että pystyy tekee tiiminä ja saa tukea. (O8)

Toiminnassa hyödynnetyt menetelmät ja digivälineet saivat kiitosta erityisesti digitoimijoilta. Menetelmien koettiin tarjonneen konkreettisia paikkoja digitaitojen harjoitteluun ja tekemällä oppimiseen. Esimerkiksi kehittämiskuulumisten vaihtamisessa oli hyödynnetty sähköpostia, Padlet – alustaa sekä etäyhteyksiä. Erityisen onnistuneena pidettiin ratkaisua hyödyntää etäyhteyksiä lähtökohtaisena osana kehittämistyöskentelyä. Erityisesti digitoimijoille etäkohtaamiset hankkeen henkilöstön ja toisen kehittämissyhteisön kanssa olivat merkityksellisiä ja odotettuja.

Minua kiinnosti se Go Pro, se videokamera. Oisin itekki hommannu sen ja oisin alkanu kalastusvideoita tekemään. Se oli hyvä juttu, että kamera oli kaikkien käytettävissä. (D23)

Etäyhteyksiä odotetaan tosi paljon. Meidän osallistujat olis varmaan joka viikko hankkeen kanssa jutellu. (O8)

Arvioiden mukaan toiminta oli helppo muotoilla omaan ympäristöön sopivaksi ja istuttaa luonnolliseksi osaksi arkea. Myös toiminnan aihe koettiin vahvuustekijäksi. Ammattihenkilöstölle aihe antoi konkreettisen mahdollisuuden arjessa havaittuihin digiosaamisen haasteisiin, esimerkiksi digiturvallisuuteen ja netikettiin, tarttumiseen. Digitoimijat puolestaan kokivat aiheen kiinnostavaksi ja motivoivaksi.

Oli asioita, joista mä olin huolissani ja ajattelin että näistä ois tosi hyvä puhua, mutta ei sitä vaan koskaan tullut tehtyy. Nyt tää on ollu tosi hyvä tilaisuus siihen...Tän digiryhmän myötä tietystikkin erilaisia kokeiluja, mitä me ollaan tehty ryhmässä. Ja sitten, että ollaan innostuttu asiasta nimeltä digi. Vaikka noita sen osa-alueita on ollu käytössä aikasemminkin, niin varsinaisesti siihen ei oo paneuduttu aikasemmin. Se oli varmaan se isoin muutos mitä se on tuonu, tämmönen tietonen paneutuminen asiaan. (O8)

Haasteet

Digimmän päivätöiminnan kehittämispöessin haasteet liittyivät tiedonkeruuseen, järjestelyihin sekä sisällön moninaisuuteen. Ammattihenkilöiden kokemuksissa kehittämisen tarvetta nähtiin hankkeen tiedonkeruussa, joka koettiin osittain työlääksi ja monivaiheiseksi. Lisäksi tukimateriaalin värytykseen toivottiin muutosta, sillä runsas värytyk kulutti paljon mustetta tulostaessa. Järjestelyihin liittyen etäkehittämistyön alkuvaiheeseen toivottiin lisää tapaamiskertoja, joiden myötä kehittäminen olisi saatu liikkeelle vauhdikkaammin ja jäsentyneemmin. Digitoimijat toivat puolestaan esiin sen, että etäkohtaamisten lisäksi myös kasvokkaiset live-kohtaamiset olisivat olleet mukavia. Toisessa yhteisössä ammattihenkilö koki, että ryhmäkohtaamiset olivat olleet ajallisesti liian pitkiä. Lisäksi kehittämiseen liittynyt runsas tieto digimaailman sisällöistä suhteessa käytettävissä olleeseen aikaan, oli aiheuttanut tunteen tietotulvasta.

Muutama tapaamiskerta siihen alkuun vähän tiiviimmin. Se ois voinu ehkä olla kiva. Kun me kirjattiin niitä omia tavoitteita ja tehtiin sitä omaa ohjelmaa. (O8).

Tietotulva. Se ahisti minnuu. Minä vaan yritin rämpiä siinä mukana. Uusi asia ja paljon uutta, kun halluis oppia mahdollisimman paljon. Sitten kun löytää sen mielenkiintosen asian, niin on se muukin arki pyöritettävänä...Sitten tuli semmonen panikoituminen, joka oli ihan turhaa. Selvittiin kaikesta. (O9)

Ideoita muutoutukseen

Toiminnan muutouttamisen ydinteemoja muodostui kaksi: startti ja toiminta. Aloituskvaihe (startti) kohdentuu koko yhteisöön. Kokemusten mukaan aloituskvaiheen sisällöissä on tärkeä käsitellä erilaisia digiteemoja sekä asenteiden vaikutusta uusiutumisen onnistumiseen. Myös esihenkilöiden rooli ja tuki koettiin merkitykselliseksi uusiutumisen etenemisessä.

Alkuun puhua henkilöstölle näistä asenteista uuden oppimiseen. Niitä tulee joka tuutista, mutta ei se oo yhtään paha kerrata ja sitten perustella näitä miksi. Miksi heillä (digitoimijat) on myös oikeus oppia näitä? (digitaitoja). Esimies ois mukana siinä alotustilaisuudessa, missä käydään läpi asenteita, mistä lähetään liikkeelle ja mikä on tavote. (O9)

Sidosryhmien mukaan varsinaisessa toiminnassa kannattaa hyödyntää innostavia menetelmiä, jotka tukevat digitaitojen oppimista. Tärkeimmäksi menetelmäksi nostettiin yhteissuunnittelu, jota oli hyödynnetty myös varsinaisen pilottitoiminnan jälkeen yhteisön jatkotoiminnan suunnittelussa.

Yhteissuunnittelun ideointivaiheessa merkitykselliseksi koettiin digimaailman mahdollisuuksiin tutustuminen sekä digiturvallisuuteen ja –hyvinvointiin liittyvien tekijöiden huomioiminen. Muina käyttökelpoisina menetelminä pidettiin vertaisohjaamista ja esimerkiksi ohjaamista. Myös kuvattu oppimismateriaali koettiin hyödylliseksi. Digitoimijoiden mukaan yhteisöissä kannattaa toteuttaa erilaisia digiaiheisia viikkotehtäviä, joiden avulla harjoitellaan uusia digitaitoja sekä jaetaan digiosaamista yhteisössä eteenpäin. Ammattihenkilöiden puolelta esiin nousi toteutusmuotoidea, jossa ryhmäjako tehtäisiin digitaitotason perusteella. Digitoimijat puolestaan muotouttaisivat toimintaa niin, että ammattihenkilöstölle tarjottaisiin digitaitojen pienryhmäharjoittelua digitoimijoiden johdolla.

Sitä innokkuutta teille vähän, että työkin oppisitte digilaitteita ja oppimaan sitä digiarkee ja muutenkin oppisitte kaikkea digilaitteista, eikö oiski hauskaa. Myö jeesattais teitä, tää järjestykseen kyllä! (D23)

Ei ollu helppoo (viikkotehtävien toteutus), olipahan jottain tekemistä kuitenkin. Viikkotehtävä kannattaa pitää mukana nimenomman. (D23)

Yhteenveto

Kehittämistyön myötä toimintaympäristöihin muodostui selkeää digitoimintaa. Toiminta juurtui molempien kehittämissuhteiden arkeen kurssimuotoisena toteutuksena (digiklubitoiminta). Lisäksi digitaalisuuden hyödyntäminen luonnollisena osana arkea ja yhteisön muuta toimintaa lisääntyi. Juurtumisen menestystekijöiksi nimettiin ammattihenkilön oma innostuneisuus ja positiivinen lähestymistapa aiheeseen. Myös COVID19-pandemia koettiin kehittämistä edistäväksi asiaksi.

Varmaan yks syy on tämä minun oma innostus ja pystyn siirtämään sitä asiakkaille. Se on aika oleellinen; jos ihtee ei kiinnostas, niin asia olis ihan toisella tavalla...Positiivisen kautta ja kannustaan... (O9)

Tää digiryhmä on nyt uus ja se jatkuu...Katotaan mihin se sitten muotoutuu tässä...Tää oli mun mielestä tosi onnistunu. Hyvä, paha korona. Epätoivottava todellakin, inhottava asia, mutta kyllä se on tuonu tätä asiaa ja tarvetta esiin hirmu paljon enemmän. (O8)

10 Pohdinta

Tämän arviointitutkimuksen tarkoitus oli selvittää hankkeessa mukana olleiden sidosryhmien eli digitoimijoiden ja ammattihenkilöstön näkemyksiä digiklubitoiminnan ja digimmän päivätoiminnan vaikutuksista ja kehittämistarpeista. Arviointitutkimuksen tavoitteena oli arvioida sidosryhmäperusteisesti toiminnan vaikutuksia suhteessa hankkeelle asetettuihin vaikutustavoitteisiin sekä tuottaa kehittävää tietoa toimintamallien muotouttamiseen ja jatkokehittämisen tueksi. Tässä luvussa tutkimuksen tulokset kootaan yhteen ja tuloksia verrataan arviointimittareiksi asetettuihin alkupe- räisen hankehakemuksen vaikutustavoitteisiin. Lisäksi tuloksia peilataan tutkimustietoon. Lopuksi tarkastellaan arviointitutkimuksen luotettavuutta ja pohditaan jatkotutkimusaiheita.

10.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Toiminnan vaikutustavoite digitoimijoiden osalta oli digitaitojen kasvu, jonka myötä he pystyisivät hyödyntämään aiempaa moninaisemmin ja turvallisemmin erilaisia yhteydenpitotapoja ja digipalveluita omassa arjessaan. Tulosten mukaan digitoimijoiden valmiudet erilaisten digitaalisten yhteydenpidonvälineiden ja digipalveluiden käyttöön kasvoivat ja monipuolistuivat toiminnan aikana. Toiminnassa opittua oli pystytty hyödyntämään monipuolisesti myös toiminnan ulkopuolella omassa arjessa. Digitoimijoita motivoiviksi digin käyttötarkoituksiksi tuloksissa nousivat viestimisen ja itseilmaisun lisäksi arjen sujuvuutta lisäävät ja viihteelliset vapaa-ajan sisältöä tarjoavat digipalvelut. Kun tuloksia verrataan koko väestöä koskevaan tieto- ja viestintätekniikan käyttötottumuksiin, voidaan havaita sekä samankaltaisuuksia, että eroja.

Suomen virallisen tilaston (2020) mukaan suomalaiset hyödyntävät internetiä yleisimmin eri medioiden seuraamiseen, viestintään, ostoksiin ja asioiden hoitamiseen. Digitoimijoiden digitekniikan käyttötarkoituksissa nettiostokset ja asioiden hoitamiseen liittyvät digipalvelut eivät juurikaan näy. Tuomivaaran ja Alasoinin (2020, 59) mukaan käyttötarkoitus heijastelee ihmisen motivaatiota digitaalitekniikan käyttöön. Digitoimijoiden osalta tulosta selittäväksi tekijäksi motivaation sijaan nousee erityisesti se, että vahvaa tunnistautumista vaativat sähköiset palvelut ovat vielä tällä hetkellä monelle digitoimijalle saavuttamattomia mobiilivarmenteiden ja verkkopankkitunnusten puuttumisesta johtuen. Vahvan tunnistautumisen puutteellisuus vaikeuttaa merkittävästi erilaisia asioimismahdollisuuksia ja lisää digitoimijoiden syrjäytymisriskiä (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2020). Vallitseva eriarvoisuus sähköiseen tunnistautumiseen liittyen on tiedostettu kansallisella

tasolla ja yksi hallitusohjelman tavoitteista on edistää kaikkien suomalaisten mahdollisuutta sähköiseen tunnistautumiseen (Valtiovarainministeriö n.d.b.). Toinen selittävä tekijä asiaan voi olla toimintaan osallistuneiden digitaitotaso, joka monen osallistujan kohdalla oli tunnistettavissa aloittelijaksi.

Turvallisen käytön osalta tulokset olivat kaksijakoisia. Tuloksista ilmenee se, että toiminnot tarjosivat tukea digilaitteiden ja -palveluiden turvalliseen käyttöön, mutta annettu tuki ei ollut riittävää suhteessa kohderyhmän tarpeisiin. Sama ilmiö näkyy myös esimerkiksi viestinnän ja vuorovaikutuksen osaamisalueella ei-toivottujen vaikutusten välityksellä. Tämä kertoo siitä, ettei viikoittain tapahtuva, lyhyen aikajänteen ryhmätoiminta, ole riittävä keino tavoiteltujen vaikutusten aikaansaamiseksi kyseisillä digitaitoalueilla. On kuitenkin huomioitava, etteivät kyseisten digitaitoalueiden riskit kosketa vain tiettyjä ihmisryhmiä, vaan erilaiset somekohut, nettihuijausyritykset ja identiteettivarkaudet ovat osa nykyarkea ja digikansalaisuutta. Ilmiöt ovat digimaailman viheliäitä ongelmia, joiden hallinta vaatii jokaiselta käyttäjältään ajankohtaista ja monipuolista tietotaitoa. Digitaalinen maailma ei ole stabiili ja hallittava, vaan se muuntuu ja kehittyy jatkuvasti. Digitekniikan käyttöön liittyviä riskejä voidaan kuitenkin pyrkiä vähentämään esimerkiksi niin, että tiettyjen digitaitoalueiden harjoittelu (digiturvallisuus, digitaalinen hyvinvointi, viestintä- ja vuorovaikutus sekä medialukutaidot) kiinnitetään aktiiviseksi ja luonnolliseksi osaksi digitoimijoiden arjen toimintoja. Digitaalisten konkreettisten harjoittelun ohella yksi mielenkiintoinen ja ajankohtainen näkymä digitekniikan käytön riskienhallinnassa on tekoäly monipuolisine mahdollisuuksineen. Kokonaisuudessaan digitoimijoiden digitaitoja koskevien tulosten osalta on tärkeää huomioida se, että osallistujien digilaitteet ja harjoitellut digipalvelut ovat olleet mukauttamattomia eli edustavat valtavirtateknologiaa ja -digipalveluita. Kivistön (2017, 44) mukaan valtavirtateknologian käyttö mahdollistaa yksilöille toimijuutta, joka ei korosta toiseutta.

Tulosten mukaan toiminta on lisännyt sille asetettujen vaikutustavoitteiden mukaisesti myös ammattihenkilöstön digitaitoja. Lisäksi toiminnalla on ollut vaikutuksia ammattihenkilöstön asenteisiin ja työotteeseen. Asenteiden osalta merkittäväksi vaikutustekijäksi muodostui yhteisöllinen oppimisprosessi, joka mahdollisti konkreettiset havainnot ja uuden tiedon erilaisista digitekniikan käyttötavoista digitoimijoiden arjen hallinnan tukena. Ammattihenkilöt pystyivät toiminnan myötä huomioimaan aiempaa paremmin digitoimijoiden digitaalisia toimintamahdollisuuksia ja lisäämään niiden tarjontaa arjessa. Vaikutukset eivät jääneet vain toiminnassa mukana olleille yksilöille vaan

alkuperäisten vaikutustavoitteiden mukaisesti vaikutuksia syntyi yhteisötasoisesti. Tulosten mukaan osassa yhteisöjä toimintojen tuottamat vaikutukset olivat laajempia, ja toisissa ne jäivät suppeammiksi ja kohdennetummiksi. Toimintapilottien myötä yhteisöjen arkeen ja sen toimintoihin syntyi muutoksia, joiden voidaan nähdä edistävän digitaalisemman arjen rakentumista myös tulevaisuudessa kuten esimerkiksi digitaitokurssit. Kuvattujen muutosten voidaan nähdä tuottaneen uusia mahdollisuuksia digitaalisen maailman sisältöjen välityksellä tarjoutuvaan osallisuuteen.

Myös hankkeessa kerätty määrällinen aineisto vahvistaa sidosryhmien kokemusten kautta välittyntä kuvaa. Mielenkiintoinen ja kokemuksiin peilattuna ristiriitainen tulos on kuitenkin se, että osa ammattihenkilöistä koki digitaitojen heikkenen toiminnan aikana niin yksilö- kuin yhteisötasoisesti. Tulosta selittänee osaltaan mittaustapa, sillä arviointi toteutettiin kuukausia kestäneen pilottijakson alussa ja lopussa, jolloin muistikuva annetuista lähtötilanteen arvioista voi olla heikentynyt. Selittävä tekijä voi olla myös se, että toiminnan myötä tieto digitaitojen moninaisuudesta laajentui ja loppuarviointi toteutui uuden tiedon valossa. Ilmiö tuli esiin myös yhden ammattihenkilön kokemuksissa.

Tuloksista käy ilmi, että moni toimintaan osallistuneista on ollut ensimmäisen ja toisen tason digikuilussa eli osallistujalta on puuttunut pääsy digilaitteisiin ja internettiin sekä käytön mahdollistava digiosaaminen (Van Dijk 2018, 202-204). Tulosten mukaan toiminta lisäsi yksilöiden ja yhteisöjen laitehankintoja, edistäen osaltaan teknologista valmiutta digisisältöjen hyödyntämiseen arjessa. Lisäksi osallistujat oppivat toiminnassa uusia digitaitoja ja saivat uutta tietoa digitaalisen maailman mahdollisuuksista. Kolmannen digikuilun eli digikäytöstä aiheutuvien hyötyjen ja vaikutuksien osalta on havaittavissa, että uudet digitaidot tuottivat osallistujien elämään hyötyjä esimerkiksi taloudellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna (mts. 2018, 204). Joidenkin osallistujien kohdalla digitaitojen kasvu ja digitekniikka toimivat välineinä itsenäisempään arjenhallintaan. Saaren (2019) mukaan digikuiluja tarkastellessa on tärkeää huomioida se, ettei pelkkä digilaitte ja käytön alkeet automaattisesti paranna ihmisen elämänlaatua vaan erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, millaista toimijuutta digin käyttö lisää. Tämän arviointitutkimuksen tuloksista ilmenee, että digitaitojen myötä osalle osallistujista muodostui uudenlaisia rooleja ja toimijuuksia, niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Uudet roolit koettiin pääsääntöisesti vahvistavina. Elämänlaatuun liittyen on tärkeä huomioida, että tulosten mukaan digitekniikan käyttöön liittyi myös tekijöitä, joilla oli negatiivisia vaikutuksia yksilön hyvinvointiin.

Digiosallisuuden edistämisen näkökulmasta toimintojen tuottamat vaikutukset paikantuivat usealle osa-alueelle. THL:n (2021b) digiosallisuutta edistävien toimenpiteiden osalta vaikutukset kohdentuivat kaikille neljälle osa-alueelle, mutta vahvimmin ne näkyivät oman digilaitteen ja digitaitojen, hyvinvoinnin ja osaamisen kehittämisen sekä vuorovaikutuksen osa-alueilla. Jos tuloksia peilataan Sachdevan ja kumppaneiden (2015, 287) määrittelemiin digiosallisuuden pääalueisiin, tulokset hajaantuivat kolmelle alueelle: sosiaaliset tekijät (muutos toimintaympäristön toiminoissa), teknologiset tekijät (laitteiden lisääntyminen) ja motivaatiotekijät (asenne, koulutus, tiedot ja taidot). Vahvimmat vaikutustulokset kohdentuivat motivaatiotekijöihin. Valjakan (2017, 21) määrittelemien digiosallisuutta edistävien tekijöiden osalta tulokset paikantuivat kahdelle alueelle: sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät (koulutuksen ja tuen saatavuus, itsemääräämisoikeus) ja yksilötekijät (käyttötaidot ja käyttökokemus, tiedot, kiinnostus ja motivaatio, asenteet, pelot).

Tulosten mukaan arvioinnin kohteena olevat toiminnot saavuttivat alkuperäiset vaikutustavoitteensa hyvin. Vaikutusten vahvuus ja kesto vaihtelivat kuitenkin yksilöllisesti. Alkuperäisten vaikutustavoitteiden lisäksi syntyi uusia, osittain odottamattomia vaikutuksia, jotka ulottuivat alkuperäisiä vaikutustavoitteita laajemmalle. Teoriatiedon valossa toimintojen vaikutukset heijastuivat kaikille kolmelle digitaalisen kuilun tasolle. Digitaalisen osallisuuden edistämisen osalta toimintojen voidaan katsoa vaikuttaneen digiosallisuuden toteutumisen mahdollisuuksiin vahventavasti. Arviointitutkimuksen tulokset eivät itsessään ole riittäviä toimintojen kokonaisvaikuttavuuden arviointiin, sillä arviointikokonaisuudesta on rajautunut pois esimerkiksi muiden sidosryhmien kuten hankkeen ohjausryhmän sekä läheisten tuottamaa arviointitietoa sekä toiminnan tuotoksiin ja laajuustavoitteisiin liittyvää tulostietoa. Arviointitutkimuksen tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että toiminnalla on ollut vaikuttavuutta, sillä esimerkiksi toiminnasta aiheutuneet hyödyt ovat vastanneet osaltaan yhteiskunnalliseen ongelmaan (digitalisaatioon liittyvä eriarvoisuus) ja ovat monen osallistujan ja yhteisön kohdalla kuvautuneet pitkäaikaisiksi (ks. SOSTE 2021). Mikäli tuloksia peilataan Miettisen ja kumppaneiden (2020, 80-81) ajatuksiin sosiaalialan vaikuttavuuden arvioinnista, todetaan, että tulokset eivät ole riittäviä suoriin johtopäätöksiin, sillä arvioinnissa hyödynnetty mittaristo ei kohdennu suoraan ihmisen hyvinvoinnissa tapahtuneiden muutosten mittaamiseen.

Tämän arviointikokonaisuuden tarkastelussa on huomioitava, että laadullinen aineisto kuvaa tutkittavien tulkintoja eikä se edusta yleistettävää totuutta tutkimuksen kohteen olevasta ilmiöstä.

Laadullista aineistoa sisältävän tutkimuksen lopputulos on aina sidoksissa tutkijan tulkintaan. (Puusa 2020a, 106; Puusa & Julkunen 2020, 183.) Arviointitutkimus tuottaa kuitenkin uutta tietoa aiheesta, jota on tutkittu hyvin vähän. Lisäksi se muodostaa osuuden toimintojen arviointikokonaisuuteen ja sen tulokset ovat tärkeä osa kokonaisvaikutusten arviointia hankkeen tuloksellisuusraportissa.

10.2 Ideoita ja näkökulmia toimintamallien muotoiluun

Sidosryhmien arvioinnin avulla koostettiin kehittävää tietoa toimintamallien muotoutukseen. Toimintamallien konkreettiset kehittämissuositukset painottuivat toiminnan organisointiin, toiminnassa käsiteltäviin digitaitoihin ja toimintojen toteutusmuotoon. Kehittämissuositusten mukaan toimintaa järjestävän tahon tulee kiinnittää erityistä huomiota oppimistahtiin ja sopivaan ryhmäkokoon. Tärkeäksi koettiin myös oppimista tukevista olosuhteista huolehtiminen kuten esimerkiksi toimintaan soveltuvien tilojen järjestäminen. Kokemusten mukaan toiminnan sisällöt tulee muodostaa yhteissuunnittelun avulla ja oppimisen teemat rajata käytettävissä olevan ajan mukaan.

Toimintaa voi toteuttaa moninlaisin muodoin ja kohdentaa monipuolisesti erilaisille ryhmille. Toiminta voi olla esimerkiksi teemamuotoista, jolloin sisällöt kohdentuvat yhdelle digiosaamisalueelle. Toiminnan sisällöissä voi hyödyntää myös hybridimuotoa eli yhdistää live- ja etäkohtaamisen tapoja. Kehittämissuositusten mukaan toimintaa järjestettäessä on tärkeää selvittää osallistujien olemassa oleva digiosaaminen, sillä sisältöjä voi teemoittaa esimerkiksi osaamistason mukaan. Toimintaan kannattaa lähtökohtaisesti sisällyttää digitaalisen hyvinvoinnin osa-alueita kuten digiturvallisuuden ja netiketin hallintaan liittyviä taitoja. Mikäli toiminnan järjestämisestä vastaa yhteisön ulkopuolinen taho, tulee juurruttamisen tukitoimet suunnitella ja aikatauluttaa yhdessä yhteisön kanssa hyvissä ajoin ennen toiminnan päättymistä. Toteutuipa digimmän arjen rakentaminen sisäisenä tai ulkoisena kehittämistoimintana, onnistuakseen sen kuvataan vaativan uusiutumista mahdollistavien olosuhteiden sekä yhteisötason motivaatiota ja sitoutumista. Moni ammattihenkilöstä nosti onnistumisen avainrooliin esihenkilön, jonka tuki ja näkyvä sitoutuminen digimmän arjen rakentamiseen koettiin merkittäväksi uusiutumista edistäväksi tekijäksi.

10.3 Arviointitutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan kiteyttää kolmeen käsitteeseen: uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuus viittaa siihen, missä määrin tutkimusta lukeva suuri yleisö hyväksyy tutkimuksen tulokset tosiksi ja luottavat siihen, että aineisto on kerätty asianmukaisesti ja analysoitu huolellisesti. Luotettavuus puolestaan ilmenee tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta oikeiden ja perusteltujen lähestymistapojen ja menetelmien valintoina, jokaisessa tutkimusvaiheessa. Eettisyys ilmentää tutkijan kykyä noudattaa eettisesti kestäviä ja yleisesti hyväksytyjä periaatteita läpi tutkimusprosessin. (Puusa & Juuti 2020, 167-168.)

Aaltion ja Puusan (2020, 172) mukaan laadullisessa tutkimuksessa validius ilmenee määritellyn ilmiön eheytenä ja tutkimuksen päättelyketjujen läpivalaisuna. Tässä arviointitutkimuksessa luotettavuuteen liittyviä tekijöitä on käsitelty läpinäkyvästi tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tutkimuksen kohde ja tarkoitus on määritelty selkeästi ja asetetut arviointikysymykset, teoreettinen viitekehys sekä tutkimuksessa hyödynnetyt tutkimusmenetelmät muodostavat perustellun kokonaisuuden. Laadullisen tutkimuksen tulisi Aaltion ja kumppaneiden mukaan (2020, 180) ilmentää tutkittavien käsityksiä ja heidän kokemusmaailmaansa mahdollisimman hyvin. Tutkijan rooli on johtopäätösten tekeminen suhteessa aiempaan tutkimukseen (mts. 180). Tämän arviointitutkimuksen tulokset ja niistä johdetut johtopäätökset vastaavat tutkimukselle asetettuun arviointitehtävään ja ne ovat sidoksissa teoriaosuuden tutkimustietoon. Tutkija on kuvannut ja perustellut käyttämänsä lähestymistavat ja menetelmät sekä tekemänsä valinnat ja rajaukset asianmukaisesti ja tarkasti lähdekirjallisuutta hyödyntäen. Lukijalla on mahdollisuus tarkastella aineistoa ja toteutunutta analyysia tulososion sitaattien sekä liitteenä löytyvien teema-analyysiesimerkkien avulla. Tällä tavoin tutkija mahdollistaa lukijalle Puusan ja Julkusen (2020, 186) sekä Aaltion ja kumppaneiden (2020, 180) mukaan sen, että eri vaiheissa tehdyt ratkaisut ja tulkinnat ovat jäljitettävissä ja niihin on tarvittaessa myös mahdollisuus palata. Tutkimusprosessin päätteeksi tutkija esitteli arviointitutkimuksen tulokset ennakkoon tutkimukseen osallistuneille videotallenteen muodossa ja antoi mahdollisuuden tulosten kommentointiin yhteydenoton tai sähköisen kyselylomakkeen kautta. Näin toimiessaan tutkija halusi varmistaa, että tutkijan tekemä tulkinta osallistujien kokemuksista oli sellainen, jonka tutkimukseen osallistujat itse pystyvät hyväksymään. (Puusa 2020a, 106.) Lisäksi tutkija halusi varmistaa sen, että osallistujilla oli mahdollisuus tarvittaessa täydentää ajatuksiaan.

Puusan ja Julkusen (2020, 182) mukaan tutkijan tulee tuoda julki oma suhteensa tutkittavaan ilmiöön ja tehtyihin valintoihin. Tutkija on hankkeen projektipäällikkö, joka on ollut toteuttamassa arvioinnin kohteena olevia toimintoja, eli hän omaa kaksoisroolin. Kaksoisroolinsa myötä tutkija on työnsä puolesta perehtynyt tutkimukseen liittyviin ilmiöihin, ja tämä on osaltaan vaikuttanut koko tutkimusprosessiin kulkuun. Tutkija on tiedostanut aktiivisesti kaksoisroolinsa merkityksen ja huomionut sen esimerkiksi määritellessään arviointitutkimuksen tulokulmaa ja tutkimusmenetelmiä. Tutkija valitsi arviointitutkimuksen arviointimittareiksi alkuperäisen hankehakemuksen vaikutustavoitteet, sillä hän ei ole projektipäällikön roolissa vastannut niiden sisällöistä. Tutkija ei myöskään työroolissaan tehnyt päätöstä siitä, mitkä hankkeen toiminnoista muotoutetaan toimintamalleiksi, vaan päätös sisältyy alkuperäiseen hankehakemukseen. Hankkeessa on alusta alkaen hyödynnetty yhteiskehittämistä, jonka myötä sidosryhmät ovat arvioineet ja kehittäneet hankkeen toimintoja läpi hankeajan. Havaintoihin perustuen pystyttiin olettamaan, että esimerkiksi toimintaprosessien kehittämiskohteiden avoin julkituominen olisi mahdollista myös arviointitutkimuksessa tutkijan kaksoisroolista huolimatta. Kaksoisroolilla on kuitenkin voinut olla vaikutusta esimerkiksi tutkimukseen osallistujan tapaan sanoittaa asioita.

Tämän arviointitutkimuksen reliabiliutta on varmennettu monimenetelmällisyyden avulla. Monimenetelmällisyyden hyödyntämisen voidaan nähdä vähentävän esimerkiksi aineiston vinoutumisen riskiä, sillä määrällisen aineiston tulokset kattavat laajemman otannan kuin teemahaastatteluin kerätty laadullinen aineisto. Toinen merkittävä tekijä uskottavuuden kannalta on tutkittavan ilmiön tarkka tuntemus. Puusan ja Julkusen (2020, 182) mukaan näiden tekijöiden voidaan katsoa vahvistavan tutkimuksen reliabiliutta. Tässä arviointitutkimuksessa tutkittavan ilmiön kuvaaminen on toteutettu monipuolisesti.

Edellä kuvatut perustelut ja tehdyt valinnat kiinnittyvät vahvasti myös tämän arviointitutkimuksen etiikkaan, jota tarkastellaan tarkemmin tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2013, 6-7) määrittelmien kriteereiden valossa. Tässä arviointitutkimuksessa tutkija on pyrkinyt noudattamaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta läpi tutkimusprossin. Tutkimuksen toteuttamiseen sovelletut menetelmät ovat eettisesti perusteltuja ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia. Tutkimusraportti on kirjoitettu eettisesti kestäväällä tavalla, joka tuo näkyviin muiden tutkijoiden työn asianmukaisella tavalla ja hyviä viittauskäytänteitä noudattaen. Tutkimusaineiston säilytys ja hallinta on tapahtunut tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten ja tietosuojasetusten edellyttämällä

tavalla. Tutkimuksen tietoaaineistoa on säilytetty opinnäytetyön tekijän koulun tarjoamassa, sähköisessä tallennustilassa ja tutkimusaineistoa on käsitelty vain tutkija itse. Tutkimusprosessin päätyttyä kaikki tunnisteellinen aineisto tuhotaan asianmukaisesti. Tutkija on huolehtinut tarpeellisista tutkimusluvista ja tutkimuksen kannalta merkitykselliset sidonnaisuudet on ilmoitettu avoimesti. (Mts. 2013, 6-7.) Lisäksi tutkija on työskentelyssään kunnioittanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) eettisiä periaatteita, jotka kiinnittyvät ihmistieteisiin (Kuula 2011, 231). Tutkimukseen osallistuvia on informoitu asianmukaisesti ja monivaiheisesti tutkimukseen osallistumisesta. Osallistuminen on ollut vapaaehtoista. Vapaaehtoisuuden periaatteesta on huolehdittu myös aineistonkeruutilanteessa esimerkiksi kertomalla mahdollisuudesta keskeyttää haastattelutilanne milloin tahansa ja tarkkailemalla osallistuneiden vireystasoa. Tutkija on huolehtinut tutkittavien yksityisyydestä ja tietosuojasta läpi tutkimusprosessin. Tämä näkyy tutkijan tekeminä päätöksinä esimerkiksi siitä, miten tarkkaa taustatietoa tutkimukseen osallistuneista jaetaan. (Kuula 2011, 231,233-234, 238, 245.)

Tutkimuksen luonteen vuoksi edellä kuvattua kokonaisuutta peilataan myös Suomen arviointiyhdistyksen (2018) laatimiin eettisiin periaatteisiin, joita ovat totuudenmukaisuus, oikeudenmukaisuus, riippumattomuus ja vastuullisuus. Arvioija on ollut tietoinen velvollisuuksistaan ja oikeuksistaan ja ymmärtänyt vastuunsa laajemmalle yleisölle. Arvioija on säilyttänyt vapautensa tietoon ja totuuden tavoitteluun esimerkiksi tulosten julkisuuden avulla. Evaluaatiotutkimuksen tulokset eivät ole salassa pidettäviä, sillä hankkeen rahoitus tulee Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskukselta (STEA). Myös arviointitulokset hyödyntämisen ja käytön tavat on avattu selkeästi. Arviointitoiminta on toteutettu vastuullisesti, eettisesti kestäväällä ja oikeudenmukaisella tavalla tieteellisen tutkimuksen sääntöjä noudattaen. Arviointitutkimusta ohjaavat arvot ovat sidoksissa tutkimuseetiikkaan sekä sosiaalialan ammattietiikkaan. Merkittävä arviointia ohjaava arvo tutkijalle on ollut äänen ja tilan antaminen toimintaan osallistuneille sidosryhmille. (ks. Atjonen 2015, 51.).

10.4 Loppusanat ja jatkotutkimusehdotukset

Olen työskennellyt kehitysvamma-alalla 2010-luvun alusta lähtien ja havainnut käytännön tasolla digitekniikkaan ja sen hyödyntämiseen liittyvän eriarvoisuuden, joka digitoimijoiden kohdalla on edelleen nykypäivää. Liian moni erityistä tukea tarvitseva henkilö on joutunut aloittamaan digitekniikan käytön ja digimaailmaan tutustumisen ilman asiaankuuluvia valmiuksia kuten digiturvatai-

toja, sillä mahdollisuudet harjoitella digitaitoja ovat olleet puutteelliset. Ilman tietoa ja käyttötaitojen aktiivista harjoittelua on kohtuutonta odottaa virheetöntä suoriutumista digimaailman pyörteissä. Valitettavan usein oletus on kuitenkin se, että digitaidot tulisi omaksua ilman tukea ja ohjausta. Kohtuutonta on myös odottaa, että ihminen, joka ei ole saanut tietoa tai kokemusta digitaalisuudesta, kiinnostuisi sen tarjoamista mahdollisuuksista. Ilman tietoa ja kokemuksia ei valinta kiinnostuneisuudesta ole yksilön oma, vaan tehty ulkopuolelta käsin.

Syyt vallitsevaan tilanteeseen ovat moninaisia, ja se voidaan havaita myös tämän arviointitutkimuksen sisältöjä tarkastelemalla. Arviointitutkimuksen kokemuksissa näkyy monia digitaalisen osallisuuden toteutumista heikentävää tekijää kuten esimerkiksi digitekniikan puuttuminen, sen hyödyntämiseen liittyvä tiedon puute, asenteelliset tekijät, käyttöä rajoittavat ja estävät pelot sekä puutteelliset käyttötaidot. Samalla tuloksista nousee vahvasti esiin se, että digitekniikka ja sen hyödyntäminen innostavat ja kiinnostavat digitoimijoita. Myös ammattihenkilöstön kokemuksissa näkyy vahvaa valmiutta uusiutumiseen. Yhteisestä suunnasta huolimatta kuitenkin havaitaan, että digitaalisuuden hyödyntäminen ja digitaitojen harjoittelu eivät vielä ole luonnollinen osa toimintaympäristöjen arkea. Mistä tämä johtuu?

Syitä voi hakea esimerkiksi digitaalisuuden rooliutumisesta. Digitaalisuus itsessään ei ole kehitysvamma-alalle uusi asia, sillä sitä on hyödynnetty jo pitkään esimerkiksi asiakastietojen kirjaamisessa sekä kommunikaation tukena. Uutta alalle on digitaalisuuden rooli osana arjen toimintoja ja työotetta. Uutta alalle on myös ymmärrys siitä, että osallisuuden kokonaiskuva on muuttunut; digitekniikka mahdollistaa digitoimijoille uudenlaisia osallisuuden ja vaikuttamisen muotoja. On ymmärrettävä, että myös kehitysvamma-ala elää digitaalista murrosvaihetta ja juuri sen vuoksi digitaalisen arjen rakentamiseen tarvitaan konkretiaa ja esimerkkejä tarjoavia suuntaviivoja sekä rakenteellista uusiutumista. Uusiutumisen kannalta ei ole riittävää, että puhumme kokonaisvaltaisesta osallisuudesta vaan käynnissä oleva murrosvaihe tarvitsee kohdentamista ja konkreettisia käsitteitä. Tämän vuoksi näen, että digitaalinen osallisuus ja sen tukeminen tulee nostaa esiin omana kokonaisuutena.

Murrosvaiheen toimenpiteiksi ehdotan, että digiosallisuuden ja –toimijuuden edistämisen tulee olla osa palvelun tarjoajien strategiaa ja toimintaympäristöjen toimintasuunnitelmien sisältöjä. Li-

säksi alue on huomioitava henkilökohtaisissa suunnitelmissa kuten palvelusuunnitelmissa. Digitaalisuus tulee nostaa KVANK:n laatukriteereiden sisällöissä omaksi kokonaisuudeksi tai vaihtoehtoisesti uudistaa kriteereiden kuvauksia niin, että ne nykyistä selkeämmin ja ymmärrettävämmin tuovat esiin digitaalisuuden roolia osana arjen luonnollisia toimintoja. Myös eri koulutustahojen tulee huomioida koulutussisällöissään digiosallisuuden tukeminen ja tuottaa opetuksellaan osaamista, jonka avulla digitaalisuudesta muodostuu monipuolinen ja luonnollinen osa ammattilaisten työotetta. Näiden toimien avulla pystymme vähitellen lähestymään arkea, jossa myös erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle mahdollistuu todellinen, itsemääräämisoikeutta kunnioittava valinta digitekniikan hyödyntämiseen arjessa. Valinta voi olla hyödyntäminen tai hyödyntämättä jättäminen.

Digitaalisemman arjen jatkokehittämisen kannalta huomiota tulee kiinnittää tutkimuksen vaikutusosiossa esiin tulleisiin juurtumista haastaneisiin tekijöihin ja kysyä, millaisia valmiuksia kehitysvamma-alan toimijat omaavat digitaalisemman arjen toteuttamiseen. Valmiudet eivät muodostu vain digilaitteiden olemassaolosta tai käyttötaitojen ja käyttäjälähtöisten digitaalisten palvelumuotojen myötä, vaan merkittävään rooliin nousee yhteisössä vallitsevat asenne- ja motivaatiotekijät digitaalisemman arjen rakentamista kohtaan. Mikäli työyhteisössä vallitsevat kulttuurilliset tekijät jätetään huomiotta, ne voivat muodostaa hiljaisen, mutta voimakkaan esteen uusiutumisen tielle. Yhtenä jatkotutkimusehdotuksena on kartoittaa alalla työskentelevien ammattilaisten, kuten esihenkilöiden ja ohjaajien, ajatuksia ja valmiuksia digitaalisen työotteen hyödyntämisestä arjessa. Asennemaaston lisäksi on merkityksellistä tunnistaa digitaalisia kuiluja, jotka koskettavat alalla työskenteleviä ihmisiä. Toinen jatkotutkimusehdotus on selvittää, millaisia vaikutuksia digitaalisten taitojen kasvulla ja digitekniikan hyödyntämisellä on digitoimijoiden elämään esimerkiksi työllistymisen ja itsenäisemmän asumisen näkökulmista tarkasteltuna. Lisäksi tarvitaan tietoa siitä, millä tavoin tekoäly voi tukea erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä digitaalisessa maailmassa.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 169-180. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- Alkuperäinen hankehakemus. 2017. Viitattu 16.1.2020. PDF-tiedosto #Ihan Diginä! –hankkeen sähköisessä tietokannassa.
- Atjonen, P. 2015. Kehittävä arviointi kasvatusalalla. Tampere: Kirjokansi.
- Carretero, S., Vuorikari, R. & Punie, Y. 2017. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. Viitattu 22.2.2021. [https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_\(online\).pdf](https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC106281/web-digcomp2.1pdf_(online).pdf)
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. Viitattu 11.2.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Toim. R. Valli, 24-46. 5.uud.p. Keuruu: PS-kustannus. Viitattu 11.2.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary
- Eskola, J. 2018. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, 180-200. Toim. R. Valli. 5.uud. täyd. p. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 22.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- European Commission. 2020. Digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksi (DESI) 2020, Maaraportti Suomi. Viitattu 13.3.2020. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/finland>
- Euroopan unionin neuvosto. 2018. Osallistava viestintä neuvoston pääsihteeristössä. Viitattu 2.2.2020. https://www.consilium.europa.eu/media/35449/fi_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf
- Hirsjärvi & Hurme. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus. Viitattu 11.2.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uud. p. Keuruu: Otava.
- Hokkanen, L. 2017. Esipuhe. Ernod kävi täällä. Teoksessa Aika digittää. Näkökulmia ja menetelmiä erityisryhmien nuorten mediavaikuttamiseen. Toim. S, Lappalainen, V, Korpinen & J, Pokkinen, 4-5. Viitattu 25.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-016-6>
- Honkalampi-säätiö. N.d. Meistä. Viitattu 1.2.2020. <https://www.honkalampi.fi/meista/>
- Hurmerinta, L. & Nummela, N. 2020. Monimenetelmätutkimus. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 299-308. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.

Hypönen, H. & Ilmarinen, K. 2019. Sähköisten sosiaali- ja terveystalvelujen tarjonta, palvelujen käyttö ja esteet. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi 2018. Toim. L.Kestilä & S.Karvonen, 279-291. Viitattu 21.12.2019. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137498/THL_Suomalaisten%20hyvinvointi%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 9-19. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.

#Ihan Diginä!. 2019. #Ihan Diginä! -hankkeen jatkorahoitushakemus. Viitattu 16.1.2020. PDF-tiedosto #Ihan Diginä! –hankkeen sähköisessä tietokannassa.

#Ihan Diginä!. 2020. #Ihan Diginä! -hankkeen väliraportti. Viitattu 16.1.2020. PDF-tiedosto #Ihan Diginä! –hankkeen sähköisessä tietokannassa.

#Ihan Diginä!. 2021a. Koontia toiminnan sisällöistä. Viitattu 22.3.2021. Exel-muotoinen seuranta-aineisto #Ihan Diginä! –hankkeen sähköisessä tietokannassa.

#Ihan Diginä!. 2021b. Seuranta. Viitattu 21.3.2021. Exel-muotoinen seuranta-aineisto #Ihan Diginä! –hankkeen sähköisessä tietokannassa.

Ilomäki L, Paavola S, Lakkala M, Kantosalu A. 2014 Digital competence – an emergent boundary concept for policy and educational research. *Educ Inf Technol* 2016, 21, 655–679. Viitattu 14.3.2021. www.janet.finna.fi, ProQuest Central. DOI 10.1007/s10639-014-9346-4

Jokinen, E. 2017. Näkökulmia arviointitutkimukseen. Henkilöstö kuntauudistuksessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 18.1.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101418/978-952-03-0452-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kaarakainen, M-T. 2020. Digitaaliset kansalaistaidot kertyvät nuorten vapaa-ajan käyttökokemuksista. Blogikirjoitus Verke.org-sivustolla. Viitattu 25.3.2021. <https://www.verke.org/blogit/digitaaliset-kansalaistaidot-kertyvat-nuorten-vapaa-ajan-kayttokokemuksista/>

Kehitysvammaliitto. N.d. Kehitysvammaisuus. Artikkeleli Kehitysvammaliiton internetsivuilla. Viitattu 2.2.2020. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. 2020. Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista 30.5.2020. Viitattu 17.4.2021. https://www.tukiliitto.fi/uploads/2020/08/3b649c1a-tukiliitto_lausunto_30_5_2020_henkilotunnuksen_uudistamista_pohtineen_tyoryhman_loppuraportista.pdf

Kivistö, M. 2017. Vammaisten nuorten teknologisten toimijuuksien rakentuminen digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Katsaus laadulliseen tutkimukseen. *Nuorisotutkimus*, 35, 4, 35-49. Viitattu 21.3.2021. <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2017/4/vammaist.pdf>

Korkeakoski, E. 2017. Arvioi ja menesty. Arviointitoiminnan perusteet, prosessit ja vaikuttavuus. Tampere: Mediapinta.

- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Vastapaino Oy, Tampere. E-kirja, Ellibs Library
- KVANK. 2018. Asumisen tekoja. Laatuksiteerit asumisen arviointiin ja kehittämiseen. Viitattu 21.5.2020. <https://verneri.net/asumisen-tekoja/wp-content/uploads/2018/11/asumisen-laatuksiteerit-2018.pdf>
- KVANKin Työn ja päivätoiminnan valiokunta. 2017. Yksi tekijöistä. Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatuksiteerit. Viitattu 3.6.2020. <https://verneri.net/yleis/sites/default/files/dokumentit/pdf/yksi-tekijoista-verkko.pdf>
- Lindqvist, T. 1999. Evaluaation uskottavuus. Teoksessa Arviointi ja asiantuntijuus. Toim. R. Eräsaari, T. Lindqvist, M. Mäntysaari ja M. Rajavaara, 106-118. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Miettinen, J., Selander, K. & Linnosmaa, I. 2020. Sosiaali- ja terveystalvelujen vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden tutkiminen. Teoksessa Uudistuva sosiaali- ja terveystala. Toim. A, Hujala ja H. Taskinen. Viitattu 15.3.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022>
- Mäntysaari, M. 1999. Millaista asiantuntijuutta arviointitutkimus antaa? Teoksessa Arviointi ja asiantuntijuus. Toim. R. Eräsaari, T. Lindqvist, M. Mäntysaari ja M. Rajavaara, 7-16. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Nevala, Pehkonen, Teittinen, Vesala, Pörfors & Anttila. 2018. Kuntoutuksen vaikuttavuus kehitysvammaisten toimintakykyyn ja työllistymiseen sekä sitä estävät ja edistävät tekijät: Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. Kela. Työpapereita 133. Viitattu 20.3.2021. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/230842>
- Oppiminen. 2016. Artikkelit Kehitysvammaliiton internetsivuilla. Viitattu 2.2.2020. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/oppiminen/>
- Puusa, A. 2020a. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 99-113. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- Puusa, A. 2020b. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 141-152. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 166-168. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- Puusa, A. & Julkunen, S. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, 181-194. Toim. P Juuti ja A. Puusa. Viitattu 21.3.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.
- Robson, C. 2000. Small-scale evaluation. Viitattu 7.3.2020. Google Scholar. <https://pdfs.semanticscholar.org/5bb5/4d2e76ef41faf00f63090f7a83cfc28cd26f.pdf>

Rotkirch, A. 2020. Mitä on digihyvinvointi? PDF-materiaali Digi arkeen –neuvottelukunnan pyöreän pöydän keskustelusta Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa 29.10.2020. Viitattu 14.3.2021. <https://vm.fi/documents/10623/42907079/Digihyvinvointi+29.10.2020+Rotkirch.pdf/fc368b24-fbb5-92e8-bddb-b578218ecf02/Digihyvinvointi+29.10.2020+Rotkirch.pdf?t=1603974471646>

Saari, E. 2019. Digitalisaation synnyttämiä kuiluja tulee tutkia. Blogikirjoitus Suomidigi-internetsivustolla. Viitattu 29.3.2021. <https://www.suomidigi.fi/blogit/digitalisaation-synnyttamia-kuiluja-tulee-tutkia>

Sachdeva, N., Tuikka, A-M., Kimppa, K. & Suomi, R. 2015. Digital disability divide in information society. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society* 13, 3/4, 283-298. Viitattu 8.2.2020. www.janet.finna.fi, Emerald (DOI: 10.1108/JICES-10-2014-0050)

Sainio, T., Ängeslevä, V. & Talvitie-Lamberg, K. 2018. Osallisuuden näkökulmia tietopolitiikassa. Valtiovarainministeriön tietopoliittisen selonteon taustapaperi. <https://vm.fi/documents/10623/10841416/Sainio-%C3%84ngeslev%C3%A4-Talvitie-Lamberg-Osallisuuden+na%CC%88ko%CC%88kulmia.pdf/280af6bf-3c86-2cc5-ba0e-91cef5b0a902/Sainio-%C3%84ngeslev%C3%A4-Talvitie-Lamberg-Osallisuuden+na%CC%88ko%CC%88kulmia.pdf>

Salminen, T. 2020. Digiosallisuus. Sosiaali- ja terveysministeriön Powerpoint-esitys verkossa. Viitattu 14.3.2021. https://koulutus.fcg.fi/Portals/2/2_Salminen_T_Digiosallisuus.pdf?ver=2020-01-29-154912-423

Sitra. 2020. Megatrendit koronan valossa. Sitran selvityksiä 171. Viitattu 29.3.2021. <https://media.sitra.fi/2020/10/02085411/megatrendit-koronan-valossa.pdf>

Stakes. 2001. Arviointi sosiaalipalveluissa: Katsaus arvioinnin peruskysymyksiin. Stakes, FinSoc Työpapereita 3/2001. Viitattu 3.5.2020. <https://www.julkari.fi/handle/10024/75416>

STEA. 2020. Etusivu. Viitattu 3.5.2020. <https://www.stea.fi/>

STM. 2016. Digitalisaatio terveyden ja hyvinvoinnin tukena. Sosiaali- ja terveysministeriön digitalisaatiolinjaukset 2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2016:5. Viitattu 16.3.2021. <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/2/cover>

STM. N.d. Vammaispalveluja koskeva lainsäädäntö. Viitattu 17.3.2021. <https://stm.fi/lainsaadanto/vammaiset>

Soste. 2021. Toiminnan vaikuttavuus. Viitattu 25.4.2021. <https://www.soste.fi/jarjestoopas/toiminnan-vaikuttavuus/>

Strategia, missio, visio, arvot. N.d. Tietoa Honkalampi-säätiön sisäisessä intrassa. Viitattu 1.2.2020.

Suomen arviointiyhdistys. 2018. Arvioinnin arvot ja eettiset periaatteet. Viitattu 5.4.2021. <https://www.sayfes.fi/suomen-arviointiyhdistys-ry/arvioinnin-arvot-jaeettiset-periaatteet/>

Suomen virallinen tilasto. 2020. Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö. Viitattu 13.3.2021. https://www.stat.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tie_001_fi.html

THL. 2018. Vammaisuus. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 2.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisuus>

THL. 2019. Palvelutarpeen arviointi. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 3.5.2020. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/palvelutarpeen-arviointi>

THL. 2021a. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 14.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

THL. 2021b. Digiosallisuuden edistäminen. Viitattu 26.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/digiosallisuuden-edistaminen>

TIEKE. N.d. DiKATA -hankkeen digitaitotasot. Viitattu 22.2.2020. <https://tieke.fi/digitaitotasot/>

Tuikka, A-M., Vesala, H. & Teittinen, A. 2018. Digital Disability Divide in Finland. Viitattu 9.2.2020. https://www.researchgate.net/publication/326670000_Digital_Disability_Divide_in_Finland_7th_International_Conference_WIS_2018_Turku_Finland_August_27-29_2018_Proceedings

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi. Viitattu 11.2.2021. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.

Tuomivaara, S. & Alasoini, T. 2020. Digitaaliset kuilut ja digivälineiden erilaiset käyttäjät Suomen työelämässä. Työterveyslaitos. Viitattu 4.4.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:9789522619488>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely. Viitattu 3.4.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valjakka, S. 2017. Näkökulmia vammaisten ihmisten ja mielenterveyskuntoutujien tietotekniikan ja digipalvelujen käyttöön. Digitaalinen arki –selvitysprojekti. Aspa-selvityksiä 1/2017. Viitattu 23.2.2020. <https://docplayer.fi/46449805-Nakokulmia-vammaisten-ihmisten-ja-mielenterveyskuntoutujien-tietotekniikan-ja-digipalvelujen-kayttoon.html>

Valtioneuvoston kanslia. 2021. Digiosallisuus Suomessa. Viitattu 3.4.2021. <https://tietokayttoon.fi/-/digiosallisuus-suomessa>

Valtiovarainministeriö. 2019. Digitaalinen Suomi -Yhdenvertainen kaikille. Digi arkeen-neuvottelukunnan toimintakertomus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:23. Viitattu 22.12.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161486/VM_2019_23_Digitaalinen_Suomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtiovarainministeriö. 2020. Yhteenveto pyöreän pöydän keskustelusta Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa. Viitattu 14.3.2021. https://vm.fi/documents/10623/4878960/Liite_Yhteenveto+py%C3%B6re%C3%A4n+p%C3%B6yd%C3%A4n+keskustelusta+Hyvinvointi+ja+osallisuus+digitaalisessa+yhteiskunnassa_26.11.+lop.pdf/3a4d3422-64a8-cf49-4dfa-3a2a813fbcc6/Liite_Yhteenveto+py%C3%B6re%C3%A4n+p%C3%B6yd%C3%A4n+keskustelusta+Hyvinvointi+ja+osallisuus+digitaalisessa+yhteiskunnassa_26.11.+lop.pdf?t=1606820237565

Valtiovarainministeriö. N.d.a Digipalvelulaki. Viitattu 16.3.2021. <https://vm.fi/digipalvelulaki>

Valtiovarainministeriö. N.d.b Digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisen hanke. Viitattu 13.3.2021. <https://vm.fi/digitaalinen-henkilollisyys>

Van Dijk, J. 2018. Afterword: the state of digital divide theory. Teoksessa *Theorizing Digital Divides*, 199-206. Toim. M, Ragnegga ja G.W Muschert. London and New York: Routledge

Vataja, K. 2018. Monimutkainen, systeeminen vaikuttavuus. Puheenvuorokirjoitus Sitran verkkosivuilla. Viitattu 15.1.2020. <https://www.sitra.fi/blogit/monimutkainen-systeeminen-vaikuttavuus/>

Verke. 2019. Mitä nuorisotyön tulisi tietää? Havaintoja teknologisoituvasta maailmasta. Helsinki: Grano.

Verke. 2021. Digitaalisen nuorisotyön käsitekoppa. Viitattu 14.3.2021. <https://www.verke.org/vinikit/digitaalisen-nuorisotyon-kasitekoppa/>

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Prima.

Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez S. & Van den Brande, G. 2016. *DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model*. Viitattu 22.2.2020. <https://op.europa.eu/s/oO2h> DOI 10.2791/520113

27/2016. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sen lisäpöytäkirja. Viitattu 2.2.2020. <https://www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.>

380/1987. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Viitattu 17.3.2021. <https://www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.>

Liitteet

Liite 1. Kutsu ryhmähaastatteluun (ammattihenkilöstö)

Hyvä vastaanottaja,

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosionomi YAMK -tutkintoa. Suuntautumisalani on sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen.

Teen opinnäytetyönäni arviointitutkimuksen #Ihan Diginä! -hankkeeseen. Tutkimuksen toimeksiantaja on Honkalampi-säätiö. Tutkimuksessa arviointia tekevät hankkeen toiminnoissa mukana olleet sidosryhmät eli digitoimijat ja ammattihenkilöstö. Tutkimuksen avulla saadaan ajankohtaista arviointitietoa hankkeen toimintaprosessien tuloksista, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sidosryhmien näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen avulla on mahdollisuus kehittää hankkeen toimintaprosesseja.

Tutkimus toteutetaan pari- ja ryhmämuotoisina teemahaastatteluna, johon kutsun teidät osallistumaan. Osallistuminen merkitsee keskustelua oheisen teemahaastattelurungon teemojen mukaisesti pienryhmissä, 2-4 henkilöä, etäyhteyden välityksellä. Haastattelu kestää noin 1 ½ - 2 tuntia. Haastattelu voidaan toteuttaa tarvittaessa myös yksilöhaastatteluna. Haastattelu taltioidaan äänitteelle ja/tai videolle. Tutkimusaineistoa säilytetään hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tallenteet tuhoetaan heti tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Osallistuminen kyselyyn on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Tutkimusjulkaisussa esitetään otteita haastateltavien puheesta, mutta nimiä ei mainita. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa.

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii Kari Jaatinen ja Asta Suomi Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Ystävällisin terveisin,

Saila Kosunen
#Ihan Diginä! -hankkeen projektipäällikkö

TEEMAHAASTATELUN TEEMOJA

1. Taustoitus
 - esittäytyminen
 - hankkeen kanssa tehty yhteistyö ja toiminta
2. Toimintaympäristön digitaalinen kehitys (muutosnäkökulma)
 - oman toimintaympäristön ja sen digitaalisen valmiuden kuvailu (alkutilanne vrt. nyt)
 - digitaalista osallisuutta tukevat ja estävät tekijät
3. Hankkeen toiminnan vaikutusten arviointia (yhteisö ja yksilötaso + organisaatio)
 - odotukset ja tarpeet
 - havaitut vaikutukset (toiminnan aikana, toiminnan jälkeen)
 - hyödyt
 - ongelmat, haasteet, haitalliset vaikutukset
 - muutokset (lyhytaikaiset, pitkäaikaiset)
4. Digitaalisten ja digiosaamisen kehitys
 - digitaalisten merkitys nyky-yhteiskunnassa, edut ja haitat
 - digitaalisten ja digiosaamisen kehittyminen
 - digitaalisuuden hyödyntäminen
 - mahdolliset muutokset ja niihin johtaneet syyt
5. Kehittäminen
 - kehittävä näkökulma hankkeen toiminnan eri vaiheisiin (aloitus, toiminta, yhteistyö toiminnan jälkeen)
 - toiminnan vahvuudet ja heikkoudet
 - miten toimintamalli kykenee vastaamaan kentän tarpeisiin ammattihenkilön näkökulmasta
 - tulevaisuuden tarpeet digitaalisen osallisuuden yhdenvertaisempaan toteutumiseen

Liite 2. Saatekirje digitoimijoille

KUTSU RYHMÄHAASTATTELUUN

KUTSUN SINUT

RYHMÄHAASTATTELUUN

HAASTATTELU ON OSA OPINNÄYTETYÖTÄNI JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUSSA.

jamk | Jyväskylän ammattikorkeakoulu

HALUAN KUULLA

MIELIPITEESI

DIGIKLUBITOIMINNASTA

HAASTATTELU TOTEUTETAAN

TEAMS-ETÄYHTEYDELLÄ.

JUTTELEMME

NOIN

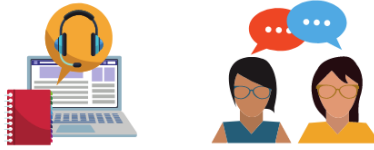

1 1/2 TUNTIA

JUTTELEMME 3-5 HENKILÖN RYHMÄSSÄ.

HAASTATTELUSSA KESKUSTELEMME

DIGITAIKOKI JA OSAAMISESTA

- MITÄ OSAAT?
- MIHIN KÄYTÄT?
- MITEN OLET OPPINUT DIGILAITTEIDEN KÄYTTÖÄ?

DIGILAITTEIDEN KÄYTTÖSTÄ KOTONA, TÖISSÄ JA HARRASTUKSISSA

- MITEN KÄYTÄT DIGILAITTEITA NÄISSÄ PAIKOISSA?
- MISTÄ SAAT APUA JA OHJAUSTA DIGIASIOIHIN?

DIGIKLUBITOIMINNASTA

- MIKÄ OLI HYVÄÄ? MIKÄ HUONOA?
- MITEN DIGIKLUBI OLISI PAREMPI?
 - MITÄ OPIT?
- MITÄ HYÖTYÄ TOIMINNASTA OLI?

NÄMÄ OVAT ESIMERKKIKYSYMYKSIÄ.

KAIKKIIN KYSYMYKSIIN EI TARVITSE VASTATA.

Liite 3. Videointi ja äänityslupa

VIDEOINTI- JA ÄÄNITYSLUPA

ANNAN LUVAN

TEAMS-VIDEOHAASTattelun

TALLENTAMISEEN

SAILA KOSUSEN

OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN.

VIDEOTA

EI NÄYTETÄ MUILLE.

VAIN PUHE

KIRJOITETAAN

JA

TALLENNETAAN.

NIMEÄNI EI JULKAISTA.

OPINNÄYTETYÖ

JULKAISTAAN
INTERNETISSÄ,

THESEUKSESSA.

PAIKKA JA AIKA _____ / _____ /20

ALLEKIRJOITUS _____

Liite 4. Esimerkki haastattelun kuvatuesta

NYT KESKUSTELLAAN

DIGIKLUBITOIMINTA

NYT KESKUSTELLAAN

DIGITAI DOT JA DIGILAITTEET

NYT KESKUSTELLAAN

DIGILAITTEIDEN KÄYTTÖ
KOTONA/ TÖISSÄ/ KOULUSSA
HARRASTUKSISSA

Liite 5. Teemoittelu esimerkki, ammattihenkilöt vaikutukset

	A	B	C	D	E	F
1	ILMAISU Toi turvallisuuski on niin kaksipiipunen juttu, että onko sitä opittu vai ei. Sitä pietään esillä paljon, mutta sitten seuraavana päivänä tapaamisesta, mä nään, että joku kertoo osotteensa ja Facebookissa. Toivoin, että sen turvallisuudenkin suhteen olis jonkun näköstä tietosuutta ainakin tulla. Muistuttelen, että mitäs pitikään kattoa kun on joku uus sivu, että mitä siellä ylhäällä piti olla. Joo siellä pitää olla se lukon kuva. Joku ainakin muistaa sitten. (O8)	PELKISTYS	ALATEEMA	YLÄTEEMA	JATKOVAIKUTUS (SELKEÄ)	PÄÄTEEMA
2		DIGITURVALLISUUDEN HARJOITTELU OSANA ARJEN TOIMINTOJA.	DIGITURVALLISUUS (DIGITAITO)	TYÖOTE		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
3	Ossaan hakke enemmän tietoa, opin tuntemaan asiakkaita paremmin tästä digitaalisesta näkökulmasta, ossaan ehkä arvioida, minkälaisin askelin kunkin asiakkaan kanssa vois edetä ja mikä sopis kenellekin. (O9)	TOIMINTA LISÄSI TAITOJA TIEDONHAKUUN JA TOI VALMIUKSIA HUOMIOIDA DIGITAALISEEN OSALLISUUTEEN LIITTYVIÄ TEKIJÖITÄ (YLLÄTTÄVÄ).	TIEDONHAKU/TIETO	DIGITAI DOT/MOTIVAATIO?		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
4	Just enemmän herätti meidän asiakkaitten toimijuuteen ja osallisuuteen se, että miten paljon he voivat osallistua. Heilläähän on taitoja, kun ne vaan herätetään sieltä ja otetaan esille ja heitä autetaan siinä alussa. (O7)	TOIMINTA LISÄSI YMMÄRRYSTÄ DIGIN TUOMISTA OSALLISTUMISMÄHDOLLISUUKSISTA	TIETO/ TOIMINNAN TOTEUTUSTAPA	MOTIVAATIO?		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
5	Itse olen oppinut ihan uusia asioita, oon oppinu senkin, että heti voi poistaa jutun WhatsAppista (O8)	OPPINUT DIGITAITOJA.	VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS (WHATSAPP)	DIGITAI DOT	OMA ARKI	VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
6	Kyllä se on tuonu itsevarmuutta käyttäjä ja neuvoo muita, ja syöksyy siihen. Ennen minä vamaan sanoin, että en minä ossaa, minä kysyn tuolta. Ehkä mie nyt vähän liiankin saatan mennä. (O1)	ITSEVARMUUTTA DIGILAITTEIDEN KÄYTTÖÖN JA DIGITUEN ANTAMISEEN	ASENNE (ITSEVARMUUS)	ASENNE/MOTIVAATIO? + TYÖOTE (DIGITUEN ANTAJA)		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
7	..otettas osaks tämä digitaalisuus myös osaksi työtöte. Mulle tullee nyt koko ajan ideoita, että mihin kaikkeen sitä vois hyödyntää ja käyttää, netissäähän on vaikka mitä...Kyllähän mulla tietä lisääntyä ja kiinnostus näihin asioihin heräs...Haluan vaikuttaa enempi heidän osallisuuteen ja heidän osallisuuden edistämiseen. (O1)	TOIMINNAN KAUTTA TIETOA JA KIINNOTUSTA	TIETO + ASENNE (INNOTUS) + AKTIIVINEN HYÖDYNTÄJÄ?	MOTIVAATIO / TYÖOTE		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
8	Varsinkin kun näkkee sen, että asiakas hyötyy, hän innostuu ja hän oppii käyttämään ja tekemään. Käyttämään tekniikkaa. Tokihan se meitäkin ohjaajina innostaa. (O6)	DIGITOIMUJOIDEN INNOTUKSEN NÄKEMINEN INNOTAA HYÖDYNTÄMÄÄN DIGIÄ.	ASENNE (INNOTUS)	ASENNE/MOTIVAATIO?		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
9	Valtavasti opin teijän kurssilla, semmasia pieniä juttuja, jotka on jääny arkea helpottamaan. Pystyn sitten muillekin sukulaisille ja kavereille näyttää, puhumattakaan että täällä töissä. Omassa arjessa hyödyllisiä. (O1)	OPPINUT UUSIA ARKEA HYÖDYTTÄVIÄ DIGITAITOJA.	DIGITAI DOT YLEISESTI	DIGITAI DOT	SIIRTÄNYT TAITOJA OMAAN HENKILÖKOHTAISEEN ARKEEN TYÖN LISÄKSI	VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
10	Yksi näistä ahkerimmista kavereista osasikin kirjoittaa sähköpostiosoitteen, kirjotti sähköpostin ja haki liitteen vielä siihen sanallisella avustuksella. Osas tosiaan paljon enemmän kuin mitä mä kuvittelin, mä en oo nähny häntä tietokoneella täällä. (O8)	SAANUT TOIMINNAN MYÖTÄ UUTTA TIETOA DIGITOIMUJOIDEN DIGIOSAAMISESTA (YLLÄTTÄVÄ).	TIETO	MOTIVAATIO?		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
11	Jotenkin tuntui, että tää kaatuu yhtäkkiä, ehkä se ei tullukkaan, minä otin ja muutki henkilöstössä otti sen, asiakkaat ei vamaan. Että nyt täytyy tähän panostaa. Tuli jotenkin semmonen tunne, että apua, ne kuvittelee, että me ymmärretään täällä jostakin jotakin tai meidän asiakkaat ymmärtää. (O3)	TOIMINTA TUOTTANUT AHDISTUSTA JA EPÄVARMUUTTA.	PAIN, STRESSI	EI TOIVOTTU-VAIKUTUS		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
12	Ehkä siinä se pieni asennejuttu, että herättäny ittesä siihen, että voit lisätä sen asiakkaan toimijuutta enemmän, kun muutat ommaa ajattelutappaa. (O6)	MUUTOS AJATTELUSSA.	ASENNE/ TOIMIJUUDEN TUKIJA	MOTIVAATIO/ TYÖOTE		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
13	Itellä muhii jo vaikka mitä ajatuksia asian (digitaalisen arjen) kehittämiseksi, Tää on semmonen alue mikä minnu kiinnostas ihan hirveesti, kun ois vaan riittävästi resursseja vaikka kiertää tuolla. (O9)	HALUAA KEHITTÄÄ DIGIMPÄÄ ARKEA ETEENPÄIN.	ASENNE (INNOTUS/KIINNOTUS)	MOTIVAATIO	TYÖNKUVA/OMA TULEVAISUUS?	VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
14	Ainakin itelle tuli tietynlainen rohkeus käyttää juttuja. Niinku joku Teams oli täyttä hepreaa mulle ennen tätä digiklubia. Se, että uskaltaa myös asiakkaiden tabletteja käyttää ja neuvoo että, jos hyö tarvi jotakin.(O5)	LISÄSI DIGITAITOJA. SAI ROHKEUTTA DIGILAITTEIDEN KÄYTTÖÖN JA DIGITUEN ANTAMISEEN.	VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS (ETÄYHTEYS) + LAITTEEN HALLINTA + ASENNE (ROHKEUS)	DIGITAI DOT --> MOTIVAATIO	RYHMÄN ULKOPUOLEINEN YHTEISÖ	VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
15	Pyrkisin siihen, että pystysin enemmänkin. Esimerkiksi näiden kokemusta jakaminen eteenpäin. Mä oon vapaaehtonen näihin etäjuuttuihin ja muihin. Mun mielestä se on kivaa vaihtelua arkeen ja mietin ihan päivittäin, miten mä voisin lisätä sitä puolta tässä mun työssä. (O8)	HALUAA HYÖDYNTÄÄ DIGITAALISUUTTA TYÖSSÄÄN ENEMMÄN.	TOIMINTA YLEISESTI	ASENNE/MOTIVAATIO	TYÖNKUVA/OMA TULEVAISUUS?	VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
16	Tän myötä on tullu kokeiltuu itekin semmosta mitä on tienny että on olemassa, mutta ei vaan oo tullu kokeiltuu. Se on paljon kivempi tehdä toisten kanssa. (O8)	TOIMINNAN MYÖTÄ UUTTA TIETOA JA UUSIA DIGIKOKEILUJA.	TOIMINTA YLEISESTI	TIETO / DIGITAI DOT?		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
17	En ollu käyttäny etäyhteyksiä ennen hanketta. Oli se ladattu, mutta ei. (O2)	TOIMINNAN MYÖTÄ KOKEILLUT OPPINUT ETÄYHTEYDEN KÄYTTÖÄ.	VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS (ETÄYHTEYS)	DIGITAI DOT		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
18	Ei se välttämättä ollu mikään vieras juttu (digitaalinen osallisuus), mutta paljon oli vaan asioita mitä ei oo tullu ajateltu. (O8)	TOIMINNAN MYÖTÄ TIETOA DIGIOSALLISUUDESTA.	TIETO	ASENNE/MOTIVAATIO		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)
19	Kyl mie ite koen, että sen mitä tehään digitaalisesti, on kuitenkin työtä sen asiakkaan etteen, ei se oo semmosta töistä luistamista, joku ajattellee, että sie vaan hoijat ne tuolla tavalla, niin eihän se nää sitä. Sitten kun näkkee, niin sehän on ite osannu hoitaa sen asian, ei tarvi olla siinä vieressä kävelemässä. (O2)	TOIMINNAN MYÖTÄ KIRKASTUNUT AJATUS DIGITAALISUUDEN HYÖDYISTÄ.	TOIMIJUUDEN TUKIJA	TYÖOTE		VAIKUTUS (AMMATTIHENKILÖ)

Liite 6. Teemoittelu esimerkki, toimijat vaikutukset

	A	B	C	D	E	
	ILMAISU	PELKISTYS	ALATEEMA (T)	YLÄTEEMA	JATKOVAIKUTUS (SELKEÄ)	PÄÄTEEMA
1						
2	Pistää hyviissä ajoin puhelimen pois, ei kato ruutua enää illalla. (D21) (digitoimija ohjaa haastattelijaa digihyvinvointiin liittyvissä tapahtu siellä ihan hirveesti muutoksia. Monellekkin se pelko, että apua tuollanen laite. Alkuunhan oli, että en varmaan minä mittään älylaitteita ikinä tai tuommasia älypuhelimia ota. Valtava edistyminen koko talossa. (O9)	TIETOA ÄYLÄLAIITTEEN VAIKUTUKSESTA HYVINVOINTIIN	LAITTEEN KÄYTTÄMINEN	DIGITAITO		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
3	Mulle tuli lisää intoa, varsinkin kun sain sen normi kännykän tilalle tuon älykännykän. (D3)	MUUTTANUT SUHTAUTUMISTA DIGILAITTEISIIN MYÖNTEISEMPÄÄN.	ASENNE	MOTIVAATIO		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
4	H:Mitä opit? ...Ääniviestien käyttö WhatsAppissa, minä oon parempi käyttäjä. (D10)	LAITE+TOIMINTA=INNOSTUS	LAITEHANKINTA	TEKNOLOGIA JA ASENNE		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
5	Opettiin, miten turvallisesti netissä käytettävään. (D1) Niin, monta kertaa sitä käytiin läpi, mutta se on hyväksi. (D5)	OPPINUT ÄÄNIVIESTIEN KÄYTTÖÄ	WHATSAPP/VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS	DIGITAITO		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
6	Rohkaistu sanomaan niitä palautteita just videolla tai erilaisilla valokuvilla, niin siinäkin oli se itseilmaisu aika hyvä, mihin ei ollut tottunu. Jos oman kuvan tai oman videon näkkee jostakin. Se oli uusi juttu se. Sai olla vähän julkis, kun pääsi kaneen ruudulle. (O2)	OPPINUT DIGITURVALLISUUTTA	DIGITURVALLISUUS	DIGITAITO		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
7	Mulla oli jo hyvät digitaidot, en periaatteessa uutta oppinut, paitsi Padletin käytön. Uusista sovelluksista mitä on olemassa, sain lisää tietoa. (D5)	OPPINUT DIGITAALISTA ITSEILMAISUJA.	ITSEILMAISU/ VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS	DIGITAITO		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
8	On tullu seffien ottamisen taitoja ja sen miten otetaan hyvä kuva ja sit sitä tarkennusta ja piti miettiä mikä oli oikee valosuus siihen valokuvaan ja ei taustalla mitään ylimäärästä. (D1)	DIGIVALOKUVAAMISEN TAITOJA.	ITSEILMAISU/ OMAN LAITTEEN KÄYTTÖ	DIGITAITO		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
9	Minä silloin, kun mumman luona kävin, niin muutaman kerran, se oli vähän vastahankaan, mutta kyllä sekkii oppi käyttämään, vanhempia oon kans ottanu. (D3)	ANTANUT RYHMÄN ULKOPUOLELLA DIGITUKEA TOIMINNAN JÄLKEEN.	DIGITUEN ANTAJA. (SUKULAISET)	ROOLI	TAIDOT SIIRTYVÄT ETEENPÄIN ARJESSA SUKULAISILLE	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
10	Vaikka tuo koronaviikku, pikkujuttu, mutta kun asiakas tuli pyytämään, että hei mulla ei oo sitä koronaviikkuu, niin sit katottiin yhdessä. (O7)	DIGITOIMIIJA HAKEE DIGITUKEA. AMMATIHENKILÖ ANTAA DIGITUKEA.	DIGITUEN TARVITSIJIA	ROOLI		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
11	Oon ehkä huomannu silleen, että niissä digijutuissa löytyy ne yksilölliset jutut...Esimerkiks jollekin se aktiivisuusrannekkeen seuranta ja puhelimen siihen hyödyntäminen on tullu tosi tärkeeks, siitä on ollu tosi iso apu. Ja toiselle WhatsAppin käyttö, että saat soittoa sille kaverille videopuheluita, saat soittoa sinne kotiini vanhemmille sen videopuhelun. Se on paljon kivempi, kuin että soittoits sen äänipuhelun. Jokkaiselle on tavallaan se oma iuttu tärkee. (O4)	DIGITOIMIJOIDEN ARKEEN JÄÄNYT HYÖDYLLISIÄ DIGITAALISIA.	AKTIIVISUUSRANNEKKEEN KÄYTTÖ, WHATSAPP (VIDEO JA ÄÄNIPUHELUT)	DIGITAITO	TAIDOT SIIRTYNEET OMAAN ARKEEN	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
12	Ei ois onnistu etäyhteydellä tämä (haastattelu), en varmaan ois osannu aukasta. (D8)	OPPINUT TOIMINNASSA ETÄYHTEYDEN KÄYTTÖÄ.	ETÄYHTEYS/ VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS	DIGITAITO	TAITO SIIRTYNYT RYHMÄN	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
13	Sitten myöskin se, että asiakkaat tuo digitoitajaan esille, että hyö on nyt oppinu tämmöstä tai hän haluisi nyt tällasen. (O7)	OMIA DIGITAALISIA JA KIINNOSTUKSIA TUODAAN ESIIN.	OPPIJA	ROOLI		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
14	Saattaa olla, että katotaan onko jotakin uusia pelejä tai uusia ohjelmia. Ja monia ohjelmia, vaikka ne foodiet on jääny asiakkaille ihan arkeen, että hyö pystyy suunnittelemaan sitä kauppalistaa aikaseemmin ja katoo mitä ne maksaa, että pystyy sitä viikkobudjetointia tekemään. (O2)	ETSITÄÄN UUTTA. DIGIN HYÖTYKÄYTTÖ OMAN ITSELLISEN ARJEN TUKENA.	DIGIKANSALAINEN	ROOLI	OMA ARKI JA TOIMIJUUS	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
15	Ehkä vähän iäkäämmät, ketkä ei oo tottunu käyttämään, ja kellä ei ollu niitä laitteita, hyö sitten innostu ostamaan niitä ja hyö oppi käyttämään ihan uusia taitoja. Se kyllä ylilähti, ne on jääny kivasti arkeekin. (O2)	UUSIA LAITTEITA HANKITTU.	OMA LAITE	TEKNOLOGIA/DIGITAIIDOT	OMA ARKI	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
16	Ja sit se motivaatio heillä, välillä vähän tuntu, että jos ostaaotat niitä laitteita, että rikkooko ne, tai tullee kohan niitä käytettyä. Että rahallisesti kannattaako ostaa vaikka tablettia, jos se jää vaan sinne kaapin päälle, mutta kyllä ihan kaikilla on jääny päivittäiseen käyttöön. Siinä omassa arjessa hyö pelaillee pelejä tai katoo youtube-videoita, tai käyttää WhatsAppia, tai valokuvaa, tai jotakin. Ei oo kyllä silleen yhtään turhaa hankintaa tullu tässä porukassa. (O2)	DIGITAALISUUDEN HYÖDYNTÄMINEN ARJEN JA ITSELLISYYDEN TUKENA	VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS(WHATSAPP), ITSEILMAISU (VALOKUVAUS),AJANVIETTO	DIGITAIIDOT	OMA ARKI	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
17	Minun mielestä meidän asiakkaat on oppinu hoitamaan asiointiansa eri tavalla, että he hyödyntää eri tavalla tätä digiä. Esimerkiksi sähköpostin käyttö. On ihan huiketta mitä on tänä päivänä asiakkaita, he osaa itekin vastata sähköposteihin ja tsekkaavat ne. Jonkun asian voi tiedottaa sähköpostilla asiakkaalle ja se mennee varmasti perille. Ennen niitä luotiin sen takia, että pääsi kirjautumaan johonkin palveluun eikä kukkaan sen jälkeen muistanu koko sähköpostia, nyt se on oikeasti työväline meidän asiakkaille. (O4)	MUUTOS DIGIN KÄYTTÖTAVOISSA	DIGIKANSALAINEN	ROOLI	OMA ARKI JA TOIMIJUUS	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
18	Se mahto olla ensimmäisiä kertoja että ollaan etäyhteydellä missään jutuissa. Se oli jännää mutta kivaa toisaalta. (O5)	OPPINUT ETÄYHTEYDEN KÄYTTÖÄ TOIMINNASSA.	VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS (ETÄYHTEYS)	DIGITAIIDOT		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
19	Asiakkaat tekkee ite sähköstä ostoslistaa, niin sit vaan katoo ja käy ne yhdessä läpi, niin ei tarvii niitä kirjoitella. Osa saatto tehdä sillei, että ne teki sitä ostoslistaa ja saatto lähettää siitä kuvan, että hyö käy ostaa nämä ostokset. Semmonen, että hyö on päässy etteensä. (O2)	DIGITAALISUUDEN HYÖDYNTÄMINEN ARJEN JA ITSELLISYYDEN TUKENA	ASIOINTI/ DIGIKANSALAINEN	DIGITAIIDOT/ROOLI	OMA ARKI JA TOIMIJUUS	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
20	Ei pala ennee päreet (digilaitteen käyttäminen), kärsivällisyys kasvanut. (D8)	OPPINUT DIGIN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄÄ KÄRSIVÄLLISYYTTÄ.	OPPIJA	ROOLI		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
21	Hyö keskenään WhatsAppin kautta videopuheluita on ottanu. (O2)	UUDENLAISTA YHTEYDENPITOA DIGITOIMIJOIDEN KESKEN	VIESTINTÄ JA VUOROVAIKUTUS (WHATSAPP)	DIGITAIIDOT		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
22	H: Alussa Youtube oli se käytetyin sovellus. Miten nyt? Mihin te käytätte digiä? No kyllä se on edelleen se musiikki, mutta nythän on sitten jo leviny spotifyt ja kaikki, ei meidän asiakkaat halluu kuunnella Youtubesta musiikkii vaan se otetaan se Spotify. Just että ne ei oo mittään, että otetaan se Kehitysvammaliiton julkaisu ja niitä vaan katotaan mikä on kehitysvammallille vaan ihan kaikkee mitä muuti. Tehdään taktotteja ja ollaan snäpissä. (O4)	MONIPUOLISEMPAA DIGISÄLTÖJEN HYÖDYNTÄMISTÄ (TIETOA ERILAISISTA DIGIMAHDOLLISUUKSISTA)	TIETO + DIGIKANSALAINEN	ASENNE+ ROOLI		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
23	Ei ole kyse siitä ettei ymmärrettäs. Tämä (älylaite) on vaan väline, että hän pystyy. Tavallaan siinä on just tämä IMO (itsemääräämisoikeus), että vajoaanko myö siihen puuttuu. (O5)	LAITE VERKKOYHTEYKSIINEEN MAHDOLLISTAA RISKIALTIIN KÄYTTÄYTYMISEN.	RISKIKÄYTÖS	EI-TOIVOTUT VAIKUTUKSET		VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
24	Heidän oma motivaatio, että on saanu semmosen alkusyksäksen, sen innon, on halu oppia. On se sillä tavalla jääny asiakkaiden arkeen. Siitä ollaan aika innoissaan, kun sieltä löytyy musiikkia ja videoita ja googlen kautta, että mitä kaikkea sieltä voi löytyä. Monet on just hämmästelty sitä, että no voi hyö ihme täältä löytyy tämmöstä ja ai tänne saa tämmöstä! Se on ollu iso asia monelle. (O2)	TOIMINNALLA VAIKUTUSTA MOTIVAATIOON JA SITÄ KAUTTA HALUUN OPPIA.	TIETOA /HALU JA INTO OPPIA	MOTIVAATIO	OMA ARKI	VAIKUTUS (DIGITOIMIIJA)
25						

Liite 7. Teemoittelu esimerkki, yhteisövaikutukset

	A	B	C	D	E
1	ILMAISU	PELKISTYS	ALATEEMA	YLÄTEEMA	PÄÄTEEMA
2	Asiakkaathan on ohjannu muita ohjaajia täällä, jos on vaikka sitten ohjaajista joku ostanu älykännykän, ne on ladannu sinne niitä WhatsApeja, tai jotain muuta tämmöstä. (O2)	DIGITOIMIJIAT ANTAVAT DIGITUKEA OHJAAJILLE.	YHTEISÖASENNE	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
3	Minun mielestä se on meille leviny tosi hyvin ja vaikka meillä on vaihtunu henkilökunta, niin se on esitelty meidän toimintana ja osa perehdytystä, että meillä käytetään näitä digilaitteita ja meidän asiakkaat saa käyttää niitä ja opastaa... (O4)	DIGITAALISUUS OSANA ARJEN TOIMINTAA + PEREHDYTYSTÄ	TOIMINTA+YHTEISÖASENNE	TOIMINTA/KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
4	Toimintakeskuksella ruetaan nyt opettelemaan Teamsin aukasemista ja kaikkea näitä. Myö opetetaan siellä toisia. (D8)	DIGITOIMIJIAT DIGIOHJAAJINA YHTEISÖSSÄ.	EDISTÄVÄ VERTAISUUS	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
5	Tää on ihailtavaa kattoo, kun yhet oppi, niin toki ne siirtää sitä tietoa tuolla ja opitaan toinen toisilta. Ja viitsi minä oon oppinu asiakkailta! Meillä on ihan hirveen viisaita asiakkaita täällä näitten juttujen kanssa. (O9)	VERTAISDIGIOSAAMISEN JALKAUTTAMISTA YHTEISÖÖN.	EDISTÄVÄ VERTAISUUS	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
6	Me ollaan muuten otettu semmonen ryhmäviesti käyttöön. Tää tuli asiakkailta ja jostakinhan se kumpusi. Tosi kivoja asioita on noussu asiakkaitakii.(O7)	SYNTYNYT UUSIA SISÄISIÄ VIESTINTÄPOJIA. DIGITOIMIJIAT TEKEVÄT DIGIALOITTEITA.	SISÄINEN VIESTINTÄ/DIGIALOITTEET	VIESTINTÄ JA KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
7	Sit meillä on näistä vertaisohjaajista ollu toisille hirmu hyvä tuki. On näyttäny toiselle Spotifyta, kun ei oo ehkä ohjaajalta ilenny pyytää. Toinen asiakas on hänelle käynny laittamassa sen ja neuvonu. Tämmösiä kivoja juttuja. (O7)	VERTAISDIGIOSAAMINEN JALKAUTUU YHTEISÖN KÄYTTÖÖN.	EDISTÄVÄ VERTAISUUS	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
8	Vertaisohjaamista on tapahtunu arjessa vieläkkii tietyllä tavalla, että saatetaan kysyä joltain toiselta asiakkaalta, että mikä tässä on pielessä, tai ainakin paljon käyvät keskustelua siitä mitä sovelluksia kannattaa ottaa ja mitkä on pinnalla.(O2)	VERTAISDIGIOSAAMINEN ARJESSA	EDISTÄVÄ VERTAISUUS	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
9	Uskalletaan sanoo se, että mie en oikeesti tajuu yhtään mitää ja sitten opetellaan yhdessä, että ei tarvihe osata kaikkee valmiiks...että saa olla tyhmä ja uuno ja opetellaan yhdessä. (O4)	MADALTANUT KOKO YHTEISÖN KYNNYSTÄ ILMENTÄÄ DIGIHARJOITTELUN TARPEITA.	YHTEISÖASENNE	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
10	Meillä on sitten näitä ketkä ei varsinaisesti ollu tässä toiminnassa, mut kellä on laitteita, niin kyllä ne enempi innostu, että ku ne kuuli, että hei näillä on tämmönen digiklubi. Että ei mullakin on tämmösiä laitteita! Et kyllä varmaan sit muille lisäs sitä, innostusta. (O5)	UUSIA LAITTEITA JA INNOSTUSTA MYÖS RYHMÄN ULKOPUOLISILLE YHTEISÖN JÄSENIILE.	LAITTEISTO/YHTEISÖASENNE	LAITTEISTO/KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
11	H: Otteko ollu etäyhteydessä jonkun kanssa ennen hanketta asiakkaiden kanssa? Empä tiedä. En usko, se on tullu tän klubin ja koronan myötä. (O8)	ETÄYHTEYSIEN HYÖDYNTÄMINEN YHTEISÖSSÄ	ETÄYHTEYS	TOIMINNOT	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
12	On se muuttunu (laitteiden käyttö toimintaympäristössä). Se vähän riippuu, toki tauat on ne ajat, kun voi viestitellä, mutta sitten se tiedonhaku on eri asia. Kyllähän ohjaajakin monta kertaa päivässä sieltä jottain kattoo.(O9)	TOIMINNALLA OLLUT VAIKUTUSTA TAPAAAN HYÖDYNTÄÄ MYÖS DIGITOIMIJOIDEN OMIA LAITTEITA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARJESSA.	TIEDONHAKU	TOIMINNOT	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
13	Minusta meidän henkilökunta on nähny ne hyödyt, että miten se digi hyödyttää meidän asiakkaita.(O4)	MUUTOS AJATTELUSSA.	YHTEISÖASENNE	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
14	Tässä uuessa ryhmässä, yksi on oppinu linkin laittamaan, niin saan koronaohjeistuksia joka päivä. (O9)	SYNTYNYT UUTTA TOIMINTAA YHTEISÖÖN.	UUSI DIGIRYHMÄ	TOIMINNOT	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
15	Oli se heikomppaa (toimintaympäristön digitaalinen valmius) kuin nyt, kyllä se on kehittäny sen myötä. Saatiin ne ipadit, kyllä se oli hieman heikompi. (O3)	TOIMINTAYMPÄRISTÖN DIGITAALINEN LAITTEISTO LISINYT TOIMINNAN MYÖTÄ.	IPADEJA YHTEISÖKÄYTTÖÖN	LAITTEISTO	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
16	Kyllä minun mielestä opetellaan digijuttuja enemmän kuin ennen. (D22)	DIGI TOIMINNOISSA VAHVEMMIN.	DIGITAITOJEN HARJOITTELU	TOIMINNOT	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
17	Myö ollaan ohjaajan apuna digiryhmässä. (D24)	UUDEN TOIMINNAN MYÖTÄ TARJOUTUNUT UUSI TOIMIJUUDEN MUOTO/ ROOLI.	EDISTÄVÄ VERTAISUUS	KULTTUURI	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
18	Kyllähän se tämä kännykänkäyttö näkky, mutta aika hyvin on opittu, ettei koko aikaa voi rämplätä. Paljonhan myö keskustelun ohessa, saattaa olla että lehtee luetaan, sieltä nousee joku juttu ja sitten etitään lisätietoa aiheesta. (O9)	DIGITAALISUUDEN HYÖDYNTÄMINEN OSANA ARJEN TOIMINTOJA.	TIEDONHAKU	TOIMINNOT	VAIKUTUS (YHTEISÖ)
19	Meillä sitten on tietysti tämä etäyhteys tullu tämän toiminnan myötä, ja ollaan me saatu jopa tabletti. Laitteita on ihmiset ruennu saamaan, nehän mahdollistaa tietysti tämän koko homman. (O7)	SYNTYNYT UUSI PALVELUMUOTO + LAITTEISTOHANKINTOJA	LAITTEISTO/TOIMINNOT	LAITTEISTO/TOIMINNOT	VAIKUTUS (YHTEISÖ)

Liite 8. Teemoittelu esimerkki, digiklubitoiminnan arviointi

	A	B	C	D	E
1	ILMAISU	PELKISTYS	ALATEEMA (T)	YLÄTEEMA	PÄÄTEEMA
2	Pyydyttiin siihen somekäyttötymiseen ohjetta ja semmosia. Digiklubilla sitten käsiteltiin, että miten siellä somessa käyttäytyttään ja miten siellä toimitaan. Se tuli tarpeeseen, että saa siihen ohjausta. Ihan meidän pelkästään ohjaajien tuki ja ohjaus niin ei, siihen ajallisesti mitä tarvitsi aikaa siihen ohjaukseen, niin ei ois riittänyt. (O7)	TOIMINNASSA SAATU TUKEA HAASTEELLISEKSI KOETTUJIHIN DIGITAITOJEN OSA-ALUEISIIN.	NETIKETIN HALLINTA	SISÄLTÖ	VAHVUUS
3	Siellähän katottiin, kaverinkin vähän autto, oli kiinnostunu toisenki tekemisestä ja tsemppas. Hyö ite pääsivät määrittämään, missä järjestyksessä asioita käytiin läpi ja tuli semmosta kokemusta, että mie voin vaikuttaa tämän kokoontumisen kulkuun. Sittenhän ne toivo sitä, mihin aikaan se kahvitauko tuloo. Tattakai se vaikuttaa, ettei määrätä, että nyt tehään näin ja näin. Sehän vaikutti suoraan niihin asenteisiin ja oppimisintoon tuommonen. (O1)	TOIMINNASSA SAA APUA KAVERILTA JA SAA PÄÄTTÄÄ TIIMINÄ TOIMINNASTA	VERTAISOHJAAMINEN/YHTEISUU NNITTELU + OSALLISUUDEN /TOIMIJUUDEN TUKEMINEN	MENETELMÄT+ARVOT	VAHVUUS
4	Siellä oli semmosia tuttuja ja turvallisia elementtejä vaikka se struktuuri, että millä tavalla toimitaan, mistä aloitetaan ja miten lopetetaan. Just että saa sen kokemuksen, että yhdessä suunnitellaan, sitten tehään niitä juttuja mitä me on yhdessä sovittu, ja sitten vielä kerrataan. (O4)	OPPIMISTA JA TOIMINNAN KULKUA TUETTU STRUKTUURIN AVULLA. OMISTAJUUS.	OPPIMISEN TUKI+OSALLISUUS/TOIMIJUUS	MENETELMÄT+ARVOT	VAHVUUS
5	Digiklubi on aika hyvä, sinne tuli mielellään, hyvin oppi kaikkee tämmöstä. Parasta oli se, että oppi.(D10)	OPPIMISTA TUETTU KUVIEN JA TEKEMISEN AVULLA +PERUSTASON DIGIASIAT	KUVATUKI JA TEKEMÄLLÄ OPPIMINEN/ PERUSDIGITAIJOJA	MENETELMÄT/SISÄLTÖ	VAHVUUS
6	Ehkä niitä asioita ei esitelty vaikeimman kautta, se oli aika simppeleä, niin kuin sen pittääkin olla, ymmärrettävää, ja kuviakkii käytettiin. Ja myöskin se tekemisen kautta, koska niitähän harjoiteltiin. Jos ois ollu pelkkää puhetta, niin ois mennä yli hilseen, minullakkii. (O1)	TOIMINTAA MUKAVA TULLA +KOKEMUS OPPIMISESTA	OPPIMISTA TUKEVA ILMAPIIRI	ILMAPIIRI	VAHVUUS
7	Mukavat kaverit ja sitten hyvä opetus oli digijutuista ja kaikesta tämmösestä. (D5)	TIIMI JA HYVÄ OPETUS DIGIASIOISTA	RYHMÄMUOTO + HYVÄ OPETUS DIGIASIOISTA	JÄSENISTÖ + SISÄLTÖ	VAHVUUS
8	Oli ihan kiva, että oli etänäkin niitä yhteyksiä. Oli siinäkin omat haasteet, kun siinä oltiin vaan myö asiakkaiden kanssa, mutta myö hanskattiin nekki ihän suht hyvin. Oli se uutta ja jännää.(O5)	ETÄYHTEYKSIEN HYÖDYNTÄMINEN TOIMINNASSA.	ETÄYHTEYDET	MENETELMÄT	VAHVUUS
9	Sopiva aika se kaks tuntia, ei tylsisty, jos heti vaikka 10 minsan päästä, niin siinä ei kerkee mitään oppia siinä ajassa. (D6)	RYHMÄTAPAAMISEN KESTO SOPIVA	OPPIMISTA TUKEVA AIKA	MENETELMÄT	VAHVUUS
10	Sellanen positiivinen ilmapiiri. Kenenkään ei tarvinu jykistellä allenkään siellä. Hyvä remmi ja hyvä pössis. (O5)	POSITIIVINEN JA RENTO ILMAPIIRI, TIIMI	ILMAPIIRI + RYHMÄMUOTO	ILMAPIIRI+JÄSENISTÖ	VAHVUUS
11	Loppui liian aikaseen, sano vaan milloin otetaan uusiksi, olis tärkeää että tällaista toimintaa olisi, ei pääsis taitoj ruostumaan. (D3)	TOIMINTAJAN KOETTIIN OLLEEN LIIAN LYHYT	RYHMÄTOIMINNAN KESTO	OLOSUHTEET	HAASTE
12	Kaikki on alussa vähän vaikeeta. Meni aikaa alussa ennen kuin oppi, että miten mikäkin tehään, kun ihan alussa ei osannu mitään. (D4)	DIGI UUSI ASIA, JONKA VUOKSI KAIKKI TUNTUI ALUKSI VAIKEALLE.	DIGI OPPIMISEN AIHEENA	OPPIMISEN TEEMAT	HAASTE
13	Aihealueita ois vaikka miten pitkille kurseille. Tattakai ajat on rajattava. Asiakkaat ois varmaan halunnu, että loppuelämän ajan, koko ajan joka viikko, jotakin uutta opittavaa. (O2)	HAASTAVANA KOETTU AIHEEN LAAJUUS SUHTEESSA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAAN AIKAAN.	RYHMÄTOIMINNAN KESTO	OLOSUHTEET	HAASTE
14	Se K-ruoka jäi multa kokonaan, mie en saanu sitä, kun lainatabletin käyttöjärjestelmä oli niin vanha. Haluan opetella sen ihan alusta asti. (D4)	VANHA KÄYTTÖJÄRJESTELMÄ ESTÄNYT DIGIOPPIMISTA	VANHA LAITTEISTO	OLOSUHTEET	HAASTE
15	Minä koin sen niin ja asiakkaiden palautteiden perusteella: osa koki et hyö ei osaa tätä, oli niin eri tasoa. Ehkä semmonen pienempi ryhmä ois ollu parempi, ihan sen tason mukaan ois jaettu. Ihanne ois, jos ois voinu olla kaks eri ryhmä. Nimenommaan niistä puhelimen käytön opetuksen tosi alkeista lähdey toisen kanssa...(O6)	HAASTEELLISEKSI KOETTU RYHMÄN SISÄISET DIGIOSAAMISTASOEROT	EROJA TOIMIJOIDEN DIGIOSAAMISESSA	RYHMÄ	HAASTE
16	Meillä ois se tilakysymys, meillä ois pitäny olla ihan se rauhallinen tila. Täällä oli niin paljon muuttuvia/häiritseviä tekijöitä. (O4)	OPPIMISEN KANNALTA HAASTEELLINEN TILA	TILA	OLOSUHTEET	HAASTE
17	Sitä nettietiketii ois vielä pitäny painottaa. (O6)	PUUTE OPPIMISEN TEEMOISSA	NETIKETTI	OPPIMISEN TEEMAT	HAASTE
18	Kyllä se pienryhmä ois semmonen parempi. Meilläkin varmaan se nähtiin näin , että mitä useampi asiakas pääsee siihen osallistumaan, niin pääsee toimintaan mukaan. (O7)	LIIAN SUURI RYHMÄ	RYHMÄKOKO	RYHMÄ	HAASTE
19	Ehkä joku sykekellon opettelu tai jotain vastaavaa, onhan sekin semmonen digitaalinen juttu. (D15)	SISÄLTÖIHIN LISÄÄ UUDEN TEKNOLOGIAN KOKEILUJA	HYV/INVOINTITEKNOLOGIAA	SISÄLTÖ	MUOTOUTUS
20	Jotakin seuranta, jotakin semmosta että mitä te nyt? Tavallaan käyttää viimesiä kertoja siihen tulevaisuuden suunnitteluun, että mitä ruetaan. Ei pelkästään siihen, että miten tämä meni. Vaan sitä, että miten te nyt sitten jatkatte, kun me jäähän pois ja mitkä on ne teemat ja miten niitä vejetään ja kuka ottaa vastuun. (O7)	TOIMINTAAN TARVITAAN VAHVEMPAA SEURANTAA JA JATKOSUUNNITTELUJA	JATKOSUUNNITTELU OSAKSI JUURTUMISEN RUNKOA	JUURTUMISEN TUKI	MUOTOUTUS
21	Jatkossa annatte kotitehtäviä, että pitää tehdä muitten kanssa joku juttu. (O3)	TOIMINTAA VOI LEVITTÄÄ YHTEISÖSSÄ TEHTÄVIEN AVULLA.	KOTITEHTÄVÄT	LEVITTÄMINEN	MUOTOUTUS
22	Siinä huomioitas te ossaamistaso asiakkailta, et se ryhmä ois pienempi, se palvelis paremmin. (O6)	RYHMIEN MUODOSTAMISESSA TULISI OTTAA HUOMIOON OSAAMISTASO JA RYHMÄKOKO	TOTEUTUKSESSA HUOMIOITAVAA RYHMÄKOKO JA OSAAMINEN	TOTEUTUS	MUOTOUTUS
23	Pitäskö olla ryhmätavote? Sit kaikki pyrkis siihen, joku valittaisiin. Toki voihan ne lisäksi olla ne omat tavoitteet. (O1)	TOTEUTUSTAPANA YKSI OPPIMISEN TAVOITE	TOTEUTUSMUOTONA RYHMÄTAVOITE	TOTEUTUS	MUOTOUTUS
24	Vois olla mahdollisuuksien mukaan se yks ohjaaja, tai että ei ainakaan kahta enemää ehkä. Mielummin vaikka pari kerrallaan, ei paha sekään. (O6)	AMMATTIHENKILÖIDEN VAIHTUVUUS KANNATTAJAA RAJATA.	PYSYVÄ AMMATTIHENKILÖ	TOTEUTUS/JUURTUMISEN TUKI	MUOTOUTUS
25	Kasvotusten netin kautta, ei haittaisi jos se tehtäisiin etänä. (D3)	ETÄYHTEYKSIEN HYÖDYNTÄMINEN TOIMINNASSA.	ETÄKOHTAAMISET OSAKSI TOIMINTAA	TOTEUTUS	MUOTOUTUS

Liite 9 Teemoittelu esimerkki, digimmän päivätoiminnan arviointi

	A	B	C	D	E
1	ILMAISU	PELKISTYS	ALATEEMA (T)	YLÄTEEMA	PÄÄTEEMA
2	<i>Se on antanu sen rungon. On niitä tapaamisia siellä ja tehtiin alkuun se suunnitelma. Siitä tuli se runko sille. Muuten se ois hyvinkin voinu herkästi jäädä tai jumittaa yhteen asiaan vaan. (O8)</i>	YHTEISSUUNNITTELUN KAUTTA ETEENPÄIN VIEVÄ RUNKO TOIMINTAAN	YHTEISSUUNNITTELU + SUUNNITELMA TOIMINTAAN	MENETELMÄT+RUNKO	VAHVUUS
3	<i>Tosiaan se kaikki materiaali, kaikki tuo materiaalin määrä. Aivan upeesti sitä on tullu, kaikkee me ei olla ehditty todellakaan käydä läpi, eikä oo ollu tarpeenkaan. Mutta ollaan sieltä käyty läpi asioita. Se on ollu tosi hyvänä tukena ehdottomasti.(O8)</i>	TUKIMATERIAALIT ITSENÄISEN TOIMINNAN TUKENA	HANKKEEN TUOTTAMAT MATERIAALIT	TUKI	
4	<i>Kun nähhään etänä se on hauskaa, voisi olla enemmänkin. (D20)</i>	ETÄYHTEYDET KOETAAN HYVÄNÄ	ETÄYHTEYS	MENETELMÄT/MUOTO	VAHVUUS
5	<i>Se oli ainakin hyvää siinä toiminnassa, sai niinku tutustua niihin kaikkiin laitteisiin. (D23)</i>	TOIMINNASSA HYVÄÄ ERILAIISIIN DIGILAITTEISIIN TUTUSTUMINEN	DIGILAITTEET	MENETELMÄT (AIHE)	VAHVUUS
6	<i>Se polaroid-kamera, se mikä, siitä tuli semmonen levy sieltä, kuvat laitettiin todistuksiin. (D24)</i>	HYVÄÄ OLI LAITTEIDEN KÄYTTÄMINEN	DIGILAITTEET	MENETELMÄT (AIHE)	VAHVUUS
7	<i>Oon hyödyntäny (materiaalipankkia), sieltä Padletilta minä kaivelen. Aina kun tulee uusi aihe, niin sieltä minä katon.(O9)</i>	HANKKEEN TUOTTAMA TUKIMATERIAALI DIGIMMÄN ARJEN TUKENA	HANKKEEN DIGITAALINEN MATERIAALIPANKKI	TUKI	VAHVUUS
8	<i>Nehän innostu ihan valtavasti tuosta kahootistakin, semmonen kilpailu. (O9)</i>	INNOSTAVAT OPPIMISMENETELMÄT	KAHOOT	MENETELMÄT	VAHVUUS
9	<i>Saa tehdä kaikkee mitä haluaa, digiryhmä kokoontuu, aina paikalla. (D18)</i>	TOIMINNASSA HALUTAAN OLLA MUKANA	AIHE ON KIINNOSTAVA/ MUOTO?	AIHE (MUOTO)	VAHVUUS
10	<i>Oli ihan kiva kokemus nuo virtuaalilasit, kiva oli tutustua niihin, ihan kuin ois simulaattorissa, se jäi mieleen hyvänä juttuna. (D22)</i>	HYVÄ DIGIKOKEMUS VIRTUAALILASEISTA	DIGILAITTEET	MENETELMÄT	VAHVUUS
11	<i>Saatiin apua toisiltamme, hirmu hyvin toiset auttaa toisia ja niin pittää tehäkin. Jokainen auttaa toisiaan. (D22)</i>	TOIMINNASSA AUTETAAN TOINEN TOISIA JA APUA ANNETAAN MYÖS TOIMINNAN ULKOPUOLELLEA.	VERTAISDIGIOHJAAMINEN	MENETELMÄT	VAHVUUS
12	<i>Ja autetaan mahdollisimman paljon myös muita asiakkaita töissä. (D23)</i>	TOIMINTA OLI HELPPO ISTUTAA ARKEEN	KLUBITOIMINTA	MUOTO	VAHVUUS
13	<i>Meillähän toimii ryhmäsysteminä tämä muutenkin, joten se on yks ryhmä nyt sitten valintataululla. (O8)</i>	SAANUT TUKEA HANKKEEN HENKILÖSTÖLTÄ PROSESSIN AIKANA	MONIPUOLINEN TUKI	TUKI	VAHVUUS
14	<i>Innostuneet ja ammattitaitoiset ohjaajat, hyvä tietotaito, osasitte hyvin ohjata ryhmää ja rauhotella minua ahistuksessa, toimia tsempparina. Hyvä kokonaisuus.(O9)</i>	LIIAN PITKÄ TAPAAMISKERTA	TAPAAMISEN KESTO	JÄRJESTELYT	HEIKKOUS
15	<i>Yks kehittämisen paikka mikä tuli mieleen on tämä tauotus. Liian pitkä on meidän kavereille tää puoletista tuntia. Minä oon nyt pitäny 45 min. Vois kyllä olla, että tämän ryhmän kanssa vois toimiakki tuo pitempi. (O9)</i>	LIIAN PITKÄ AIKA TAPAAMISTEN VÄLILLÄ	TAPAAMISTEN RYTMITYS	JÄRJESTELYT	HEIKKOUS
16	<i>Ehkä siinä alussa ois voinu olla pikkusen tiheempää se tapaaminen. Oltas silleen päästy vauhtiin kevyemmin. (O8)</i>	RASKAS TIEDONKERUU, TULOSTUS VIE PALJON VÄRIÄ		TIEDONKERUU/JÄRJESTELYT	HEIKKOUS
17	<i>Ne on ollu pitkiä (alku- ja loppukartoitukset) ja monta sivuu ja sit yks asia, mä en tajunnu alkuun. Oon printannu ne värinä ja niihin menee aika monta kiloo värejä.(O8)</i>	ETÄYHTEYKSIEN LISÄKSI KAIVATAAN LIVETAPAAMISIA	TARVE MYÖS LIVETAPAAMISIIN	JÄRJESTELYT	HEIKKOUS
18	<i>Oishan se ihan kivaa nähdä ihan oikeesti. (D18)</i>	ETÄNÄ ON MUKANA KOHDATA, MUTTA TAPAAMISIA TOIVOTAAN ENEMMÄN.	LISÄÄ TAPAAMISKERTOJA	JÄRJESTELYT	HEIKKOUS
19	<i>Kun nähhään etänä se on hauskaa, voisi olla enemmänkin.(D20)</i>	TOIMINNASSA KANNATTAA HYÖDYNTÄÄ YHTEISSUUNNITTELUA	YHTEISSUUNNITTELU	MENETELMÄT	MUOTOUTUS
20	<i>Tuosta jatkostakin aattelin, että me ei olla suunniteltu, se pitää suunnitella yhdessä toki. Se lähetään tekemään, semmosta omaa ohjelmaa. (O8)</i>	SISÄLTÖIHIN TOIVOTAAN DIGITAALISTA ITSEILMAISUA	VALOKUVAUSTA SISÄLTÖIHIN	MENETELMÄT/MUOTO	MUOTOUTUS
21	<i>Ryhmäkoko pienempi, kuin mikä oli. Ja sitten asiakkaiden lähtötaso samalle viivalle. Laittasin eri ryhmään eri tasoiset. (O9)</i>	TOIMINTAA TOTEUTETTAESSA KIINNITETTÄVÄ HUOMIOTA RYHMÄN KOKOON JA OLEMASSA OLEVIIN TAITOIHIN, JOIDEN MUKAAN VOI MUODOSTAA ERILAISIA RYHMIÄ	RYHMÄKOKO, DIGITAI DOT OHJAAVINA TEKIJÖINÄ RYHMÄN MUODOSTAMISESSA	MUOTO	MUOTOUTUS
22	<i>Yrittää mahdollisimman paljon auttaa niitä muita ja jos muilla ei onnistu. (D22)</i>	TOIMINNASSA AUTETAAN TOISIA	VERTAISDIGIOHJAAMINEN	MENETELMÄT	MUOTOUTUS